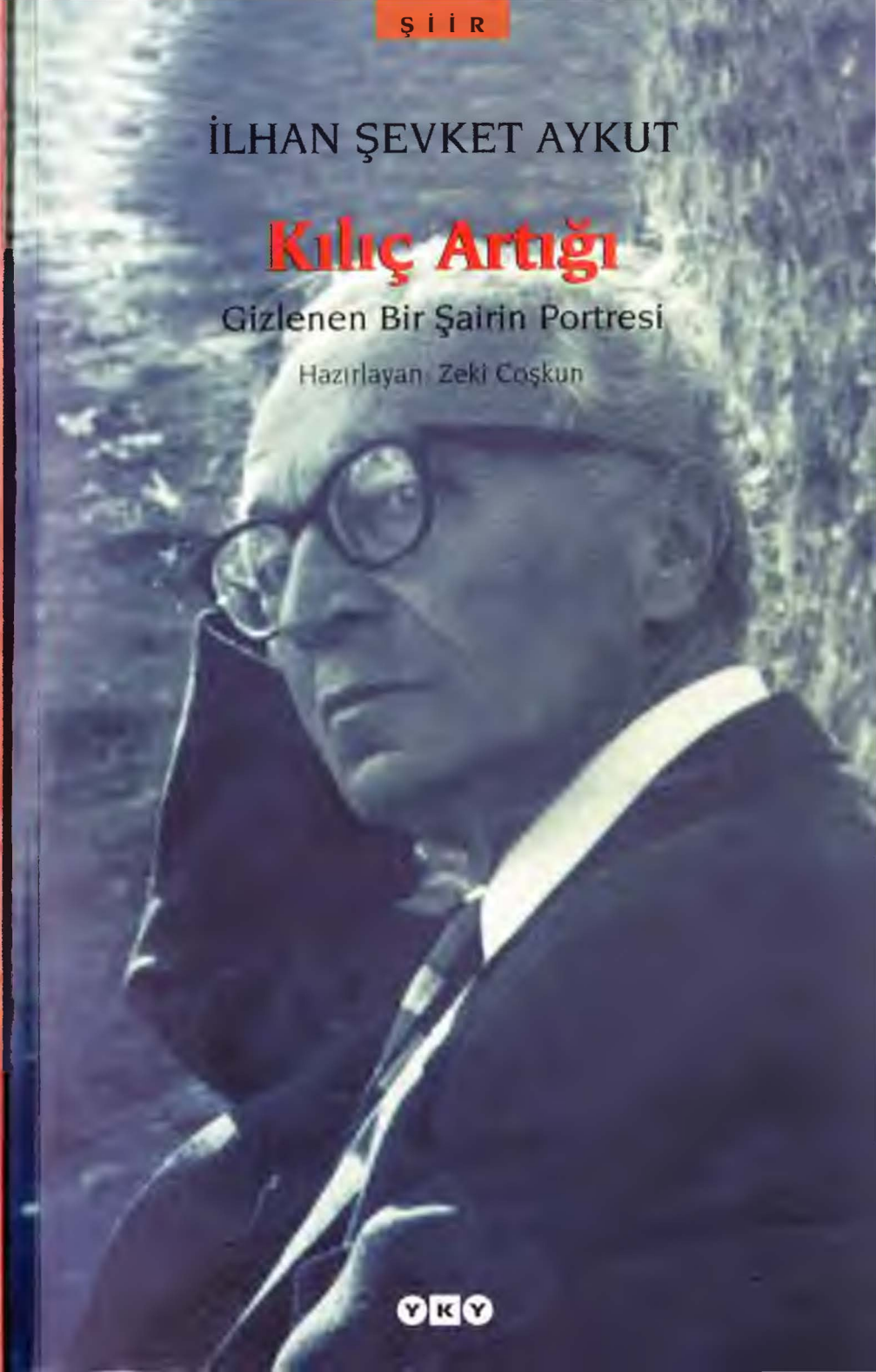
ŞİİR

İLHAN ŞEVKET AYKUT

Kılıç Artığı

Gizlenen Bir Şairin Portresi

Hazırlayan: Zeki Coşkun

YKY

İLHAN ŞEVKET AYKUT • KILIÇ ARTIĞI

YKY

KILIÇ ARTIĞI
Gizlenen Bir Şairin Portresi

İlhan Şevket **Aykut** 1907'de Bingazi'de doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi (1927). İki yıl hâkimlik stajından sonra hukukla tüm ilişkisini kesti. Misafir öğrenci olarak üniversitede felsefe derslerini izledi. Aynı dönemde Galatasaray Lisesi'nde tarih-coğrafya öğretmenliği yaptı. Öğretmenliği sürgünlüğe dönüşünce istifa etti. Yaşamının sonraki 50 yılını yarı yeraltında, hep saklanarak geçirdi. Hiçbir işte çalışmadı. Adresi en yakınları için bile meçhul kaldı.
İlişkide olduğu insanlar için "şair"di. Hiçbir şiirini yayımlamadı. 1950'li yıllarda resim çevresinde, o dönem için yeni olan "abstre" akımına ilgi duyan genç sanatçılarla "meslekten" denecek düzeyde yakın ilişki kurdu. Tüm dostluklarını tek taraflı olarak terk etti.
İflah olmaz asi, kuruntulu, korkak, daimi şık ve daimi münzevi olarak yaşadı. 50 yıl boyunca arada bir dile getirdiği, sürekli tasarladığı intiharı, 17 Mart 1991'de gerçekleştirdi. Söze dökmeksizin buyurduğu son isteği şiirlerinin değerlendirilmesiydi. Elyazmaları Fransız Ulusal Kütüphanesi'ndedir.

Zeki Coşkun İstanbul Siyasal Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü mezunu. Uluslararası ilişkiler doktorası yaptı. Araştırmacı-yazar olarak ansiklopedilerde görev aldı. Reklamcılık yaptı. Çeşitli yayın organlarında edebiyat, kültür, sanat alanındaki deneme, inceleme, eleştiri yazıları yayımlandı. Pen Yazarlar Derneği 1993 Deneme Ödülü'nü kazandı. *Aleviler, Sünniler ve... Öteki Sivas* adlı sosyo-politik/kültürel araştırması 1995'te İletişim Yayınları "Memleket Kitapları" dizisinin ilk kitabı olarak yayımlandı. Hiç tanımadığı ve rastlantıyla öğrendiği İlhan Şevket'in öyküsünü, önce gazetede "Bir İsyankâr Kaçağın Portresi" olarak kaleme aldı, sonra kitaplaştırdı. *Cumhuriyet* gazetesinde başladığı köşe yazarlığını *Radikal*'de sürdürüyor.

İLHAN ŞEVKET AYKUT

KILIÇ ARTIĞI

Gizlenen Bir Şairin Portresi

HAZIRLAYAN:
ZEKİ COŞKUN

YKY
İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 1323
Şiir - 132

Kılıç Artığı - Gizlenen Bir Şairin Portresi / İlhan Şevket Aykut
Hazırlayan: Zeki Coşkun

Kitap Editörü: Ayfer Tunç
Düzelti: Alev Özgüner

Kapak Tasarımı: Nahide Dikel
Baskı: Şefik Matbaası

1. baskı: İstanbul, Nisan 2000
ISBN 975-08-0196-2

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 1999

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 285 Beyoğlu 80050 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
http://www.shop.superonline.com/yky
e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr

İçindekiler

KILIÇ ARTIĞI GİZLENEN BİR ŞAİRİN PORTRESİ

11 • Uzun İntihar / *Zeki Coşkun*

KILIÇ ARTIĞI'NIN ARDINDAN YAZILAR...

47 • İlhan Şevket İçin... / *Hilmi Yavuz*
52 • Sevgili İlhan Şevket! / *Oğur Arsal*
63 • Yönlendirici Bir Kimlik / *Mengü Ertel*
68 • O'na! / *Ali Bütün*
71 • Nev'i Şahsına Münhasır Biriydi / *Dr. Selçuk Gerede*
73 • Kimseye Minnet Etmeden../ *Oktay Gültekin*
87 • Sözcükler ve İlhan Şevket / *Şermin ve Akın Alyanak*

SEÇME ŞİİRLER

93 • Ayasofya
97 • Vatan
97 • Gecesiz Yolculuk
98 • Dolu Tabaklar
98 • Babamda Çocuk Olmak
99 • İki Natırlar
99 • İkiler
100 • İllet
100 • Susmak
101 • İnanmışlar
102 • Almak
103 • Kuşlar
103 • Öpmekler
104 • Oyuncaksız
104 • Semer
105 • Öte Acı
105 • Ozanlık
106 • Teneşir Eşitliği
106 • Bir Bulutum Var
107 • Yol
107 • Yokluğun Yokluğu
108 • Konu
109 • Yoksulca Yoksulca

111 • Dost Askerler
111 • Ağlamak
112 • Ay
112 • Ölü
113 • Buğu Kuşu
113 • Bir Mağara Var
114 • Orospu
114 • Ateşböcekleri
114 • Yama
115 • Cennet
115 • Yarın
116 • Kesitler
116 • Sürmek
117 • Olmak
117 • Temam
118 • Anlamakca
118 • Biri
119 • Meraklar
119 • Tasvir
120 • Bir
121 • Safiyye
122 • Dönmek
122 • Ey Rabbim
123 • Son Kurşun
124 • Bir Yılan Masalı
125 • Yol
125 • Sevmek
126 • Çıkrık
126 • Usta Limonu
127 • Bütünün Akdenizi
128 • Anason
128 • Yaz
129 • Kara
129 • Acele
130 • Kasap
130 • Gelin
131 • Kayık
131 • Kadın Toprak
132 • Göçebe Yürek
132 • Kolan
133 • Çabuğun Pantalonu
133 • Kule
134 • Torna
134 • Kuğu
135 • Azatlık
135 • Mangır
136 • Dam
136 • Eski Leylekler
137 • Acemce
138 • Yeni Çocukluk
139 • Pireler
139 • Seyran Samanlık
140 • Iraklar
140 • Pusu Zenberekler
141 • Kanbur
141 • Oyuncak
142 • Yuva
142 • Yaşamışım
143 • Taşınmak
143 • Engürü
144 • Kuyu
144 • Kebap
145 • Terki
145 • Anlamaktan Sonra
146 • Dağılmak
146 • Sınır
147 • Acı
147 • Geldik... Gittik
148 • Adım Arası
148 • Fal
149 • Sabah
149 • Sorular
149 • Kırdığım Kılıçlar
150 • Kız Annemi Görmüşüm Dalında
151 • Ölüm Üstü

151 • Ceketler
152 • Birisi
152 • Sarhoş Nokta
153 • İlk Sancı
153 • Yolcu
154 • Başlamak
155 • Acı
155 • Eldiven
156 • Yelken
156 • Bir Uykunun Kıyısında
157 • Kar Çığının Çekirdeği
157 • Olmaklar Oynamak
158 • Tepeler
158 • Ölmekler Bayramı
159 • Yarın
159 • Olacak Masal
159 • Yazmak
160 • Oynamak
160 • Kimler
160 • Son Uyku
161 • Kendisizliği Yolunda
161 • Yağmur Böcekler
162 • Yol
162 • Oyum
163 • Karşı
163 • Henüz
164 • Oyun
164 • Sen Değil
165 • Saçlar
165 • Uyanmak
166 • Yılan
167 • Elma Çiçeklerine Komşular
168 • Opus 1171
170 • Gökler
170 • Karı
170 • Bir Anlamak
170 • Piçler
171 • Uğrak
171 • Sevgi
172 • Cebimdeki Henüzler
172 • Hemen
173 • Gebe
173 • Ben Ozan
174 • Yorum
174 • Taşınmak
175 • Uyanmak
175 • Ötmek
176 • Kuşaktan Kuşağa
177 • Çarmıh
177 • Arasıralar
178 • Koşum
178 • Yeni
178 • İkinci Yokluk
179 • Varlık
179 • Dolap
180 • Çekimler
181 • Ali
182 • Yılanlar
182 • Beyaz Henüzler
183 • Uzak Sevgiliye
184 • Merak
184 • Hiçler
185 • Uyku
185 • Merdiven
186 • Işık Sonra
186 • Irak Eller
186 • Kurumamış Kanlar
187 • Haydı
187 • Soru
188 • Yoldaş Yıldızlar
188 • Korku
188 • Hava Tebdili
189 • Gözlerin Götürdüğü
189 • Unutmak
189 • Elma

190 • Çığlar
190 • Evetler Değiller
190 • Tabaklar
191 • Fazla
191 • Kendisi
191 • Yarın
192 • Arasıralar
192 • Harçlık
192 • Kısa
193 • Kuşlar
193 • Piçler
193 • Anlamamak
194 • İshak Ağa Çeşmesi
195 • Tevrat Topraklar
196 • Yol Almalı
198 • Akın Baktığı
198 • Delik Deniz
199 • Uzak
199 • Bakmak
200 • Yürek
200 • Alan
201 • Nasıllar
201 • Can
202 • Çocuk Yıldızlar

Kılıç Artığı
Gizlenen Bir Şairin Portresi

Zeki Coşkun

UZUN İNTİHAR

Bütün genç insanlar gibi ben de
dâhi olmak için yola çıktım,
ama acı dolu bir tebessüm engelledi!

İlhan Şevket'in öyküsü, Lawrence Durell'ın tümcesiyle özetlenebilir.

O acı tebessüm bir ömür boyu üstüne sinmiş, yüzüne yapışmış. Tebessüm başlangıçta; görkemli, gelecek vaat eden gençlik yıllarında parıltı dolu. Büyük bir iddianın, isyanın, varolanı reddedişin, küçümsemenin göstergesi. Hazla savruluyor dünyaya, çevreye. Olgunluk ve yaşlılık döneminde iyiden iyi acı. Sinik. Her şeyi ve herkesi kapsıyor. En çok da kendisini.

Hayat, büyük iddiadan, isyandan, sistematik, sürekli bir intiharın nesnesine dönüşüyor onun öyküsünde. Gündeminde niyet olarak hep var intihar. Şöyle böyle yarım yüzyıllık, eylemli teşebbüs. Hayattan vazgeçmeden önce onu anlamlı kılan şeylerden vazgeçiyor, adım adım, safha safha. Belki de bu vazgeçişlerin uzantısında canına kıyma zaman zaman kendisine, çevresine, hayata yönelttiği; yine de "amaçlar" nedeniyle ertelediği, vazgeçip geri aldığı tehdit. Nihai eylem için 84 yaşının son gününü seçiyor.

600 sayfalık Fransızca sözlüğü çalışma masasının arkasındaki rafa yerleştiriyor. "Her sayfa bir günün karşılığı, bu bitti-

"Kılıç Artığı" İlhan Şevket.

ğinde ben de gidiyorum" diyor o sıralar sürekli görüştüğü tek kişiye; ev sahibi Oktay Gültekin'e. Gidiş; intihar. Öteden beri yinelenen, dile getirilen niyet/tehdit olduğu için üstünde durulmuyor. Ama son sayfayı çevirdiği 17 Mart 1991'de hesabını tam tamına tutturmuş oluyor. "85'imden sonra yaşamak istemem" diyen Hicri 1322 (Miladi 1907) Bingazi doğumlu İlhan Şevket'in yaşam takviminde 17 Mart 1991, 84 yaşının son gününe denk geliyor.

Yaşamı boyunca olduğu gibi finalde de buyurgan, titiz, sistematik. Kendisi için tek serveti, aynı zamanda mirası olan yüzlerce şiir dolu dört defteri alıp üst kata çıkıyor. Kapıyı açan gencin eline 1. 500. 000 TL.'yi tuşturuyor önce, "Bu, defin giderlerini fazlasıyla karşılar. Kalanıyla da sevgilini yemeğe götürürsün" diyor. Ardından karşısındakinin bir şey söylemesine fırsat bırakmadan defterleri uzatıyor, "Bunları da babana ver, ne yapacağını bilir. Hadi eyvallah..." deyip neredeyse koşar adım dönüyor bodrum kattaki iki odalık son sığınağına. Kalp ilaçlarının tümünü ağzına boşaltıp müziği sonuna dek açıyor. 50 yıl sürdürdüğü "kaçaklık" haline son veriyor. Tasarladığı, hesapladığı gibi 85'ine girmeden gidiyor.

O acı dolu tebessüm, son yolculuğuna da eşlik ediyor.

Sadece üç kişiyle uğurlanıyor: Cenaze giderlerini ve defterlerini emanet ettiği genç, gencin babası olan, emanetlerin asıl muhatabı, son birkaç yıl yanında bulunan sayılı kişilerden Oktay Gültekin, bir de grafik sanatçısı Mengü Ertel. Tabutun taşınmasına yardım eden dördüncü kişi cami cemaatinden bir yabancı... Cenazesi ramazanın ilk gününe rastlıyor. Namazı kıldıran hoca, "Ne mutlu böyle mübarek günde ölenlere ki, sorgusuz sualsiz cennete kabul edilecekler" sözleriyle noktalıyor duasını.

Oysa merhum, 1932'de ünlü düşünür Abdullah Cevdet'in cenazesinde neredeyse skandala yol açmış, "Namaz kılınmasın, bunu yapamazsınız ona, o bir ateist" diye haykırmış... Ve kendisi hoca icazetiyle cennete uğurlanıyor!

Semtlerini-sokaklarını herkesten gizlediği, sürekli değiştirdiği sayısız evlerden sonuncusunun *Yeni Fikir Sokak, no. 13, Moda* adresini göstermesi de belki yine o acı tebessümün ürünü. Çünkü, bir dostunun deyimiyle İlhan Şevket'in "süblime sefa-

let"i seçmesi, daimi sürgüne, kaçaklığa, nihayet programlı sayılabilecek uzun intihara, hiçliğe yönelmesi ortamını bulmamış "yeni fikir"lerin ardına düşmesinin sonucu.

"Kezzap Gibi Bir Zekâ"

Kim İlhan Şevket?

Parlak başlangıçların, ani ve sürekli vazgeçişlerin adamı. Her şeyi acele, çabuk, keskin, göz alıcı... ve zamanın tüketiciliğine, öldürücülüğüne yazgılı.

1931 de İstanbul Hukuk Fakültesi'nde Vehbi Hoca ile İlhan Şevket.

Cumhuriyet'in ilan edildiği yıl hukuk öğrenimine başlayan, sınıflarını birincilikle, 1927'de fakülteyi dereceyle bitiren parlak öğrenci. Dönemin üniversite gençliği içinde en popüler simalardan. 1930'larda felsefeye yöneliş ve Galatasaray Lisesi gibi gözde eğitim kurumlarından birinde, epey renklice öğretmenlik. 1940'larla birlikte yeraltına geçiş. Sonrasında; 50 yılı aş-

Sanatçıların içindeydi İlhan Şevket.
Mengü Ertel (sol başta) ve Aloş (oturan) ile bir dönem sıkı dosttu.

kın süre tümüyle işsiz güçsüz, adressiz.

Ama özellikle 1950'lerde sınırlı sayıda, o da ya akademisyen, ya meslekten-profesyonel insanların ilgili, bilgili olduğu resim alanında düşünceleri, görüşleriyle kendisini gösterme, saygın isimlerden oluşan geniş bir ilişki çevresi. Her biri şu ya da bu şekilde tasfiyeye uğrayan dostluklar...

Öte yanda kendisine biçtiği sıfat olarak "şair." Uygun bulduğu dost meclislerinde, lütuf edasıyla kendisinin yüksek sesle okudukları dışında hiçbiri asla gün yüzüne çıkmamış yüzlerce, yüzlerce şiir.

Şiiri ana uğraş, meslek olarak benimsemiş. Vazgeçmediği tek şey. Ancak yaşamındaki hemen her şey gibi onların da büyük bölümünü; 1950'ye dek yazdıklarını imha etmiş. Yine 1930'larda yazdığı, üniversite çevresinden arkadaşlarının yayımlanması için ısrar ettiği *Anamın Güttüğü Domuz* adlı romanı ya da 1950'lerde giriştiği *Öztürkçe Sözlük* çalışmasını imha ettiği gibi...

Gizli şair, romancı, dilci. Tutkun olduğu Türkçe dışında Rusça başta olmak üzere beş dil biliyor, bunların çoğunu da kendi kendine öğrenmiş. Resim ilgisi "estet" düzeyinde. Özellikle "abstre"ye; soyut resme ilgi duyuyor. Başlangıçta o akıma yönelen Kuzgun Acar, Nuri İyem, Mengü Ertel, Ferruh Başağa, Ali Teoman Germaner gibi isimlerle "meslekten" sayılacak ölçüde yakın, özel dostluklar kuruyor. Kimine "ders-kurs" gibi görünen düzenli toplantılar, söyleşiler yapıyor genç ressamlarla.

Resim ilgisi çeşitli yakıştırmalara yol açıyor. Örneğin, o dönemin etkili gazetelerinden birinde *Cimdal* imzasıyla yayımlanan, sivri, iğneleyici üslubu, sergilediği bilgi birikimiyle dikkat çeken sanat eleştirilerini onun yazdığını düşünüyor birçok kişi. Sonradan Sabahattin Eyüboğlu'na ait olduğu ortaya çıkan yazıların İlhan Şevket'e mal edilmesi doğal: Yine dönemin ünlü gazetecisi Fazıl Ahmet Aykaç'ın deyimiyle, "kezzap gibi bir zekâ"nın sahibi olarak işaret ediliyor düşünce-sanat çevrelerinde.

Keskin ve yakıcı. Tanıyan hemen herkes bunu doğruluyor, entelektüel birikimini, algı, yorum gücünü vurguluyor... Hele

İlhan Şevket ile ressam Ferruh Başağa ve Başağa'nın eşi Nermin Hanım.

birini, bir şeyi eleştirirken ortaya çıkan cinliklerle, hinliklerle dolu o yırtıcı üslup, "Allah kimseyi onun eline, diline düşürmesin" dedirtiyor.

Dar çevre dışında kimse düşmüyor eline, diline. Çünkü o, görünür dünyada tam anlamıyla hiç! Çünkü tüm bunları yaparken sürekli bir gizlenmeyi, kaçışı yaşıyor. Hukuk Fakültesi'ni bitirdiği 1927'den beri kendi ifadesiyle "o yıllarda her sınıf birincisi gibi polis takibi altına" alındığı görüşünde. Gerçek mi, kuruntu mu bilinmez ama, takip, sürekli kaçışı getirmiş. Yaşadığı evler dahil kendisine ait her şeyi herkesten saklamış ölümüne dek.

Hukuk öğrenimi, bilinçli bir seçim: Dünyayı değiştirmenin hukuktan geçtiğini düşünüyor. Fakülte sonrası iki yıl hâkimlik stajı yapıyor. Ama birden vazgeçiyor, bırakıyor hukuku. Dünyaya felsefe penceresinden bakmaya yöneliyor. 1930'larda önce vekil, sonra asil öğretmenlik yaparken bir yandan da yeniden öğrenciliğe dönüyor; üniversitede "misafir öğrenci" olarak felsefe derslerini izliyor.

Hukuk ve felsefe, doğal olarak siyasal düşünceyi biçimlendiriyor. O sıralar İstanbul Üniversitesi öğrencilerinden (sonraki yıllar Fransa ve ABD'de bilim çevrelerinde yaygın bir üne sahip olan matematik felsefecisi Musevi asıllı) Isaac Kapoano, İlhan Şevket'in radikal görüşler içeren, son derece analitik siyasal yazılar yazdığına tanıklık ediyor.

1970'lerde Fransa'da bir sohbet sırasında tesadüfen ortaya çıkan bu bilgi kendisine iletildiğinde Şevket, ısrarla reddediyor, "Hayatımın hiçbir döneminde siyasal yazı yazmadım" diyor. Bilindiği kadarıyla da doğrudan hiçbir siyasal etkinliğin, çevrenin içinde yer almıyor. Tam tersine, polis korkusu paranoya derecesinde. Daimi korku, daimi kaçış içinde olsa da sonuçta düşünsel seçimleri ve siyasal koşullar yönlendiriyor yaşamını.

Kopuş ve Yeraltına Geçiş

Kendi anlatımıyla, 1930'ların başında bir vapur yolculuğu sırasındaki sohbette, dönemin başbakanı İsmet İnönü'yü eleştiriyor. Tartışma çıkıyor. Söyledikleri ilgili yerlere ihbar ediliyor. Muhtemelen o ihbar sonucu misafir öğrenciliğine son veriliyor, üniversiteye girip çıkması yasaklanıyor. "Kendimi kapattım ondan sonra" diyor.

1932'de Abdullah Cevdet'in cenazesindeki çıkışı düşünsel-siyasal duruşuna, davranışlarına ilişkin bir gösterge. Anlaşılan bu uluorta çıkışlar sıkça yaşanıyor. Yakınlarını tedirgin ediyor. Örneğin emekli subay olan babası, daha öğrencilik yıllarında, "Senin görüşlerin yüzünden maaşımdan olacağım" serzenişinde bulunuyor. O da, "Merak etme, olmazsın" yanıtını verip aileyle tüm bağlarını kopartıyor. O tarihten itibaren annesi, babası, kız kardeşiyle bir daha asla görüşmüyor.

Öğrencilerinden ressam Selim Turan'ın anlattıkları, yine 1930'larda görev yaptığı Galatasaray Lisesi'ndeki tarih-coğrafya öğretmenliğinin de pek sıradan olmadığını ortaya koyuyor. Hitler adı artık Almanya'dan çıkıp dünyaya yayılmış, Türkiye'de de kendine taraftarlar, hayranlar buluyor. İlhan Şevket, derslerinde, "kezzap gibi zekâ"sının olanca keskinliğiyle diktatörlüğü, diktatörleri, bunların son örneklerinden Hitler'i eleştiriyor. Ona kızan Hitler hayranı öğrenciler, nöbetçi öğretmen olarak okulda kaldığı günler odasının altına gidip tempo tutuyorlar: "Bir, iki, üç... İlhan Şevket piç... Bu işler güç!"

Öte yanda yine öğrenciler arasında ciddi bir hayran kitlesi var aynı İlhan Şevket'in. Muzip, mizahi ve teatral anlatımı başka sınıflardan öğrencilerin de onun derslerine akın etmesine yol açıyor. Okulun her şeyiyle dikkat çeken siması. Bu konumun da bedeli var elbette.

Temmuz 1933'te yıl sonu sınavları sırasında Atatürk'ün maiyetiyle birlikte Galatasaray Lisesi'ni teftişi, bir bakıma İlhan Şevket'in hayatındaki asıl kapanmayı ve kopuşu getirecektir.

Karşılama sırasında okuldaki bütün görevliler el pençe divan durup el etek öperken İlhan Şevket, Atatürk'ün elini sık-

makla yetinir. Çevredekiler ve "görevliler"in dikkatinden kaçmaz tabii bu. Atatürk'ün de. Onun sınıfına girer ve yedi saat boyunca çıkmaz. Çünkü, "Muallim Bey, bir soru da siz sorun talebenize" dediğinde, İlhan Şevket yönetime ilişkin görüşlerini soru haline getirip yöneltir öğrenciye, "Diktatörler..." diye başlar söze.

"Atatürk beni anlamış, ilgi duymuş, belki de sevmişti" diye düşünür İlhan Şevket, "öyle olmasa saatlerce oturup üst üste 13 kahve içer miydi?"

Ama bir kez daha mimlendiği açık. Galatasaray Lisesi'nden başka bir okula sürülüyor hemen. "Tenzili rütbe" niteliğinde peş peşe tayinler: Vefa, Darüşşafaka, Çarşamba Kız Lisesi derken, Yozgat'a sürülüyor. Her ne kadar raporlar alıp Yozgat'a gitmese de T. C. Kültür Bakanlığı Zatişleri Direktörlüğü'nün 19. 8. 1937 tarih, 8160 sayılı yazısı durumu özetliyor:

Üç senelik sicil vaziyetiniz direktörler komisyonunca tetkik edildi. Bu vaziyete nazaran bu yıl terfinize imkân görülememiştir. Önümüzdeki ders yılı içinde sicilinizi müsait bir duruma getirecek çalışmalarınızı beklerim.

Tevfik Celis (solda), İlhan Şevket ve Avni Şenda. Yıl 1932.

Mesaj alınmıştır, istifa ediyor öğretmenlikten.

Bundan sonrasında resmi hiçbir kurumda adına, kaydına rastlanmayacaktır. Ölümüne dek hiçbir işe girmeden, çalışmadan yaşamayı başarır. İlk dönem el altından başkaları adına doktora ya da doçentlik tezleri yazar. Yine başkaları adına çeviriler yapar. Arada ortaya çıksa da izini kaybettirmek üzere gizli bir yaşama düzeni kurar. Yeraltı hayatı.

Aslında yeraltına geçişi de ertelemeli, aşama aşama. Öncesinde, küçük bir "isim tashih"i var.

29. 4. 1934 tarihli mahkeme kararıyla o zamana dek *Mehmet Şevket* olan adını İlhan Şevket'e çeviriyor. Belki başka gerekçeleri vardır ama bu isim tashihinin Mustafa Kemal'le karşılaşmanın hemen sonrasına rastlaması dikkat çekici. Öğrencilik yıllarından başlayan polis takibi altında olma duygusunun/korkusunun derece derece arttığı, izini kaybettirme çabasının yaşamını yönlendirmeye başladığı anlaşılıyor.

İstanbul dışına tayin edilmesini, "oralarda başına bir iş getirileceği" şeklinde yorumluyor. Öğretmenlikten istifa edip göz önünde olmaktan kurtulmayı, kendini unutturmayı amaçladığı düşünülebilir. Çünkü 1940-50 arasında hemen tümüyle kayboluyor. Yaşamına ilişkin tanıklıklarda bu dönemden en küçük bir bilgi yok.

Söz konusu dönemin savaş dönemine rastladığı unutulmamalı. Türkiye II. Dünya Savaşı'na katılmadı ama, siyasal düzen ve ortam savaşın seyrine göre biçimlendi. Almanya ve Sovyetler Birliği başta olmak üzere savaşan devletler ajanları, yerli taraftarlarıyla Türkiye'de de adeta "cephe gerisi" hareketi yürüttüler. Totaliter yapıdaki siyasal rejim bu ortamda daha da sertleşti ve aktif-örgütlü olan, olmayan her tür "muhalif" görüş sindi, sindirildi. Devletin gücünü ve gözünü üstünde hisseden –en azından öyle vehmeden– İlhan Şevket de o evrede yeraltına geçiyor.

Sıra Dışı - Sır Adam

On yılı aşkın "gaib"likten yepyeni bir çevreye yönelerek çıkıyor. Siyasetle yan yana duran hukuk ve felsefeden, onların

İlhan Şevket (solda) dönemin renkli isimlerinden Sakallı Celal'le.

uzantısında biçimlenen dil-edebiyat ilgisinden bir başka disipline geçiyor: Resim.

O alandaki doğrudan ilişki çevresine yukarıda kısaca değinildi: Ağırlıklı olarak genç sanatçılar ve dönemin modern akımı "abstre"ye yakın olan isimler. Ama asıl ilginç olan ilişki değil, ilişki biçimi. Yeniden ortaya çıkmıştır ama, gizlilik yine esastır. Fakat, maddi destekle yaşamını sürdürmesine yardımcı olanlar, yeni dostları dahil herkes için 50 yılı aşkın süre İlhan Şevket hep "adressiz" olacaktır. Yaşadığı, ikamet ettiği semtler, evler "sır" bile değil, tam anlamıyla meçhuldür, bilinmez. Hayatındaki kadınlar, sevgilileri için de bu kuralı değiştirmez.

Hilmi Yavuz'un deyimiyle "gayp ile zahir arasında gidip gelmeye memur biri"dir sanki. Görüneceklerine kendi belirlediği gün ve saatlerde; dakikası dakikasına saptanmış süreler içinde görünüp kayboluyor. Başka türlüsü; ötekilerin onu arayıp bulması mümkün değil.

Göründükleri, ilişki çevresi ise tam anlamıyla "seçmece." Örneğin adı yukarıda anılan Fazıl Ahmet Aykaç, Ihap Hulusi, Ahmet Hamdi Tanpınar, Hüseyin Avni Şanda, o kuşağın en renkli simalarından "filozof" Sakallı Celal, Sabahattin Eyüboğlu, İlhan Selçuk, Dr. Selçuk Gerede, Emil Galip Sandalcı, Şermin ve Akın

Alyanak, önce öğrencisi sonra dostu Necdet Sander, ressam Tiraje Dikmen, Nuri İyem, Ferruh Başağa, Cihat Burak, grafik sanatçısı Mengü Ertel, heykeltıraş Ali Teoman Germaner (sanat çevrelerindeki adıyla Aloş), seramikçi Ali Bütün, daha geç dönemde işadamı Ali Koçman ve daha niceleri.

Yaşamının bütününde, ilgi ve uğraşlarında olduğu gibi dostluklarında da seyir aynı: Parlak başlagıçlar, ani dönüşler, yarım bırakış, terk ediş... isyan ve kaçış. "83 ailenin kapısı bana kapandı" diyor ama, bütün kapıları kendisi kapatıyor, muhatapları için çoğunlukla meçhul gerekçelerle.

Çevresinde hep bir ilgi ve kuşku çemberiyle dolaşıyor. İlgi yaratıyor; tarihten felsefeye hemen her konuda yüklü, şaşırtıcı bir bilgi birikimi sergiliyor. Edebiyattan resme, müziğe dek sanatın her alanında öyle. Kuşku yaratıyor, daimi bir sır perdesi taşıyor dışarıya karşı. Somut işi, bilinen adresi yok.

Kendisi 21 yaşından itibaren polisi ensesinde hissediyor ama, kimileri de onun polis olduğu kuşkusunu taşıyor! Öğrencilik yıllarından yakın dostu, evine gidip geldiği felsefeci Macit Gökberk, bu şüpheyi duyanlardan biri. Kanıt: Öğrenimini tamamlamasına karşın üniversite çevresinden ayrılmaması, bir iş

Çarşamba Kız Orta Mektebi öğrencileri, hocaları
İlhan Şevket ile Büyükada'da bir gezideler. Yıl 1931.

yapmamasına karşın gösterişli giyimi, yaşamı. MİT onu besliyor, istihbarat için öğrencilerin arasına sokuyor olmasın?

Başka birilerine bakılırsa, Rus ajanı olması kuvvetle muhtemel. Komünistliği, ateistliği ortada. Marx, Einstein ve Freud üçlüsünün çağa damgasını vurduğunu, bulunduğu her ortamda her zaman yineliyor.

Öte yandan ajanı olduğu öne sürülen Sovyetler'e epey mesafeli. Stalin-Troçki ayrımında, aklı ve gönlü Troçki'den yana. Öyle ki, lise yıllarında; Talas Amerikan Koleji'nden onu tanıyan, *İncil* okuduğunu gören bir misyonerin Amerika davetini, "orada başıma çorap örecekler" kuşkusuyla geri çevirir. Troçki'nin Meksika'da uğradığı suikast, kuşkularını derinleştirecektir!

Kaldığı her evde ya komşunun, ya kapıcının, hatta kimi yerde ev sahibinin kendisini gözetlemekle görevli sivil polis olduğunu düşünüyor. Evet, fazla kuruntu, takıntı ama, 1970'lerin sonunda Valikonağı caddesinde polisiye roman ve filmlerdeki hafiyeleri andıran tuhaf bir adamın, uzun süre peşlerinde dolaştığına da bir dostu tanıklık ediyor...

Adı Saklı Kadınlar

Hayatının her döneminde kadınlar var. Tabii ki onlar da meçhul, sır. Varlıkları dostlarınca biliniyor. Ama adları, kimlikleri, yerleri, yurtları asla. (Kadınlara yaklaşımı da döneminin "erkek" ideolojisinin epey dışında. Bkz: Oğur Arsal'ın yazısı.) Her birinin anısını, yaşamındaki yerini özenle koruyor. Örneğin, 1928'de İstanbul Üniversitesi bahçesinde çekilmiş fotoğraf kişisel albümünde hep duruyor. Fotoğraftaki genç kızın adı, kendisinde saklı.

İleride bazı dostlarına, "Çok ince bir kızdı. Ama benim hayatımı istemişti. Nasıl kendimi ve fikri hayatımı ona feda ederdim" diye söz ettiği "ince kız" o mu, bilinmez. Bilinen, hiç evlenmediği.

20'li yaşlardaki bu ilk evlilik teklifini "fikri hayatını feda etmeyeceği" için geri çeviren İlhan Şevket, 35-40'larında bir kez

İlhan Şevket ve hayatında iz bırakan ama adları onda "saklı kalan" kadınlardan biri.

daha aynı durumla karşılaşıyor. Uzun süre birlikte olduğu adı her zamanki gibi kendisinde saklı kadın, "Bunca zamandır bir aradayız, evlilik bile teklif etmediniz" diyor, "gel seninle evlenelim."

Reddetmenin, kaçmanın yeterli olmadığını fark eden İlhan Şevket, sevgilisine yine kendi deyimiyle bir "bezdirme programı" uyguluyor, 55 gün... Sonuçta karşı taraf pes ediyor, mecburen.

Son perdeye; 80'li yaşlara dek sürüyor kadınlarla gönül bağları. Belli ki tutkuyla yaklaştığı tüm aşklarını, iş sürekliliğe, aynı evi paylaşmaya gelince terk ediyor. Sonuncusunun mekânı Kadıköy Yoğurtçu Parkı. İlhan Şevket'in son sığınağı, Moda Yeni Fikir Sokak'taki apartmandan parka yürüyüş mesafesi 10-15 dakika. Bir ara bu yürüyüşler süreklilik kazanıyor. Haftanın belli günleri, aynı saatlerde çıkıp gidiyor, aynı saatlerde dönüyor. Sonradan Oktay Gültekin'e açacaktır park gezintilerinin sırrını: Genç bir kadın vardır, aynı parka kendisi gibi yalnız gelen, yalnız oturan... Karşılaşmalar yakınlığa, düzenli buluşmalara dönüşüyor. Ve derken, kadın birlikte oturmayı önerince noktalanıyor.

Yalnız ve gizli şair İlhan Şevket 1989 yılbaşı gecesi çektirmiş bu fotoğrafı.

Son demdeki bu ve benzer serüvenlerin aksine, İlhan Şevket kadınlarla 10-15 yılı bulan uzun süreli ilişkilerin adamı. Evlenmiyor ama, monogam. Hem etik açıdan öyle bakıyor, hem benimsediği yaşam ve ilişki biçimi bunu zorunlu kılıyor. Her şeyden önce gizlilik, o ilişkilerde de mutlak kural. Kendi evine kimseyi kabul etmediği, adresi meçhul olduğu için, buluşma, görüşme, birlikte yaşama mekânı doğal ve zorunlu olarak "dışarı"sı. Kendi özel yaşamına ilişkin her şey gizli olduğu için, kadınlar da gizli. Tek bir yol var: Kadının evinde buluşuluyor. Öyle ki, yıllarca haftanın aynı günlerinde, aynı saatlerde aynı sokaktan geçip aynı apartmanın kapısından giren, aynı saatlerde çıkan "esrarengiz adam"ın esrarengiz ilişkisine tanıklık ediyor, çevredeki meraklı bakışlar.

Kadınların onun yaşamındaki yeri sadece aşk düzeyinde değil. En yakın dostluklarını karşı cinsle kuruyor. İlgi, sevgi görmenin yanında, destek de alıyor onlardan. 1950'li yıllarda, Türkiye'nin ilk özel okullarından birinin kurucusu Münevver Hanım bunlardan biri. Şişli Bomonti'de eski bir köşkü restore ettiren Münevver Hanım, yine evsiz kalan İlhan Şevket için bahçedeki müştemilatı dayayıp döşetip onun kullanımına açıyor.

Kendi gizli sığınakları dışında yatıya kaldığı –kendisini güvende hissettiği– sayılı evlerden biri Tiraje Dikmen'in Büyükada'daki köşkü. Tanıştıkları 1961'den, İlhan Şevket'in 1991'deki intiharına dek 30 yıl süren bu dostluk, onun yaşamındaki belki en uzun, belki de kesintisiz tek ilişki. Dikmen'in yurtdışında olduğu sıralar düzenli yazışıyorlar. Tabii gizliliği asla elden bırakmıyor İlhan Şevket. Mektuplarında "kod adı" kullanıyor, adres başkalarına ait ve sık sık değişiyor!..

İster dostluk, ister aşk, kadınlarla ilişkileri de aklın önceliğini taşıyor. İlk karşılaşmalarda hep istekli, coşkulu davranıyor. Hele karşısındaki genç ve alımlı bir kadınsa, coşkunun ötesinde heyecana kapılıyor, tanıkların anlatımına göre. Bütün duygu seline karşın arada karşısındakinin kimliğini, bilgi düzeyini ölçmeye yönelik, kendince "test" niteliğinde bir iki soru yöneltmekten geri durmuyor. Eğer yanıtlar yeterli değilse, bönlüğe varan bir dobralıkla "ne kadar aptalsın" ya da "çirkinsin" yargısını yapıştırıyor, bütün ilgisini yitiriyor.

Bu tuhaf, sırlarla yüklü ilişkilerden birine Hilmi Yavuz, uzaktan ve zorunlu tanıklık edecektir. 1983'te, hiç tanımadığı üniversite öğrencisi bir kız telefonda, "Sizden çok önemli bir ricam olacak" diyerek İlhan Şevket'in adresini istiyor. "İlhan Şevket'i tanımıyorsunuz galiba" yanıtını veriyor Hilmi Yavuz, "birçok dostu vardır ama, kimsede adresi yoktur. O kendi gelir, kendi gider." Kız, İlhan Şevket'e ulaşmanın kendisi için "hayati" olduğunu söylüyor ve yazdığı mektubu ona verilmek üzere Hilmi Yavuz'a iletiyor. Epey sonra aynı kız bu kez Elazığ'dan arayıp mektubun akıbetini soruyor. İlhan Şevket ortalarda görünmemiş, mektup ulaştırılamamıştır. Yavuz, mektubun neden başkalarına değil de kendisine bırakıldığını sorduğunda, "O benim bileceğim iş" yanıtıyla kapanıyor telefon!

"Tam İlhan Şevket tavrı" diye niteliyor bunu Hilmi Yavuz, "kendi gibi küçük küçük İlhan Şevket'ler yetiştirmeye başlamış."

Yaşamak: Takıntı - Disiplin

Görünür-görünmez mengenelerle sıkıştırılmışlık-engellenmişlik karşısında sinip geri çekilse de, yarı yeraltına inse de hayatta kalmayı doğrudan doğruya bir "direniş" olarak görüyordu galiba.

Meşakkatli, deyim yerindeyse çok yönlü bir direniş bu. Her şeyden önce, yıllarca neredeyse parasız ve üstelik bunu dışarıya hiç belli etmeden yaşamak söz konusu. İkincisi ve belki daha zor, daha önemlisi kendisini "toplumsal bir varlık" olarak gören, sosyal bilimlere ve sanata profesyonel derecede yakın ilgi duyan birinin sosyal yaşamdan kaçarak tek başına yaşaması; "uzlet"e çekilmesi... Yahya Kemal'in dizelerini anımsatıyor ister istemez:

Ülfet belalı şey fakat uzlet sıkıntılı
Bilmem nasıl geçirmeliyim son beş on yılı

Nasıl geçtiğinin ilk ve temel açıklaması yoğun bir disiplin.

Terekesinden Osmanlı saray armasını taşıyan birkaç kalıp sabun çıktı.

Kendisini bir bakıma "yokluk"la terbiye ediyor. Hazırladığı haftalık yemek listesi makarna, patates, pirinç, sebze, peynir, kuşbaşı etten oluşuyor... Zorunlu az/sınırlı gıdayla yetinmeyi rasyonelleştiriyor: "Sağlıklı beslenme."

Mesleklerinde kariyer basamaklarını çoktan tırmanmış, hukuk fakültesi yıllarından dört arkadaşı, öğretmenlikten istifa ettiğinde, o dönem için geçimine yetecek bir fon oluşturuyor: Her biri her ay 10 TL. yatıracaktır onun adına. Ev kirası, yiyecek, giyecek ve hemen tümü yabancı yayınlardan oluşan kitap giderlerini yıllarca bu "fahri" ödentiyle karşılıyor.

Öte yandan bu kısıtlılık altında ve yarı yeraltı hayatında yaşadığı zamanın kendine özgü etnografik müzesini oluşturuyor adeta. Son kaldığı evde kişisel eşyası arasında yer alanlardan bazıları şunlar: Osmanlı saray armasını taşıyan birkaç kalıp sabun, II. Abdülhamit'in en küçük kızının "Pera" damgalı mavi atlas kadife kaplı ilkadım pabuçları, II. Dünya Savaşı yıllarında karneyle verilen kara ekmeklerden bir parça; üstüne kendi el yazısıyla "1943 yazı/ İstanbul" ibaresini kaydetmiş...

Bir dönem Ayaspaşa'da, Atatürk'ün ayrıldığı eşi Latife Hanım'ın konağının hemen arkasında oturuyor. Her gün konağın önünden geçmeyi kendisine bir tür mesai ediniyor. "Eşiğini

Ömrü boyunca hazır ayakkabı giymemiş İlhan Şevket.
Ismarlama ayakkabıları bakım malzemeleriyle birlikte evinde duruyor.

Yemek		
Cumaertesi	Makarna	Biber
Pazar	Patates	Yemiş
Pazartesi	Pirinç	Limon
Salı	Serbest	Peynir *
Çarşamba	Makarna	Kiraz
Perşembe	Patates	
Cuma	Pirinç	

Doğal gıdadan şaşmayan İlhan Şevket'in haftalık yemek listesi.

aşındırıyorum, ama biliyorum ki yıkacaklar orayı" diyor ve öyle oluyor.

Semtten semte, evden eve taşınma, kanıksanmış, neredeyse sistematik bir yaşama düzeni.

Taşınmak dert. Tek ve en büyük varlığı binlerce kitabın her seferinde yeniden yeniden paketlenip saklanması daha büyük dert. Fransızca, İngilizce, İtalyanca... Eski Mısır sanat tarihinden müziğe, felsefeden psikolojiye, resimden siyasete hemen her konuda tamamına yakını kendisi tarafından özel olarak deriyle ciltlenmiş kalanı ciltletilmiş 3.000'i aşkın kitabı ev değiştirmeleri sırasında güvendiği yerlerde saklıyor, emanet bırakıyor. Onlar, kendisi için kimliğinin göstergesi. Tabii ki dışarıya karşı gizli kalması gerekiyor.

Dışarıya karşı kuşkulu, tedirgin davranışın bir örneğini 1960'lı yılların başında Ali Teoman Germaner yaşıyor. Sayısız taşınmaların birinde kitaplarını ona bırakıyor. Germaner çifti eve döndüğünde İlhan Şevket'i kızgın, asık suratla kapıda kendilerini bekler bulur. "Nerede kaldınız?" diye çıkışır. Sıkı sıkıya paketlenmiş kitapları taşıdığı arabanın şoförü "yük"ü merak edip ne olduğunu sormuştur. "Takip" devam etmektedir... Onların ihmali, gecikmesi yüzünden neredeyse başına iş açılacak!

Kuşku, korku ve kaçış, kendine özgü bir yaşam disiplini yaratıyor. Randevularda dakikalık gecikmeleri kavga konusu edecek kadar titiz. Giyimi de öyle. Hep özenli, şık. Pantolonunu ütüsüz, gömleğini kolasız, ayakkabılarını boyasız gören yok.

Dünya malına değer vermiyor ama, giysi başta olmak üzere eşya kullanımında son derece özenli, titiz. Birinci ölçüt, kalite. Hayatı boyunca hazır ayakkabı giymemiş. Geride bıraktığı 5-6 çift ayakkabı da yeni gibi duruyor. Yıllarca kullandığı ceket ve pantolonlar da öyle. Kendisi hiç kullanmadığı gibi dostlarını da naylon çorap giymemeleri yönünde uyarıyor; sağlıksız. Çorap kışın yünlü, yazın pamuklu olmalı.

Bedensel sağlık ve bakım, en az dış görünüm kadar önemli. Tıraş olmadan asla sokağa çıkmıyor. Haftanın her günü için ayrı bir diş fırçası var. Ömrü boyunca dişçi yüzü görmemek, övünçlerinden biri. Bakım kadar beslenmeyle de ilgili bu. Yo-

ğurt, sebze, meyve gibi doğal gıdadan şaşmamalı. Üç beyazdan; yağ, tuz ve şekerden kendini kollayacaksın. "Kızarmış patates, Amerika'nın ulusal felaketi..."

Somut olarak işsiz. Ama daima meşgul, hep programlı. Dostlarıyla buluşması, önceden saptanmış, giderek standardize olmuş gün ve saatler içinde, belirlenmiş yerlerde. Haziran 1952 tarihini taşıyan ve defterinde birbirini izleyen iki şiir, yaşama düzenini açıklayıcı nitelikte.

İŞİM

Sabah güneşi,
Uyandı, karşı tepede taranmakta,
Altın altın esnemekte.
Kolları, kucakları altın uykularının kırpıntıları dolu,
Kaftanı sularda.
Sabah güneşi,
Yok ekmeği,
Yok ekmeğim.
Yok işi,
Yok işim.
İşim güneşin işsizliği.

YALNIZLAR

Biri cellatsa, evet.
Tanrıdır öteki.
Yalnızın iki teki.
Gözünü sevdiğimin meslekleri.

İşi işsizlik; güneşin işsizliği! Mesleği yalnızlık; kendi kendisinin celladı ve tanrısı!

Düzen-dışı, işsiz. Ama disiplin ve çalışma, çalışkanlık onun hem yaşama düzeni, hem yakın çevresine takıntı düzeyinde vaaz ettiği, neredeyse dayattığı ilkeler.

Hayta, tembel bulduğu için Kuzgun Acar'la görüşmeyi kesiyor. Mengü Ertel evlenip çocuk yapınca kızıyor, darılıyor. Bununla da kalmıyor, yargılıyor: "Siz entelektüel insanlarsınız, sorumluluklarınız var... Çocuğa bakmaktan başka bir iş yapamazsınız artık!" Sonradan Ertel'in açtığı sergiye gidip not bırakıyor, buluştuklarında, "Yanılmışım, çok güzel işler çıkartmışsın" diyerek tazeliyor dostluğu.

Kendisi aşamadığı polis korkusuyla daimi kaçışı yaşasa da "prensip ve cesaret", onun olmazsa olmazlarından!

Birkaç yıl yakın dost olduğu Nuri İyem'le kopuşu da bu yüzden. İyem, ölüme dek süren dargınlığın nedenini 1992'de gazeteci Neyyire Özkan'a şöyle açıklıyor: "Ben o sıralarda soyut resim yapıyordum, o da onları pek seviyordu. Ben, soyut meselesinin Müslüman mahallesinde salyangoz satmak kabilinden son derece güç bir iş olduğunu gördüm. İkincisi de önüne gelen soyut çalışıyordu ve çığırından çıkmıştı iş. Bıraktım. İşte buna çok kızmıştı. Benim için, 'Bırakır bu korkak, ödlek adamdır' demiş."

İyem'in o söyleşide "ilke ve cesaret"in yanı sıra vurguladığı başka kırgınlık gerekçeleri de var. Örneğin o, İyem'in evine gidip gelmektedir ama kendisinin nerede oturduğu sorulduğunda hiddetlenip, "İstemem öyle şey, sorma" yanıtını verir. Aynı şekilde, o konuşurken asla en küçük bir dikkat dağılması, yorgunluk emaresi, diyelim esneme olmamalıdır; İlhan Şevket kızılca kıyametleri koparır. Bir de o İngiliz centilmeni edası ve giyimi... "Kendisini ezaya, cefaya değmez olarak harcamış bir adam olarak görüyorum" değerlendirmesiyle noktalıyor İyem sözlerini. Böylece de geçmiş dönem "dostları"ndan birçoğunun ortak yargısını dile getiriyor.

İnsana, ilişkiye, dostluğa muhtaç. Belki tam da bu nedenle; savunma güdüsüyle kendisini her şeyin, herkesin üstünde konumluyor. Otoriter, dışa karşı görünümü, davranışı vakur. Dünyaya, hayata minnet etmeyişini sert, keskin, alaylı edasıyla, sivri diliyle sergiliyor. Bu aynı zamanda yalnızlığın, yoksunluğun, kabul edilip onaylanma, sevilip beğenilme isteğinin örtüsü. Kendisini tanıyan yabancı dostlarının, "Mösyö çok kalantor" dediğini belirten Tiraje Dikmen, en küçük şeylere çocukça

sevinip, çocukça hırçınlaştığını vurguluyor. "O sert, sevgisiz, tavizsiz görünümünün ardında çocukça sevilme isteği vardı" diyor.

Kendi kendine yeterli olma ilkesini yorgan dikmeye, deri cüzdan, portföy yapmaya dek götürmüş.

Üniversite yıllarından itibaren bütün yaşamı İstanbul'da geçiyor. Şehre tutkun. Mümkün olduğunca "vasıta" kullanmaksızın yaşıyor. Formül de üretmiş: "Sekiz saatten sekiz günde gezilir." Bir başına olduğu kadar, sevdikleriyle beraber dolaşmayı seviyor. Sadece birkaç kez karşılaştığı Vedat Günyol, o gezintilerden birini yaşıyor: "1960'larda bir gün saat yedide Gümüşsuyu'ndan aldı beni, ertesi gün yediye kadar dolaştırdı. Sokak sokak, Eyüp'ün arkalarına dek gittik. Müthiş bir tarih bilgisi vardı. Geçtiğimiz her yerin Bizans'tan Osmanlı'ya, Cumhuriyet'e kadar bütün hikâyesini anlatıp durdu..."

Anlatmak ve öğretmek; öğretmenlik fazlaca benimsediği, her an her yerde sergilediği rol. Bulunduğu ortamlarda orkestra şefi gibi söyleşiyi, davranışları hep kendisi yönlendiriyor. Bu, zaman zaman rahatsız edici oluyor, kimileri için de tahammül edilmez... Algılanış biçimindeki değişimi sezdiği anda saldırganlaşıp koparıyor ilişkiyi. Uzlaşmaz, tavizsiz.

Sonuçta ilişki çevresi giderek tenhalaşıyor. Yaşamına tanıklık edenler en geç 1970'li yılları işaret ediyorlar. Geride bıraktığı kitaplar, dış dünyayla asıl bağlantısını oluşturan düşünsel ilginin de o tarihlerde kesildiğini gösteriyor. Kendisine armağan edilen, Türkiye'nin belli başlı imzalarını taşıyan irili ufaklı onlarca tablodaki son tarihler, yine 1970'leri gösteriyor.

Polis takıntısı/korkusu hayattan alıkoyuyor onu. Yaşamak, kimseye muhtaç olmadan, kendinden ödün vermeden yaşamak en büyük takıntı haline geliyor. Gençlik yıllarından tanıdığı, kendisinin "kaçaklık" yıllarında bir dönem aynı evi paylaştığı Sakallı Celal gibi bir örnek var önünde; düşmekten, sürünmektense yok olmak, öyle görünmek iyidir!.. Bu da bir disiplin, bir direniş.

Bir Sır: Şiir

Günce tutmamış. Şiir yazmış onun yerine. Kimi uçsuz bucaksız söylenme havasında, kimi tek tümcelik aforizma biçiminde. Her halükârda öfke, hınç taşıyan, sevinçleri, tutkuları dile getirirken bile buruk, kekre şiirler.

Şiiri asli işi olarak görüyor. Dahası, ona göre Türkçe, yazıya uygun değildir; şiir dilidir. Onun için de hayatında sadece şiire bağlı kalıyor, kendisini "şair" olarak tanıtıyor. Dostları onu "şair" sıfatıyla tanıyor, öyle anıyor. Ama ilginç bir biçimde "lonca" dışında duruyor, özenle. İlişki çevresine bakıldığında, bu alanda ürün veren pek kimseye rastlanmıyor. Ahmet Hamdi Tanpınar ve bir de geç dönem, 1970'lerin ortalarında tanıştığı Hilmi Yavuz hariç.

Tanpınar'la ilişkisi şiir-dışı. Zaten, "Yahya Kemal'in olduğu yerde Ahmet Hamdi okunmaz" diyor. Yine de, tanıyanların ifadesiyle onun sivri dilinden, eleştirel hışmından azade kalan, saygısına mazhar olan sayılı isimlerin başında Tanpınar geliyor.

Yahya Kemal şiirine tutkun. Belki onun izinden giderek Park Otel'in pastane bölümünü mesken tutuyor, "çalışma" ve

Soldan sağa; Tarık Temel, Ahmet Hamdi Tanpınar, Nuri Iyem ve Ilhan Şevket

dostlarıyla buluşup söyleşme mekânı olarak. Ama yazdıklarında ondan hiçbir iz yok. Öte yandan sürekli kaçışı yaşasa da gençliğinden itibaren sol düşünceyle ve o çevreden insanlarla irtibatlı. Ama sol şiirin en belirleyici ismi Nâzım Hikmet'e de tümüyle uzak.

Bütün bu karşıtlıklarla birlikte şiire yöneliminde düşünsel seçimlerinin etkili olduğu açık. Kimliğinin oluştuğu 1920'li-30'lu yıllarda şiir, doğrudan denebilecek siyasal işleve sahip. Bir düşünceyi ortaya koymaya, topluma seslenmeye yönelik neredeyse en doğrudan, en etkili ve en yaygın kullanılan "sanat" dalı.

Hukuk, felsefe, tarih, dil, edebiyat ilgisinin uzantısında şiir, bu nedenle doğrudan ve doğal ilgi-uğraş alanı onun için.

Ancak bu döneme, çıkış noktasına ilişkin ürünler yok ortada. Başta da belirtildi: 1950'ye dek yazdıklarını imha ediyor. Daha doğrusu hiçbiri yok. Çünkü yine belirtildiği gibi, hiç şiir yayımlamıyor. Şairliği ve şiiri kendisine ait. Arada, tanık olan kimi dostlarının nitelemesiyle "lütuf" edasında, dost meclislerinde okuyor yazdıklarından bazı örnekleri. Bu dinleyiciler arasında da doğrudan şiirle ilgili olan yok. Dolayısıyla şiirini deyim yerindeyse hep değerlendirme dışı tutuyor. Açığa çıkmayan şiir teneffüs etmiyor. Hep kendi halinde, kendi gerçekliği içinde kalıyor.

Yaşamı gibi.

Şiirini değerlendirme dışı tutması, kendisini gizlemenin bir uzantısı belki de. O da fiziksel varlığı gibi bir sır, dış dünyaya karşı. Hem yakınlarına sürpriz silah gibi yönelttiği, paylaştığı, hem örtündüğü bir "sır."

Yine yaşamında olduğu gibi bu alanda da birkaç kez "çıkış" denemesinde bulunuyor. Bilinen ilk girişimi 1975 yılına rastlıyor.

Liseden öğrencisi, Sander Yayınları ve Kitabevi'nin sahibi Necdet Sander aracılığıyla Hilmi Yavuz'la tanışıyor. İlk karşılaşmadan Yavuz'da kalan izlenim: "Yaşlı ve zayıf, ama ilk bakışta insanı çok etkileyen bir bakışla gülümseyen bir adam." O sıralar yeni yayımlanan ve geniş yankılar uyandıran kitabı *Bedreddin Üzerine Şiirler*'den dolayı Yavuz'u kutluyor.

Söyleşilerinde ortaya koyduğu değerlendirmelerden Türk şiiri ve edebiyatını yakından izlediğini belli eden, ancak yaşayan hiçbir şairi, yayımlanan hiçbir şiiri beğenmeyen İlhan Şevket'in bir şairi kutlaması şaşırtıcıdır. Bir süre sonra Sander ve Yavuz'la Park Otel'de yemekte buluştuklarında, İlhan Şevket elinde defteriyle gelir. Eski yazıyla (Arapça harflerle) yazılı uzunca bir şiiri okur yemekte ve dönüp, "Söyle bakalım şair, ne düşünüyorsun?" sorusunu yöneltir Hilmi Yavuz'a.

"Bugün için böyle bir şiirin Türkiye'de yazılıyor olabilmesinde yadırganacak bir şey yoktur, aşılmış bir şiir" yanıtını alınca da, "Biliyordum böyle söyleyeceğini ama bunun yayımlanmasını istiyorum" diyor. Dahası, şiirlerinin hiç şiir kitabı yayınlamamış bir yayınevinden çıkmasını istediğini belirtiyor.

O dönemde gerçekleşmeyen bu istek ve niyetten sonra ikinci hamle için aradan 15 yıl geçmesi ve 1990'a gelinmesi gerekiyor. Bu kez, Oktay Gültekin onu özendirip ikna edecektir şiirlerini yayımlama yönünde. Yeni kurulan bir yayınevinin yöneticisiyle görüşülüp anlaşma yapılıyor. Şiir seçimini İlhan Şevket bizzat kendisi yapıyor. Ancak, dosyayı teslim almak üzere kararlaştırılan günde görüşmeye üçüncü bir kişinin de (yayınevinin öteki ortağının) gelmesiyle vazgeçiyor. (Ayrıntıları için bkz: Oktay Gültekin'in yazısı.)

Ölümünden sonra dostları birkaç kez niyetlenip hazırlık yapmışlar şiirlerini de içeren bir anma kitabı yayınlamak için. Kendisinin hazırladığı ve 800'ü aşkın şiir bulunan dosyadan Hilmi Yavuz bir seçme yapmış. Ne var ki, bunlar da sonuçsuz kalmış.

İlginç bir nokta da şu: Hangi yolla gerçekleştiği meçhul ama, bütün şiirlerinin özgün elyazmaları bugün Fransız Ulusal Kitaplığı'nda!

Ayrıca, Arap harfleriyle yazdığı şiirlerin tümünü yine kendi el yazısıyla Latin harflerine geçirip tek bir silinti, kazıntı olmaksızın birkaç kopya çoğalttığı; güvendiği, değer verdiği dostlarına birer takım armağan ettiği de biliniyor. Disiplin ve sağlamcılık, daimi ileriye dönük sakınım bir kez daha karşımıza çıkıyor.

Çırpı - Candan Yongalar

Geride bıraktığı dosya incelendiğinde, İlhan Şevket'in yazdığı şiiri de epey fazlaca çoğalttığı görülüyor. Söyleyiş, yapı, tema... her yönden geçerli bu. Aynı şiiri yazıyor, bıkıp usanmadan.

800'ü aşkın şiirde en çok "olmak" fiili üstünde duruyor. Sadece başlık düzeyinde "Olmak", "Olacak", "Olsa", "Olmamaklar", "Olacak Masal", "Olmamışlar", "Olmayacaklar" v.b. aynı temayı çeşitli biçimleriyle, kimi zaman da aynen yineleyen 20'nin üstünde şiir yer alıyor dosyada. Bunu yine 20 dolayında ve aynı şekilde yinelemeler, çeşitlendirmelerle yol-yolculuk izliyor: "Çaresiz Yolculuklar", "Yolculuğun Yokluğu", "Yol Yokluğu" vb... Yoğunluk sıralamasında yolculuğu çocuk izliyor şiirlerinde; "Babamda Çocuk Olmak", "Yeni Çocukluk", "Geleceklerin Çocuğu", "Doğmadığım Çocuklar", "Çocuk Yıldızlar" Nihayet, sık yinelenen bir başka tema da ölüm: "Ölmekler Bayramı", "Öldüklerim", "Ölüm Üstü", "Ölüm Koruk", "Ölüm" başlığını taşıyan 12 şiir...

Kimi zaman dervişçe, Yunus'ça bir söyleme yöneliyor, olmakla ölmek birleşiyor, özdeşleşiyor, birbirine dönüşüyor. 1953 tarihli "Bilmeksizin" şiiri bunun örneği:

BİLMEKSİZİN

Bilmeksizin almak nedir,
Satmak nedir bilmeksizin.
Bilmeksizin yatmak haram.
Bilmeksizin, bilmeksizin
Bilmeksizin patron, emek
Bilmeksizin devlet nedir?
Bilmeksizin Tanrı, acun,
Bilmeksizin yokluk, varlık,
Bilmeksizin, bilmeksizin.
Bayrak nedir bilmeksizin.
Sonsuzluklar.. Vatan olmak.
Olmak olmak,
Olmak ölmek, ölmek olmak.

Aynı yıl yazılan bir başka şiirde olmakla ölmek yine bir arada ama bu kez karşı karşıya:

OLACAK

Ölüme tuzak kurmak,
Beklemediği yerde,
Beklemediği saatte.
Adam kendisini de ölümü de öldürmek.
Olacağı bu işte.

Yoğunluk yönünden olmak-ölmek çiftini izleyen çocuk ve yolculuk temaları da aynı şekilde birbirini barındırıyor, birbirine dönüşüyor. Doğrudan dile getirmekten hep kaçınsa da şiirini (ve yaşamını) yönlendiren olgu, korku. Yukarıdaki örneklerde bazen tevekkül, bazen diklenme, karşı koyma biçiminde "ölüme tuzak kurmak", "ölümü de öldürmek" gibi ifadelendirilse de, korku ve ölüm hep var.

Dosyada "Korku" başlıklı üç şiire rastlıyoruz. İlki Temmuz 1957 tarihini taşıyor:

Sevmek korkusu,
Bilmek korkusu,
Olmak korkusu..
Ölmek korkuları.
Hoşt korku,
Hoşt yaşamak korkuları

İkincisi, Haziran 1960'ta yazılmış, üç dizeden ibaret:

Yarın - korku,
Doğmak korkusu,
Doğmuşlarda doğacakların korkusu

Sonuncusu iki ay sonra; Ağustos 1960'ta yazılmış. Bu kez dramatik, ironik, alaysı:

Dişleri dökülmüş kıyıları,

Kesik dili,
Kesik eli..
Korkmuşum tabak.

Kendi seçip bıraktığı şiirler 1952-62 dönemi ürünlerini kapsıyor. Önceki ve sonrakiler yok elimizde. Bunları külliyatının "Birinci Cildi" olarak hazırlamış, *Candan Yongalar* adıyla yayımlanmak üzere. Daha sonra yine aynı dönem şiirlerinin çoğunu eleyerek yaptığı seçkiye verdiği ad ise *Çırpı.*

Her iki ad, şiirde sıkça başvurduğu eğretileme düzenini, çift yönlülüğü örnekliyor. Daha da öteye giderek, hayat karşısındaki duruşunun, kendine bakışının ifadesi olarak bakılabilir bu adlandırmalara. Yonga, bir şeyin artığı. Yontmaktan geliyor. Genel kullanımı ağaç işçiliğinde; odun, kereste, tahta gibi malzemenin rendeyle, keserle biçimlendirilmesi sırasında atılan, çevreye saçılan küçük parçalar, iri talaş... yakacak dışında pek işe yaramayan artık.

Şiirini, "Candan Yongalar" olarak adlandırırken tevazu gösterir gibi yapıyor; onları değersiz gibi sunuyor. Bir yanıyla yaptığını tüketici/nafile, boşuna uğraş gibi niteleme söz konusu: Ömür törpüsü. Bir yanıyla da yüceltme; kendi öz benliğini ortaya koyma, canından can koparma. Ya da nesneleştirme: Ne de olsa mal canın yongası. Onun mal-mülkle işi yok, "candan yongalar"ı; şiiri var!

Çırpı terimi de yine ağaçla ilgili. İlk anlamı: Kesilen, koparılan, kopan dal, budak, kırpıntı. Küçümseme ve yüceltme yine iç içe. Çırpı adının ilk çağrışımı değersizlik; çalı-çırpı gibi. Aynı zamanda zayıf-cılız, kırılgan; "çırpı gibi ince." Aynı zamanda doğal.

Öteki anlamıyla çırpı, bir ölçüm tekniği: Boyaya batırılan ipin uçları ağaç ya da tahtanın iki başına bağlanarak kesin çizgi çekiliyor. Tahmin, tertip, hesap anlamlarını içeriyor aynı sözcük: Çırpıya gelmek deyimi, uymayı; çırpıdan çıkmak, haddini aşmayı; çırpı tutmak, ölçmeyi, hizasını bulmayı, dengeye gelmeyi ifade ediyor.

Hayat ve şiir, işte bunların hepsi!

Kılıç Artığı

Yazdıklarına *Bir Kılıç Artığının Notları* adı verilebilir çok rahatlıkla. Yakışır da.

Sonuçta bir kılıç artığı İlhan Şevket. Zora baş eğmiş, teslim olmuş, geri çekilmiş ama değişmemiş.

Belki de asıl dramatik olan, bu toplumda sayısız örneği bulunan "yaralılar"dan değil o. Kılıç hiç değmemiş tenine. Kılıcı uzaktan görmek, sallandığını bilmek, şakırtısını duymak yetiyor her şeye. Ve kılıç benliğin üstünde hükmünü icra ediyor, korku krallığını ilan ediyor. Sonrası bunlarla ve dolayısıyla kendisiyle, dolayısıyla her şeyle amansız bir mücadele.

Öyküsü kendi seçmediği, tanımadığı insanların önüne ilk kez 1992'de; ölümünden bir yıl sonra çıkmış. *Aktüel*'de, Neyyire Özkan imzası ve "Ölümün Keşfettiği Şair" başlığıyla.

Şimdi yeniden bakıyorum, iki sayfaya yayılmış başlığın altındaki sol sayfa silme fotoğraf. Kalın paltosu, göğsünü kapatan boyun atkısıyla çimenler üstüne uzanmış genç adam, kalın camlı bağa gözlüğün ardından size bakıyor. Üstbaşlık ve iri, koyu harflerle dizilmiş spot, en az o fotoğraf ve başlık kadar ilgi, merak uyandırıcı: "İlhan Şevket 40 yıl boyunca, 85'ime gelince intihar edeceğim, dedi ve etti" haberini veriyor üstbaşlık. Spotta, Galatasaray Lisesi'ndeki öğretmenliğinden, "İstanbul'un adı çok bilinen sanat mekânlarında" Ahmet Hamdi Tanpınar'la, ressam Nuri İyem'le görüldüğünden söz ediliyor. "Ama nerede nasıl yaşadığı hep gizli kaldı" deniyor. "Son olarak, Moda'da bir bodrum kata saklamıştı kendini. Komşusu Oktay Gültekin sabır gösterip aylar sonra ilişki kurmayı başardı ve son yıllarının en yakın dostu oldu. '85'imden sonra yokum' derdi. Başucunda duran kalın sözlüğü işaret edip mırıldanırdı: 'Bir sayfa daha çevirdim, ve bir gün daha yaklaştım!' Ve 1991'in 17 Mart günü son sayfayı da çevirdi. Ardında dört defter dolusu şiir bırakarak..."

Öykünün kısa özeti bu. Dramatik, etkileyici.

1998 baharında, bir hafta sonu avukat Ali Turgan'ın "Şair İlhan Şevket'i tanıyor musun?" sorusuna yanıtım hayır olmuştu. Telefonda yukarıdaki özeti aktarınca, böyle bir şeyler okuduğumu anımsadım.

Okuyup unuttuğum N. Özkan'ın büyük emek ürünü çalış-

ması, üç haftalık bir dizi olarak yayımlanmış *Aktüel*'de. Aslında bu dizi de bir ortak çabayla, İlhan Şevket'in dostlarından –o sıralar henüz hayatta olan– Emil Galip Sandalcı'nın girişimleriyle gerçekleşiyor. Dostları "şair"in geride bıraktığı, bir bakıma vasiyeti olan şiirleri yayımlatmak ve onun için bir anma kitabı hazırlamak üzere kolları sıvamışlar. Söz konusu yazı dizisinde, kitabın İlhan Şevket'in isteği doğrultusunda, hiç şiir kitabı basmamış bir yayınevi tarafından yayımlanacağı duyuruluyor. Şiirlerin seçimini Hilmi Yavuz'un yaptığı belirtiliyor, yayınevinin adı da veriliyor.

Ama İlhan Şevket'in yaşamındaki her şey gibi bu da yarım ve sonuçsuz kalıyor... Yayınevi vazgeçiyor anlaşılan.

Yeniden gündeme gelmesi için o girişimin üstünden altı yıl daha geçmesi gerekiyor. Bunun için de onu, 1960'larda ortak dostlarından birinin evindeki akşam yemeğinde tanıyan, bir daha da hiç görmeyen Ali Turgan'ın çocukluk arkadaşı Oktay Gültekin'le yıllar sonra karşılaşmasına, beni aramasına yol açan ve bu kitaba dek uzanan rastlantılar zinciri gerekiyor.

Sonuçta, kendisini sürekli sır perdesiyle örten, adını bile değiştiren, soyadını kimselerin bilmediği, ha bire değiştirdiği evleri, adresini en yakın dostlarından, sevgililerinden, hayat arkadaşlarından bile ısrarla saklayan sonsuz kaçışın adamı, bir bakıyorsunuz tüm sırlarıyla karşınızda!

Ve bu bir rahatsızlık konusu.

O bu dünyayı terk edeli yıllar geçmiş olsa da, ısrarla gizlenmiş bir hayatı izleyip başkalarına nakletmek, ister istemez tedirginlik, suçluluk duygusu yaratıyor.

Ama portresine ve serüvenine yakından bakınca, bütün yaşamı boyunca insanlarla ve dünyayla kurduğu ilişki biçiminin hâlâ geçerli olduğunu fark ediyorsunuz: Siz onu izlemiyorsunuz, o sizi buluyor. Bütün o gizlenmelerin, kaçışların ardında hep bir görünme, keşfedilme, onaylanma, gün yüzüne çıkma tutkusu, çabası hissediliyor.

Hukuk, felsefe, edebiyat, resim... Hep düşünce ve sanatla ilgili. Yöneldiği alanlar hayatı ifadelendirmeyi, yorumlamayı

hedefliyor ve bunları; düşünsel birikimini başkalarıyla paylaşmayı, başkalarına sunmayı gerektiriyor. Ama daha üniversite yıllarından yakasına yapışan korku; polis takibi altında olduğu düşüncesi sürekli kaçışı, upuzun bir intiharı getiriyor.

85'inde dünyaya veda ederken aslında epey ertelenmiş ve aynı zamanda süreklilik kazanmış bir intiharı nihayetlendiriyor.

Büyük bir tutkuyla anlamaya, açıklamaya ve dönüştürmeye uğraştığı dünyada "hiç"liğe mahkûm olmak, o çok korktuğu, sürekli kaçtığı gerçek-kuruntu "takip"ten çok daha korkunç, daha tüketiciydi mutlaka! Ve asıl intiharı belki de ilk kaçışıyla başlıyor. Çünkü günceli izlese de, örneğin daha 1980'lerin sonunda bir dostuna, "Çok uzak olmayan bir gelecekte göreceksin, savaşlar bu bölgede olacak" kehanetinde bulunarak Balkanlar'ı, Sovyetler'i işaret etse de, kendisine seçtiği ilgi ve düşünce alanlarında hep "dışarı"da kalmanın; ürünsüzlüğün, verimsizliğin kavruluşunu yaşıyor.

Her şeyden kademe kademe vazgeçiyor: Aileden, iştenmeslekten, dostlardan... vazgeçmediği tek şey şiir. Onları da tıpkı kendisi gibi herkesten saklıyor, tüm yaşamı boyunca. Hiçbiri gün yüzüne çıkmıyor, soluk almıyor. Bunun sonucu olarak da başladığı yerde, zamanda kalıyor; yıllar boyu aynı şiiri yazıyor... yüzlerce kez!

Günce tutsaydı, aynı yazgıyı başka bir biçimde, çok daha önceden yaşayan Cesare Pavese gibi getirirdi sonunu, muhtemelen:

Gizlice çok korkulan şey hep gerçekleşiyor sonunda.
Yazıyorum: Ey, Sen, acı. Peki sonra?
Bütün gerekli olan, biraz cesaret.
Acı ne kadar ortaya çıkar ve kesinleşirse, yaşama içgüdüsü o kadar ağır basıyor ve intihar düşüncesi zayıflıyor.
Kolay sanmıştım ilk düşündüğümde. Zayıf kadınlar yapmıştı bu işi. Alçakgönüllülük istiyor, kendini beğenmişlik değil.
Tiksiniyorum bütün bunlardan.
*Sözler değil. Eylem. Artık yazmayacağım.**

Bir kılıç artığının, isyankâr kaçağın, korkunun boğduğu adamın portresi önünüzde. Final sonrası işte yine sahnede. Görünmez duvarların ardında kendine biçtiği rol bu muydu yoksa?

Cesare Pavese, *Yaşama Uğraşı*, çev: Cevat Çapan, e Yayınları, İst. 1973.

Bir yaşında İlhan Şevket, babası Recep Bey'le Afrika Trablus'ta.

Kılıç Artığı'nın Ardından Yazılanlar...

Gizli, gizemli şair İlhan Şevket... 1932, İstanbul.

Hilmi Yavuz

İLHAN ŞEVKET İÇİN...

İlhan Şevket'i tanıdığımda gençlik yıllarımın sonuna geliyordum. O zamanlar bir yayınevinde çalışıyor, akşamları iş çıkışında ya Demirtaş Ceyhun'un, Harbiye Orduevi'nin karşısında bulunan, Yapı-Endüstri Merkezi'ndeki kitabevine ya da Halaskârgazi caddesinde, Sander Kitabevi'ne uğruyordum.

Oturduğum ev Osmanbey'de Küçükbahçe sokağındaydı.

O yıllarda akşamları Demirtaş'a veya Necdet Bey'e (Sander) uğramak, gündelik yaşamın bir parçası olmuştu.

İyi anımsıyorum; Sander'e uğradığım bir akşamüstü, Necdet Bey'in kitabevindeki masasının (ki, dipte, kapının tam karşısında otururdu) yanı başında, yaşlı ama müthiş dinç görünen ve ilk bakışta bende keskin jestleriyle nevrotik bir tip izlenimi uyandıran birini görmüştüm. Masaya yaklaştığımda Necdet Bey beni tanıştırdı, "İlhan Şevket Bey!"

O günü unutmam mümkün değil!.. Şundan dolayı: İlhan Şevket Bey o gün beni yücelten sözler söyledi. *Bedreddin Üzerine Şiirler*'den övgüyle söz etti ve... Necdet Bey'i çok şaşırtan bir şey daha söyledi:

"Hilmi Yavuz Bey, sizinle görüşmek isterim!"

O akşam başka neler konuşuldu, anımsamıyorum. Bendeki izlenim, bu yaşlı adamın nevrotik ama müthiş bir zekâ ve bilgiyle donanımlı olduğuydu. Daha sonraki görüşmelerimiz-

İstanbul Kızıltoprak, 20 Mayıs 1973.
Şair yaşlanmış ama hâlâ çok dinç.

de, bu zekânın da emonik bir acımasızlıkla bazı dostlarımı nasıl yerden yere vurduğuna tanık olacaktım.

İlhan Şevket Bey'i, bu müthiş "Yalnız Düşünür-gezer"i sadece işyerimde değil, ara sıra, örneğin bir gece vakti Cihangir'de, ya da bir akşamüstü Nişantaşı'nda görecektim. Dostluğumuz sürdükçe (ki, bunu sürdürmek doğrudan doğruya İlhan Şevket'in elindeydi) onun, kökleri 1930'lu yıllara ait bir bilinçdışına uzanan polis bulantılarını da (Almanların *Angstpolizei* dedikleri duygu) anlayacaktım. Galatasaray Lisesi'ndeki öğretmenlik yıllarında (Atatürk Galatasaray'ı ziyaret ettiğinde İlhan Şevket Bey orada öğretmendi, Gazi'nin galiba ilgisini üzerine çekmiş, özellikle onun sınıfında uzun müddet kalmıştı!) başlayan sol entelektüel ilgileri birkaç kuşağın, benim kuşağım da dahil, yakasını bırakmayan kaygılar, kuşkulara sürüklemişti onu.

İlhan Şevket Bey bir marjinaldi. Dolayısıyla tuhaf bir adamdı. Bir keresinde işyerindeki odama geldiğinde, bana, sentetik elyafla dokunan çorapların sağlığa ne kadar zararlı olduğunu uzun uzun anlattığını anımsıyorum. Bir başka kez ise, yakın bir arkadaşımla olan dostluğumu acımasızca eleştirmiş ve

"İnsan kendi düzeyindekilerle dostluk kurmalıdır" demişti. İlhan Şevket Bey'in şiir yazdığını Necdet Sander söylemişti bana. Sander, İlhan Şevket Bey'in Galatasaray'dan öğrencisiydi. Ve hoca şiirlerini yayınlamak istiyordu. Bu dediğim 1967-77 yılları olmalıdır.

İlhan Şevket Bey'in Sander Kitabevi'ne geldiği bir akşam, üçümüz Park Otel'e gidip bir yemek yemiştik. İlhan Şevket Bey şiirlerini okumuştu ve ne düşündüğümü öğrenmek istemişti. Ona ne söylediğimi anımsamıyorum. Ancak bugün şiirlerine baktığımda, yaşadığı çağa tanıklık etmek isteyen tedirgin ve yalnız bir bilincin dizelerini ve en başta Yunus Emre sevgisini görüyorum. İlhan Şevket'in sert, destansı, ironik bir acımasızlık, kekremsi bir tatla dokunmuş şiirlerini okuyunca, Cemil Meriç'in deyişiyle, yalnızlığın merareti'ni duyuyorum. Yalnız, anlaşılmamış ve sevilmeyi bekleyen bir mutsuz!.. Ama bir estet! Bu kenti, Eaglton'un deyişiyle "Bakışlarıyla estetize eden" biri! Bir "Düşünür-gezer"!.. Bu kenti, şairlerin lanetleyip yücelttikleri İstanbul'u katlanılmaz tekillikle yaşayan biri...

Ressamlarla olan dostluğunun ayrı bir yeri vardır İlhan

Evlerinin adresi hiç bilinemedi. Sonuncusu dışında.
Ölümünden sonra Moda'daki evinden çekilen bir ayrıntı.

Şair gülermiş aslında. 1975 yılından kalan bu fotoğrafta olduğu gibi...

Şevket Bey'in yaşamında. Cihat Burak, Nuri İyem, Tiraje Dikmen'i çok sevdiğini biliyorum. Braque'ı Modigliani'yi, Bruguel'i, Picasso'yu da. Şiirlerinde bu Batılı ressamlardan sık sık söz etmiştir. Tanpınar'la derin bir dostluğu olduğunu söylediğini anımsıyorum.

O yıllarda sürekli Ahmet Hamdi Tanpınar okudum. Daha doğrusu, 1970'li yıllarda Tanpınar'ı keşfettikten sonra, onunla ilgili her şeyi merak ettiğim için, sık sık sözü Tanpınar'a getirir, İlhan Şevket Bey'den onu anlatmasını beklerdim. İlhan Şevket Bey'in Tanpınar'ı şair olarak önemsemediğini biliyorum. "Yahya Kemal okunuyorsa Tanpınar okunmaz" demiştir. Ama bir "romancı" ve asıl önemlisi bir "fikir adamı" olarak Tanpınar'a büyük değer verdiğini biliyorum.

Dostları vardı İlhan Şevket Bey'in, şiirlerini adadığı dostları: Vedat Günyol, Keyyise İdalı, Laika Karabey, Ülfet ve Mengü Ertel'ler (evrak-ı metrukesi arasında eski harflerle Mengü Ertel üzerine yazılmış bir metin bulunmuştur), Şermin ve Akın Alyanak'lar bu hırçın huysuz ama seksenli yaşlarında bile, o ince,

ironik acımasız zekâsından hiçbir şey yitirmemiş olan İlhan Şevket Bey'i çok, ama çok sevmişlerdir.

Oğur Arsal'ın yaşamında ise İlhan Şevket Bey'in ayrı bir yeri vardır. Oğur Arsal için "bir baba dostu"dur. Oğur'un babası Orhan Arsal'ın yakın arkadaşıdır İlhan Şevket Bey. O yüzden Oğur, İlhan Bey'le ilişkisini hiç kesmemiştir. Hırçındı, evet, dostlarına karşı bile! Onlarla vahim kavgalar etmiştir. Uzun süre küsmüş, sevenlerinden esirgemiştir kendini. Arayıp sormak söz konusu değildi çünkü. En yakın dostları bile onun nerede oturduğunu bilmezlerdi. Dilediğinde dostlarının yaşantısına girer, dilediğinde de bir süre görünmemek üzere çıkardı.

Kaç kez Mengü'ye, Şermin'e, Akın'a İlhan Şevket Bey'i en son ne zaman gördüklerini sormuşumdur. Bir görünüp bir kaybolmak!.. İlhan Bey gayp ile zahir arasında gidip gelmeye memur biriydi sanki...

İlhan Şevket Bey'i tanıyanların bir bölümü onu sevmemişlerdir. Bunda onun açısından bir beis yoktu. Belki de, ne kadar çok sevmeyeni olursa, o kadar çok birey olabileceğini düşünüyordu, kim bilir?..

Ama yaşamının son yıllarında bunca "Huysuz İhtiyar"lığına karşın biz dostları, gönlümüzün en müstesna yerinde tuttuk onu. Onu sevdik ve anlamaya çalıştık. Bu büyüleyici zekânın, bu kışkırtıcı aklın, budalaca bir kovuşturma yüzünden nasıl olup da heder edildiğine yandık durduk. Böyle bir kovuşturma var mıydı gerçekten? Yoksa basit bir kuruntu, bir "hafiye" korkusu muydu bu müstesna yaşamı daha ilk gençlik yıllarında yerle bir eden? Bir Joseph K. mıydı İlhan Şevket Bey? Bunu hep düşündüm ve hayıflandım. Bundan dolayıdır ki İlhan Şevket Bey, hep bir hüzündür bende ve daima öyle kalacaktır.

30 Ekim 1996

Oğur Arsal

SEVGİLİ İLHAN ŞEVKET!

Sevgili İlhan Şevket! Sonsuzluğun düşünürü, ozanı! Bundan doksan yıl önce Bingazi'de (bugünkü Libya) dünyaya geldi, beş yıl önce de dünyanın bu, kendinin de o günkü haline dayanamayıp, gene kendi satırlarına göre, "Ölerek, arkada bir sonsuzluk öksüz bırakarak, gülerek" aramızdan ayrılmayı seçti.

Uzun yaşamı, kendi deyimiyle "çok çeşitli ve dolu dolu" geçti. Daha ilkokuldayken hocasının Balkan Savaşı mağlubiyetine ağlamasıyla alay ederek başlayıp, Körfez Savaşı'yla temelleri atılan Pax Americana'ya yazdığı yergi şiirleriyle her zaman düzenin karşısında yer aldı. Acı zekâsı ve dimdik iradesiyle sürekli olarak kolay'a teslim olmayı reddetti. Lise yıllarındaki sürekli başkaldırıları sonucunda, Anadolu'nun dört köşesindeki okullarda sürgün olarak geçirdi öğrencilik yıllarını. 1927'de okulu bitirdikten sonra, ifadesine göre, "O yıllardaki her sınıf birincisi gibi polis gözetimine alındı." Önceleri dünyayı değiştirmenin yolunun hukuktan geçtiğini zannederek İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirdi, iki yıl da hâkimlik stajı yaptı. Daha sonra devam ettiği Felsefe Bölümü'nde iken devrin, Galatasaray, Vefa, Darüşşafaka gibi ünlü liselerinde sosyal hümaniter dersler hocalıkları yaptı.

Büyük bir tutkuyla, ama doğaçlama olarak verdiği dersleri geniş bir öğrenci kitlesince izlenirdi; İhsan Sabri Çağlayangil ve Nihat Erim gibi sonranın pek çok ünlü isimlerini de içine alan sayısız denilebilecek miktarda öğrenciye hocalık yaptı. Gençle-

rin üzerindeki müthiş tesirinden ve amansız muhalif fikirlerinden rahatsızlık duyan devrin iktidarı tarafından Felsefe Bölümü'nün ikinci yılı sonunda üniversite öğrenciliği ve lise hocalığından uzaklaştırıldı. Bu tarihten itibaren ölümüne kadar tam elli beş yıl işsiz kaldı. Ancak kendisini seven dostlarının yardımlarıyla hayatını çizgisinden ödün vermeden seçtiği son ana kadar sürdürmeyi başardı. Dostluğu bana babamdan miras kalmıştır. Anlattığına göre, işsiz kaldığı zaman kendisine dört arkadaşı tarafından onar lira aylık verilmeye başlanmış, bu dört kişiden bir tanesi de babammış. Ancak, İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren başlayan büyük enflasyona rağmen, gülerek ifade ettiği üzere, babamın verdiği on lira hep on lira olarak kalmış! Neyse, ben bu konuda enflasyon endeksine dikkat etmeye, özen göstermeye çalıştım...

Öğretmenlik bırakılmış artık, yıl 1944. İstanbul.

Neredeyse yaşamı boyunca çektiği müthiş maddi yoksulluğa rağmen olağandışı bir iç dünya zenginliğine sahipti. Sanırım bunun en güzel örneklerinden biri, ellili yılların başlarında fikirleri nedeniyle görüşmez olduğu babasının yüz elli bin liralık mirasını babamdan hibe olarak almak zorunda kaldığı sekiz lira yirmi beş kuruşluk noter harcıyla reddetmesi olmuştur!

1936'dan sonra, önemli mevkilerde bulunan dostları ve öğrencileri tarafından kendisine zaman zaman yapılmış olan iş tekliflerini, hep satın alınmış olmak korkusuyla reddetmişti. Hatta CHP iktidarının son yıllarında talip olduğu bir kütüphane memurluğu yerine kendisine aynı kütüphanenin müdürlü-

Dönemin meşhurlarından filozof Sakallı Celal'in
İlhan Şevket'in albümünde bulunan fotoğrafı.

İlhan Şevket'in annesinin
1933'te Keskin'de çekilmiş bir fotoğrafı.

1925 yılı, Edremit.
İlhan Şevket bir delikanlı.

ğü teklif edilince bunu, siyasi iktidara bir ödün kabul edilebileceği gerekçesiyle geri çevirmiş ve basit memurlukta ısrar etmiştir. Ancak, kendisini haklı çıkartabilecek bir şekilde, işi teklif edenler de onun müdür olmasında diretmişler, sonunda İlhan Şevket işsiz kalmayı sürdürmeye karar vermiştir.

Hazin parasızlığını, kendisinin en önemli karakteristiklerinden olan müthiş zekâsı ve şaşmaz hayat disipliniyle her zaman kamufle etmeyi bilmiştir. "Hiç kimseye muhtaç olmayacak kadar her şeyi bilmek" ve her konuda eline geçen her ciddi eseri okumayı prensip edinmişti. Toplurncu felsefe geleneğine uygun olarak çağdaş insanın uzmanlaşmasına karşı, tipik bir Rönesans bilgesi ve Aydınlanma Çağı düşünürü gibi yaşadı. Kendi kendisine, "akıllı bir makaleyi okuyabilecek ve derdini anlatabilecek kadar", İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve Rusça öğrenmişti. Ayrıca çok kuvvetli bir Osmanlıca bilgisi vardı. Ellili yıllarda sonradan imha ettiği bir Oztürkçe lügat hazırlayacak kadar da Türkçenin sadeleşmesine taraftar, ancak ticari veya şoven bir zihniyetle lanse edilip pazarlanan "uydurmaca"ya da şiddetle karşıydı. Ayıklanması olanaksız ve hatta gereksiz olan yabancı kökenli Türkçeleşmiş sözcüklere dair bir de uzun şiiri vardır.

Maddi imkânsızlıkları nedeniyle konut olarak bulabildiği yerlerde yaşamıştır. Harp yıllarında yaşlı bir Hıristiyan kadının

26 /1990

Kira Kontratosu

Dairesi	Sarıgöl Apartmanı 2
Mahallesi	Çeşmeağa Mahallesi
Sokağı	Yenifikir Sokağı
Numarası	13 apartman numarası, daire iki
Kiralanan şeyin cinsi	Meskun
Kiraya verenin adı, soyadı ve ikametgâhı	Fahrunnisa Gültekin, Sarıgöl ap. 4
Kiralayanın adı soyadı ve ikametgahı	İlhan Şevket Aykut
Bir senelik kira karşılığı	1.200.000
Bir aylık kira karşılığı	100 000
Kira karşılığı ne şekilde ödenecegi	Biz buçuk senede, peşin
Kira müddeti	1 Yıl
Kiranın başlangıcı	1. Ocak 1990
Kiralanan şeyin şimdiki durumu	Oturulabilir
Kiralanan şeyin ne için kullanılacağı	Meskun Olarak

Kiralanan şey ile beraber teslim olunan demirbaş eşyanın beyanı

Yoktur

1) 24.12.1980 gün ve 2361 sayılı Kanunla değiştirilen 193 Gelir Vergisi Kanununun 70, 94. ve 106. maddeleri gereğince:

Tüccar, serbest meslek erbabı ve Çiftçiler, Ticari, Meslekî ve zirai işleri ile ilgili olarak yaptıkları kira ödemelerinden % 25 oranında gelir vergisi tevkifatı yaparak vergi dairesine yatıracaklardır.

2) 488 sayılı Damga Vergisi Kanununun değiştiren 21.11.1980 gün ve 2344 sayılı ve 30.12.1980 gün ve 2367 sayılı kanunlar gereğince:

Mâlsahibi ve kiracı % 01, kefil için % 05 olmak üzere mukavele müddetine göre bütün kire bedelinin binde altısı nisbetinde damga pulu yapıştırılacaktır. Teslimat tarihindeki şerhlerde her imza için 501 liradan 1000 liraya kadar (1000 dahil) 10 lira, 1001 liradan 5000 liraya kadar (5000 dahil) 15 lira, 5001 liradan 10.000 liraya kadar (10.000 dahil) 20 lira, 10.001 liradan 100.000 liraya kadar (100.000 dahil) 30 lira, 100.001 liradan 500.000 liraya kadar (500.000) dahil 50 lira, 500.000 liradan yukarı olanlar 100 liralık damga pulu yapıştırırlar. Pullar tarih ile beraber imza veya mübir konulmak suretiyle iptal olunacaktır.

İlk pul için bir iptal muamelesi kabul edilir.

BU KİRA SÖZLEŞMESİNE 210 SAYILI KANUNUN 6. MADDESİ GEREĞİNCE 60 LİRALIK DAMGA PULU YAPIŞTIRILINCA GEÇERLİDİR.

HUSUSİ ŞARTLAR

Anlaşma

Evde zatî eşya haricinde mutfak eşyasından, mötedeh malzemelerden tabldotlara, objelerden zaflara kadar ne varsa Mal Sahibine aittir, onun malıdır.

Kontratın akdinden itibaren bir buçuk senelik kira peşin olarak ödenmiştir. Kiracı daha evel ölüdüğü takdirde Mal Sahibine oturulmamış ayların kiraların geri vermek lüzumu

Böylece, gene ölümden sonra geri kalmış zatî eşyanın tasarrufu da Mal sahibine aittir.

25.5.1990

İlhan Şevket Aykut akli yerinde, sağlıklı ve rızası olarak bu anlaşmayı kendi rızası ile yapmıştır. Yüksek Tekniker Yönetici, bitişik komşu

Mezkur Katın iki tarafın rızasiyle ve yukarıda yazılı şartlarla kiralanmış olduğuna dair bu kontrat 2 nüsha nüsha olarak tanzim ve tesdi edilmiştir.

KEFİL	KİRACI	KİRAYA VEREN
yok		

İşbu kontrat huzurumuzda tarafların muvafakati ile imzalandı

İlhan Şevket

İlhan Şevket'in ilginç kişiliği kira kontratına da yansıyor.

yanında pansiyoner olarak kaldığını, daha sonra, altmışlı yıllardan başlayarak yirmi yıl kadar Kabataş Setüstü'nde bir daire, daha sonra defalarca davaya maruz kaldıktan sonra en sonunda kaybettiği bir "ihtiyaç nedeniyle tahliye" davası sonucu bir dostunun aracılığıyla birkaç sene de Kurtuluş'taki bir dairede oturmuştur. "İhtiyaç nedeniyle" çıkartıldığı daire ise, kendisinden sonra uzun yıllar boş olarak tutulmuştur, hatta ölümünden sonra hakkında *Aktüel* dergisinde çıkan ilk yazı serisi sırasında makalelerin yazarına evi gösterdiğim zaman da daire boştu! Kurtuluş'tan da ev sahibi ile şiddetli bir anlaşmazlığa düşerek çıktığını hatırlarım. Bu durumunda parasızlığı kadar, uzun yıllar süregelen mahrumiyet ve bilhassa başkaldırı fikirleri nedeniyle sıradan insanlardan gördüğü aktif ve pasif tepkilerin neden olduğu müthiş bir geçimsizliğin rolü büyüktü. İnsanlardan çektikleri ve sayısız hayal kırıklıklarına rağmen sonuna kadar gerçek bir hümanist olarak kalması ve " bu İnsan'la ne yapacağız, ama ne yapalım ki başka İnsan yok" diye defalarca söylendiğini işittiğim halde, dolu dolu sevgi şiirleri yazmış olması onun Beethoven'e benzer ruh yapısının tanıklarıdır.

Gençliğinde Sakallı Celal'le tanışıklıkları ve onun etkisi altında kaldığı iddia edilirse de, Sakallı Celal'in aksine giyiminden başlayarak özel hayatına kusursuz derecede itina etmesi ve kadınlara önce İnsan sonra da Âşık olarak gösterdiği büyük ilgiyle herhalde Sakallı Celal'i çok aşmıştı. Sanırım haklı olarak, erkeklerin kadınları bir türlü tam olarak tanıyamadıklarını ve bunun mutlaka çözülmesinin "insanlığın toplumcu ütopyaya varabilmesi" için vazgeçilmez bir şart olduğuna inandı. Yaşamı süresince kadınlardan daima çok yardım gördüğünü söylerdi. Demek ki Türkiye gibi çok "erkek" bir ülkede bile kadınlar kendilerini onun gibi "fark eden" bir kimseyi boşlamamışlardı. Kendisine yakışacak şekilde, duygulu, kültürlü ve Orta Çağ estetiğinin ötesine geçmiş ince, zarif kadınları beğenirdi. Marx ve Einstein'ın yanı sıra, yirminci yüzyılı yaratan üçüncü adam olarak düşündüğü Freud'un öğretisine uygun olarak "ilk aşkının" annesi olduğuna inanırdı.

Üniversite yıllarında bir tatil sırasında, babasının kendisine sofrada, "Senin bu fikirlerin yüzünden ben emekli maaşımdan

olacağım" demesi üzerine, bir daha dönmemek üzere evini ve babasını terk ettiği halde, annesinden daima büyük bir sevgi ve saygıyla bahsederdi. Annesinin öldüğünü haber aldığı gün berbere gittiğini ve berber koltuğunda oturduğu sürece sessizce ağladığını, berberin de hiçbir şey yokmuş gibi her zamanki saygısıyla işine devam ettiğini anlattığını hatırlarım.

Kadınlarla ilişkisi son zamanlarına kadar devam etmişti. Seksen yaşına vardığı sırada kendisine âşık otuz yaşında bir genç kadınla buluşurdu; son yazdıkları arasındaki "Tanagra Bebek" şiirlerini bu sevgilisi için yazmıştı.

Kurtuluş'taki evinden de çıkmak zorunda kalınca kendisine bir arkadaşımın babasının iş ortağının evini bulmuştum. Dostumuz olan bu kimseyle de arasında sürtüşmeler çıkınca, kendisini yeni bir tahliyeden, bu kitabın düzenleyicisi Oktay Gültekin arkadaşımız ilgili daireyi İlhan Şevket'in oturması için satın alarak kurtarmıştı. Bir yandan polis takibinden çekindiği için, bir yandan da çektiği "sublime sefaletin" dış dünya tarafından fark edilmemesi için evine hemen hemen kimseyi çağırmaz, kimseye adresini de söylemezdi. Kendisiyle tam kırk beş yıllık tanışıklığım sürecince adresini, ölümünden beş yıl kadar önce, bana maruz kaldığı bu "ihtiyaç nedeniyle tahliye" davası konusunda yardımcı olmamı istediği zaman öğrenebildim.

Beni ilk davet ettiği meskeni de, son olarak oturduğu ve ömrünün son üç buçuk yılı sürecince kaldığı daire olmuştur. 1980'den itibaren her on beş günde bir buluştuğumuz çarşamba akşam yemekleri için evime gelişlerini hiç unutmayacağım. Burjuva medeniyetinin insanlığa katkılarından biri olarak düşündüğü akşam yemeği için ikimiz de özenle hazırlanırdık. Buluşmalarımıza, diğer bütün randevularında olduğu gibi, bir Immanuel Kant dakikliğiyle tam zamanında gelir, en ufak bir gecikme veya düzensizlik karşısında fena halde sinirlenirdi. Ben ve eşim, onun birçok defalar bu on beş gün boyunca hiçbir yere çıkamadığını bildiğimiz için, kendisini üzmemeye azami gayreti göstermeye çalışırdık. Bütün bir yemek boyunca, hemen her konuyu kapsayan geniş kültürüyle birçok ilginç şeyler anlatır, bazen son yazdığı şiirlerini okur, kendi ahlakına göre, gördüğü ilgi ve ikramın karşılığını vermeye çalışırdı.

İlhan Şevket'in mini-müze evinden bir ayrıntı

Son meskenine taşındıktan sonra o beni davet etmeye başladı. Kadıköy çarşısından geçerken pişmiş bir tavuk, gevrek bir ekmek, meyva ve bir şişe de kırmızı şarap alarak gelirdim. Çok dar imkânlarına rağmen bana gerçek bir Roma Patricisi gibi ev sahipliği eder, küçük radyosundan çok sevdiği klasik müziğin üç devi olarak saydığı Bach, Mozart ve bilhassa Beethoven'den parçalar bulup çalardı. "Tanagra Bebek"inin bir fotoğrafını bu evi bir ziyaretim sırasında görmüştüm. Seksen yaşma vardığı zaman, "İhtiyarların artık bazı şeylerden vazgeçmeleri gerektiğini bilmeleri lazımdır" diyerek ve kendisini bir yere davet edemeyecek kadar parasız olduğunu bahane ederek, bütün yalvarmalarına rağmen bu son kadın arkadaşını terk edişini ciddi bir teessürle anlatmıştı.

Elindeki parayı harcadığı tek şey olan kitaplarını hayatının son yıllarında uygun gördüğü kimselere dağıttı. Sadece bana düşen bin beş yüz tane, çoğu bulunamaz ve yazarı tarafından adına imzalı olan ciltten, sanırım kültür hazinesinin derinliğini sezmek kabildir.

14 Ocak 1991 günü, kalan kitapları ve birçok seçme objeyle çevrilmiş olan o küçük bodrum katında geç bir öğle yemeği yemiş, birbirimize sarılarak ayrılmıştık. Körfez Savaşı'nın başlamak üzere olduğu karanlık bir kış günüydü. Birçok şahsi dertle dolu olarak Türkiye dışına bir yolculuğa çıkmak üzereydim. Bana, giderken, kapısının önünde sıkıca bir sarılışı, kendi çok acil birçok derdini bir yana bırakıp bana üzülerek kapısının önündeki lambayı kapatıp içeri girişi hâlâ gözümün önündedir. Bu son görüşmemiz oldu. İki ay kadar sonra, intihar ettiği haberini, kendisini bir türlü getirtemediğim Avrupa'da aldım, bu hiç Türkiye dışına çıkamamış ama Floransa ve Paris'i kitaplarından sokak sokak tanıyan Toscanini tavırlı Avrupalının. Çok dikkat ettiği ve "tek varlığım" dediği sağlığının ilk bozulma işaretiyle yıllardır bir köşede sakladığı iki tüp kalp ilacını alarak yaşamına son vermişti. Hep, en çok yetmiş beş yaşına kadar yaşayacağını düşünürdü, düşkünleşecek hale gelmeden bu serüveni onurlu bir şekilde bitirebilmek için de bu intihar planını hazırlamıştı. Ancak, yetmiş beş, derken seksen, sonra da seksen beş yaşını çok sıhhatli ve aktif bir şekilde yaşamaya devam edince de ne

yapacağını şaşırmıştı! Son yıllarındaki buluşmalarımızda, derin derin düşünerek, "Eyvah, ben yaşayacağım galiba" diye bir çok defa üzüntüsünü dile getirmiş, en sonunda bir gün de, "Artık ben kendimden bıktım, ama bundan sonrasını da sen düşün" diyerek gülmeye başlamıştı. Uzun yoksulluk yıllarının sıkıntısını biz dostlarına çektirdiğini düşünerek utanırdı. Halbuki biz onun varlığının kıymetinin parayla ölçülemeyeceğinin daha o zaman da farkındaydık.

Varsa, varlığına o hiç inanmadığın "Öbür Dünya"da nur içinde yat İlhan Şevket! Seni hiç unutmayacağız!

Paris, 5 Mayıs 1996

Albümünden çıkan bir "olgunluk çağı" fotoğrafı.

Mengü Ertel

YÖNLENDİRİCİ BİR KİMLİK

Herkesin yaşamında yönlendirici kişiler vardır. Onlar sizin olası kimliğinizi sezerler. Sizi kendinizle tanıştırırlar, eğilimlerinizi belirler, hedeflerinizi saptamanıza yardım ederler. Bunları yaparken de sizin yaşınızı ikiye hatta üçe katlayan konumları, onları yaşdaşınız arkadaşlarınızdan farklı kılmaz.

Yaşınız küçük, -ist'leriniz sınırsız, ilgi alanlarınız geniş, olanaklarınız yetersiz olabilir.

Onlar size demokratik bir anlayışla yaklaşırlar. Ders vermezler, öğreticidirler; nasihat etmez, anlatırlar. Cebinize para koymaz, olanak araştırırlar.

Şanslı bir kişiyim, bunlardan bazıları yaşamımda iz bıraktılar. Böyle birkaç insan tanıdım yaşamım boyunca. Adalet Cimcoz, Muhsin Ertuğrul, İlhan Şevket, Haldun Taner. Bu dört güzel insandan üçü hemen herkes tarafından bilinen kişilerdi. İlhan Şevket ise az bilinen biriydi. Beyoğlu Caddesi'nde, gizemli bir tavır içinde, İngiliz malı altı kalın kauçuklu ayakkabıları, Skoç ekose çorapları, bıçak gibi ütülü pantolonu (sonradan bu ütünün iki yatak arasında gerçekleştirildiğini öğrendim), yeleği, kösteği, şık gözlükleri, kırlaşmış özenle taranmış saçları ile bir sanatçı kişi, şair değil de soylu ve varlıklı bir ailenin mensubu olduğu izlenimi bırakırdı.

Ben İlhan Şevket'i, tanıdığım 1950 sonlarından ölümüne dek aynı (aynı tarz değil), giysilerle hatırlarım. Bu da otuz yılı aşkın bir süre demektir. Daima iki üç kitap vardı kolunun altın-

Plastik sanatlara ilişkin derin bilgisi hayranlıkla anılan
İlhan Şevket bir grup sanatçıyla.

da ve özel olarak hazırlanmış deri bir koruyucunun içinde... Ayrıca hava soğuksa veya yağışlı ise bir Fransız beresi ve eldivenler emre amade idi.

İlhan Şevket'in yüzünü anımsadığım her zaman, herkesle konuşurken yaptığı gibi gözlerinin içindeki parıltılarla yine kendi çok kullandığı deyimle "hınzır bakışları" ile karşısındaki kişinin kafasının içini okuyabilmesini unutamıyorum.

"Bir öykücü, bir yazar 'pencereyi açtım, ağaçlar vardı' diyemez. Ağaçların şeftali mi, erik mi vb. olduğunu ve konumlarını anlatmak zorundadır" derdi hep. Bu sözleri söylerken keskin bir bıçak gibi gülüşünü söylememek olanaksız. Dişlerinin tamamını ölene dek koruyacağını söylerdi ve sözünü tuttu. Buna da akıllı insanlara yaraşır bir biçimde sağlık kurallarına kesinlikle uyarak ulaştı.

Hiç kimseye adresini söylemedi. Kendi kendine Fransızca ve Rusça öğrenmişti. Ülke dışına hiç çıkmadığı halde Paris'i, Moskova'yı, Leningrad'ı köşe köşe tanırdı. Buraları gezenler

veya uzunca süre kalanlarla konuştuğu zaman şaşkınlık yaratırdı. Din konusunu enine boyuna okumuş, üzerinde çalışmış bir kişi idi.

Abdullah Cevdet'in ölümünde, onun bir tanrıtanımaz olduğunu ileri sürerken cenaze namazını kıldırmak isteyenlere karşı çıkacaktı. Eylemi sonunda ileride öğretmenlikten ayrılmak zorunda kalacak ve yaşamı boyu bu durumu sürecekti.

1952-53 yıllarında dünyada abstre resim akımları egemen olmuştu. Ülkemizde de genç ressamlar yeni resim akımlarına öykünmekte idiler. Abstre, non-figüratif resimler sergilerde baş köşelere konuyor ya da sert eleştirilerle karşılaşıyordu. İlhan Şevket bu ve bunlar gibi yenilikler konusunda Batı kaynaklarını didikliyor, ulaşabildiği genç ressamlarla etkin bir şekilde didişiyor, onları bilgilendiriyordu. Ferruh Başağa, Nuri İyem, Şadi Çalık, Aloş, Kuzgun, Oktay Günday vb.'nin çalışmalarıyla ciddi biçimde ilgileniyordu.

Özendiğimiz yeni eğilimleri inceliyor, insana ve resme yeni bir açıdan bakıyor, tekstürün altını çiziyor ve yeni anlatım yollarını vurguluyordu. Bu söyleşilerde resme bakmayı ve yapma-

Kitapları İlhan Şevket'in hazinesiydi.

Dalgın, düşünceli olduğu bir an.

yı öğretiyordu. Tekstrün yeni bir duyarlığa açıldığını, bu akımların doğayla insan ilişkisini zenginleştireceğini söylüyordu.

Ansiklopedik bilgilere her zaman meraklıydı. İlgi duyulan her konuda bakış açıları farklı toplumların her birinin kendi görüşlerini ve menfaatlerini ön planda tuttuklarını, bu yüzden *Larousse, Brock House, Britannica, Americana* ve başka kaynakları karşılaştırarak bir bilgiyi öğrenmek gerektiğini açıklardı.

Politik bir eylem içinde değildi. Fakat paranoyak denilecek kadar takip edildiği konusunda duyarlılığı keskindi. Troçki'ye hayrandı ve onun öldürülüşü, kimseye güvenilmezliğin ispatı idi onun için.

Sovyetler'le Amerika'yı karşılaştırır, istatistik bilgilerinin ışığında, paylaşım konusunda Sovyetler'de elde edilen sonuçları analiz etmeyi severdi. 1917'deki nüfusun gereksinmesi olan ayakkabı miktarını belirtir, o tarihte köylünün yüzde 70'inin çarık ve dolak kullandığını, 1950'lerde ise ayakkabı fabrikalarının ihtiyaçtan daha fazlasını imal edebilir durumda olduklarını anlatırdı.

Bizim başarılı bulduğumuz birçok konuda kuşkularını söylemekten geri kalmazdı. Örneğin, Köy Enstitüleri'nin köylüyü kendi kendine yeter olarak yetiştirmeyi amaçlamasının işçi sınıfının gelişmesine karşıt olacağı ve hatta anti-devrimci olduğu kanısında idi.

Trafik konusunda farklı yaklaşımları vardı. Hepimiz dolmuş, kaptıkaçtı, gecekondu gibi yeni kent koşullarının oluşturduğu kavramları halk zekâsının örnekleri olarak algılarken, o, övüncümüze limon sıkardı. Dediği şuydu: Büyük kentlerde yerleşim ve ulaşım ancak toplu taşıma ve toplu konut yoluyla çözülebilirdi. Örnek veriyordu: Bir dolmuş trafikteyken bir şoför ve 5 yolcu taşır, yolda 3 metrelik bir yer kaplar. Oysa bir otobüsle bir şoför 60-70 yolcu taşır ve 9-10 metrelik yer işgal eder. Bunca yıl sonra haklı olduğunu kabul etmek durumundayız.

1970'lerin sonlarında, dönemin İstanbul Belediye Başkanı olan Aytekin Kotil'in danışmanlarından birine bir vesileyle İlhan Şevket'in trafik üstüne görüşlerinden söz etmiş, aşağıda belirttiğim önerilerini de anlatmıştım. İlhan Şevket diyordu ki, İstanbul'da en yoğun trafik, Taksim-Levent arasındadır. Yolun sağında ve solunda araçların park etmesi yasaklanırsa en az 8 metrelik bir serbest yol kazanılır. O yolu da toplu taşıma araçları olarak tramvay ve otobüslere tahsis ederseniz, olur biter. Nasıl olduysa proje gerçekleşti ve yaşıyor. İstanbul halkı adına İlhan Şevket'e teşekkürler.

Ali Bütün

O'na!
İlhan Şevket'e (DAİR)

O
İnsanı evrenselleştiren
çetin yolda yolcu,

O
yirmibirinci yüzyılı
yaşıyordu.

O ölmedi!

25 Şubat 1996

1966 yazında, İlhan Şevket Kınalıada'da.

İlhan Şevket resmin arkasına şu cümleleri yazmış: "Nil bu akşam Alman Galerisinde Abstrait resmin dünya ölçüsünde güzel bir sergisini açtı. Böyle çalıştığı takdirde dünya sanatında mühim bir yeri olacak bu ressamın. Yüreğim bayramiyle dolu. Sergi sonuna doğru pek sevdiğim üç türk ressamının takdirini kazandı. Eserler abstrait'nin yeniliğini ne güzel seçmişler. Ne güzel eskimişler. Sanki mukaddese, dünün bütün derinliklerine inmişler. Fakat adamın son sözünü de tabiat ötesi zevk ve şekiller ile söylemişler."
Club 12, İstanbul, 20.4.1963, Nil ve Selçuk Gerede, Ergun Kut.

Dr. R. Selçuk Gerede

NEV'İ ŞAHSINA MÜNHASIR BİRİYDİ

İlhan Şevket ile dostluğum 1960 yıllarında, ben ressam Nil Yalter ile evliyken başladı.

Sanırım ikimizi genç bir "san'atçı" çift olarak tanıdı ve sevdi. Bize belirli günlerde akşam yemeğine gelir, uzun uzun sohbet edilirdi. Özellikle san'at konuşulurdu.

Şiirlerinden de okuduğu olurdu... Zekâsı, muhayyilesi, bilgisi, muzip mizacı ile cidden "nev'i şahsına münhasır" biriydi. Mazisi bir sırdı. Geçmişi hakkında bilgi vermekten kaçınırdı.

Bir "Köy Çocuğu" olduğunu ve kendi kendini yetiştirdiğini söylemekle yetinirdi. Fakat düzgün kıyafetine, ütülü gömleğine, zevkle seçilmiş kravatına ve ayakkabılarına bakıldığında "kendi kendini yetiştirmiş" bir köy çocuğunun nereden nereye (nasıl?) geldiğini düşünmemek mümkün değildi...

Neticede, İstanbul'u her gün yaya dolaşan, ancak birkaç yakın dostu ile (önceden tespit edilmiş günlerde) görüşen, yıllarca bir münzevi olarak yaşayan sevgili İlhan Şevket aramızdan bir muamma olarak ayrıldı.

Teşvikiye, 10 Nisan 1996

1960, Erenköy.

Oktay Gültekin

KİMSEYE MİNNET ETMEDEN...

"Ozan da ölür.
Başı deftere düşer de ölür..."
İ. Ş.

Ozanın Ölümü

O sabah erkenden yukarı çıkmış, kapıyı çalmış... Oğlum açmış. Elinde bir tomar defter; şiirler... "Al bunları babana ver" demiş.

"Şaşırdım" diyor oğlum; "böyle yukarı çıksın bu saatte... Ve bizim kapıyı çalsın... mümkün değil!"

Kendisine o denli yakın olmamıza karşın, üç sene içinde hemen üstündeki dairede oturan bize bir kez olsun davetsiz gelmemiş, kapıyı çalmamış ve o denli ısrarımıza karşın bizden hiçbir istekte bulunmamıştı!..

Sonra elindeki zarfı uzatmış, "Cenaze masraflarını bu fazlasıyla karşılar, kalanınla da kız arkadaşını iki kez yemeğe götür. Üstünü babana verme; vermez sana!.. Gözümün retinası yırtıldı, biri iki görüyorum. Eyvallah ben gidiyorum" demiş.

"Sabah sabah yeni uyanmışım uykudan... tek kelime konuşamadan döndü gitti. Kuşkusuz morali bozulmuş, diye düşünerek 5-10 dakika sonra bir iki klasik müzik kaseti kaptığım gibi indim aşağı. Kapıyı çal çal ses yok!.. Bahçeyi dolandım ve

Uzun intihar'ın kahramanının gençliğinden bir an.

yatak odasının camından baktım, uzanmış yatağından yatıyor...

Bu nasıl bir uyku... Camı çalıyorum; kıpırdamıyor bile!.. Bu kez koştum bizim yönetici hanıma, durumu anlattım.

O da henüz uyanmış... Uyku mahmurluğuyla bu davranışın önemini kavrayamadı. 'Özkıyıma neden olacak kadar umutsuzluk içinde olamaz' diyorum. Üstelik, seksen beşinde olmasına karşın fiziği ve belleği sapasağlamken!.." diye anlatıyor oğlum.

Bir gün bana dişlerini göstererek, "Bak demişti, hâlâ bir tek eksik yok... Hayatımda dişçi eli girmedi ağzıma!.."

Sonunda oğlum polisle birlikte kapıyı açıp içeri girdiğinde, ihtiyar delikanlıyı(!) koridorda, yerde, kollarını göğsüne kavuşturmuş yatar vaziyette buluyor. İki boş tüp kalp ilacından, kendi isteğiyle yaşama veda etmiş olduğunu da anlıyor...

Biz yazlıktaydık, telefonda oğlumdan durumu, 600 sayfanın(!) tamamlandığını anladım.

İki sene kadar önce bir gün, "Merak etme, evini fazla işgal etmeyeceğim, buna hakkım da yok. Bak buraya şunu koyuyorum; 600 sayfa... Her gün bundan bir sayfa çevireceğim, bittiği zaman da ben gideceğim..." demişti.

Bu Fransızca, eski bir sözlüktü.

Buna neden lüzum görmüştü?.. Daha önce, "Eyvah, demişti bana, galiba ben daha uzun yaşayacağım!.."

Oysa ki ben, en azından bir on sene daha İlhan Şevket'le birlikte olmanın keyfini, mutluluğunu süreceğimden kuşku duymuyor, yapmaya çalıştığım yazlıktaki evde ona da bir oda ayırıyor ve "Muhakkak geleceğim!" sözünü alarak seviniyordum!

Sakınılmış, Gizlenmiş Şiirler...

O yaşta, yarı yaşından daha genç olanlarınkinden çok daha taze ve pırıl pırıl müthiş bir belleğe sahipti... ve ben bir aralar ona, artık anılarını yazması için ısrar edip duruyordum. Hayır, buna hiç niyeti yoktu. "Türkçe şiir dilidir, düzyazı yazmam..." demişti.

Anı olarak, handiyse bebekliğinden başlayarak, yaşamının 1919-1920'lere kadar geçen zamanından "Üçüncü Abrilim", "Beşinci Abrilim" diye, salt şiirleriyle kesitler vermişti. Pekiyi, anılarından vazgeçtik, hiç yayımlanmamış onca şiir ne olacaktı?.. Hem de, "1950 senesine kadar yazdığım tüm şiirleri yırttım, yaktım, yok ettim!" dediği halde, tümünü eski Türkçe yazdığı, üç bin-üç bin beş yüz parça kadar şiirini ölümünden önce, üç ay içinde yeniden ele almış ve yeni Türkçeye çevirmişti.

Eski Türkçe orijinalleri ise Paris'te "Bibliothèque Nationale"de şimdi. Yukarda anlattığım gibi, oğluma teslim ettiği, "to-

05.01.1989, Moda. İlhan Şevket'in Fransızca sözlüğün sonuna doğru geldiği günler.

marla defter" dediğim, dört cilde sığdırdığı şiirlerinin kopyaları, yeni yazıya çevirdikleri idi.

Nedir ki, ömür boyu bir tekini daha yayımlatmak istememiş, afişe olmaktan hep kaçınmıştı...

Karanlığa Kaçış,
Gizleniş...

Bir akşam bizde, Emil Galip'in de bulunduğu bir toplantıda, otuz beş seneden beri tek başına sürdürdüğü yaşamının dönüm noktası olan olayı ve gizlenmesinin başlıca nedenini şöyle anlatmıştı.

Olay 1933 senesi Temmuz ayında, Atatürk'ün Galatasaray Okulu'nu ziyareti sırasında geçer.

Ulu önder ardında erkânıyla okuldan içeri girerken, cümle kapısına dizilmiş, başta müdür olmak üzere, sıram sıram hocaların tümü, saygıyla eğilir, Ata'nın elini öperler.

İçlerinden bir tek, tarih-coğrafya hocası İlhan Şevket eğilmez ve Ata'yla tokalaşır.

İrkilir herkes!.. Ne de olsa, beklenmedik ters bir harekettir

bu... Atatürk ise; Trabzon'da, lise birdeyken babasının komutanıyla aralarında geçen olayda, komutanın bu cüretkârı merak edişi gibi, "Kimdir bu?" diyerek ve daha yakından tanımak isteğiyle o gün onun sınıfında karargâh kurar.

Marjinal yaşamış hep İlhan Şevket; yıl bilinmiyor ama tahminen 1950'ler.

O sıra okulda bitirme sınavları yapılmaktadır. Sözlüye kalkan talebeye Ata pek çok soru yöneltir. Nihayet bizim Ozan'a döner, "Haydi hoca sen de sor..." der.

Özgür doğasının sınır ve engel tanımaz güdüsüyle, "Tarihte diktatörler!!!" diye başlayarak bir soru sorar talebeye! Tümceyi bitirmesine gerek kalmaz!.. Salt "diktatör" sözcüğü, orada bulunanların tüylerini diken diken etmeye ve erkân tarafından "tenkil" edilmek, yani tepelenmek üzere mimlenmesine yeter de artar!..

Öyküsünün sonunda:

"Hayır" demişti, "Atatürk benimle uğraşacak biri değildi. O benim ne olduğumu ve ne demek istediğimi anlamıştı. Çekinmeden cesaretle fikrimi ifade etmem ve davranışım hoşuna bile gitmişti. Beni ilginç bulduğu içindir ki yedi saat sınıfımda kaldı ve keyifle on üç fincan da kahve içti... Ama çevresindekiler tarafından peşime takılan hafiyeler, polisler o gün bu gündür bana huzur vermediler! Ben de, tehlikeli bir komüniste(!) hele, 'Talebeyi anarşist fikirleriyle zehirleyebilir!' nitelikte bir hocaya, bu ülkede o zamanlar nefes bile aldırmayacaklarını, Galatasaray'dan hemen uzaklaştırılarak, 1945'lere dek, hiç terfi ettirilmeden, on sene, o okuldan bu okula sürülmenin ardı kesilmeyince anladım. En sonunda tayinim Yozgat'a çıkınca baktım ki peşimi bırakmaya niyetleri yok; direnmek beyhude... nasıl ve neyle geçineceğimi düşünmeden on iki yıllık memuriyetimden istifa ederek ayrıldım böylece.

"Dışarıya, başka ülkelere gidip yerleşebilir, pekâlâ oralarda da geçinir giderdim. Fakat bende vatan ve İstanbul tutkusu öyle hat safhada, öylesine kuvvetliydi ki, bırakamadım buraları...

Neredeyse her gün yirmi kilometreden fazla yol yürüyerek gezdiğim, sokaklarının kaldırım taşlarını tek tek ezberlediğim, her yerine şiirler yazdığım sevgilimi terk edemedim!.."

Daha sonraki sohbetlerimizde anladım ki, izlenmekten daha çok, Galatasaray'da hocalık ettiği sıralar, fikren kendine yakın bulduğu, dostu felsefe hocası Sakallı Celal'in, tüm kapıların yüzüne kapandığını, süründüğünü ve sonunda feci duruma düştüğünü görerek, zaten özyapısına zıt olan; ricada bulunmak, muhtaç duruma düşmek ve ona buna avuç açmak onursuzluğuna uğramak korkusuyla inzivaya çekilmeyi yeğlemişti.

Yaşamının kalan otuz beş senesi yalnızlık içinde, kitapları ve şiirleriyle baş başa; kaçmak, saklanmak, imini, varlığını belli etmemeye çalışmakla geçti.

Ellili, altmışlı yıllarda Türkiye'de, komünist damgası yemiş nice aydın kişiyle birlikte İlhan Şevket'i de gerçekten uzun zaman izlemiş olabilirler.

Nedir ki hâlâ, yan dairedeki kapıcının yaşlı karısını, handiyse, "MİT ajanı" diye niteleyecek kadar kaygı duyduğu kronikleşmiş bir paranoya içindeydi.

İnançlarından ne pahasına olursa olsun taviz vermeden sürdürdüğü bilinçli yalnızlığı içinde, özvarlığını maddi sıkıntılarla eğitmiş, örneği çok zor bulunur, özgün bir insandı.

Menfadaki Yaşamı

Geride bıraktığı zengin kitaplığı, ömür boyu kim bilir nerelerden toplayıp biriktirdiği eski kap kacak, cam eşya ve daha nice antikamsı bir sürü objelerle doldurduğu evinde, eşyaları arasında, çok sevdiği ve en değer verdiği varlığı kitaplarıydı. Kapsız tek bir kitap göremezdiniz; titizlikle koruduğu kitaplarının tümü özel bir kap kâğıdıyla kaplanmıştı. Hemen hemen üçte ikisi Rusçaydı. Rusçayı kendi kendine, evde öğrenmişti. Mayakovski'yi öz dilinden okumanın başka bir tadı olsa gerekti!

Çoğu "kaynak kitap" niteliğinde olan diğerleri de çok iyi bildiği dillerden, Fransızca, İngilizce, İtalyanca, Arapça, Fars-

Adresi gizli evlerde sakladığı gizli hazinelerinin sergilendiği bir dolap

Kimseden yardım beklemeden, hanımlara özgü bir beceri olan üst, baş bakımı, ortalık temizliği, yemek ve bulaşık... Hele tek başına yaşayan iyice ihtiyarlamış bir er kişi için tüm bu kaçınılmaz işlerin altından kalkabilmek, kişiye bir hayli sıkıntı ve zorluk veren güç bir uğraş olmalıydı. Nedir ki o bir kadın kadar yetenekli olmasa da becerikli ve ev işine alışıktı. Hiç evlenmemişti zira... Ancak "büyük aşklar yaşadım" dediği sevgililerinden birkaçının fotoğrafı, oturduğu koltuğun duvarında asılı, her an kendilerini İ. Şevket'e anımsatmakta idiler.

Son zamanlarında, inanması zor ama, libidosu ona yeni aşklar yaşatacak kadar canlıydı. Parkta tanıştığı gencecik, gece gibi kirpikleri olan(!) bir kızla ara sıra yine parkta buluşuyor, kızın maddi karşılık beklemeden salt yanında olmak için ev işlerini görmek ve kendisine bakmak istediğinden söz ediyordu. Kendisini buna özendirmeye çalıştımsa da (olsaydı kim bilir daha ne şiirler yazardı!..) bu yaştan sonra akla ve doğaya uygun olmadığını söyleyerek kızla buluşmayı kesti.

Kitaplarına ve eşyalarına gösterdiği titizliği ve temizliği, dikkatle izlediğim giysilerinde, üstünde başında ve mutfağında da görüyordum. Tuvalette, aynasının önündeki rafta, her biri haftanın ayrı gününde kullandığı yedi adet diş fırçası diziliydi. Her ziyaretimde *after shave* şişelerinden kendi imalatı çeşit çeşit kokular ikram ederdi.

İçinde bulunduğu şartlar nedeniyle zorunlu olarak bilinçli beslenme uzmanı olmuştu. Bir gün, "Bak ben ne yiyorum" diyerek mutfakta kaynamakta olan patatesle, ufak ufak doğradığı domatesi göstermiş. Patatesin nişastası ve domateste bulunan yağ miktarının yüzdesinin içerdiği kalorinin yeterli ve sağlıklı bir beslenme olduğunu anlatmıştı. Evet ama, bu tür beslenmek zorundaydı!.. Dediğim gibi, hiçbir yerden geliri yoktu. Ne var ki, bir dostunun değerbilir oğlundan her ay maaş gibi cüzi bir para geliyordu ona. Bu parayla kıt kanaat geçinmek zorundaydı. Menfasına (sürgününe) çekilirken, "Çok sıkılacaksın, açlık çekeceksin, azla yetineceksin, mahrumiyete katlanacaksın" diye sık sık kendi kendini uyardığını anlatırdı.

Çok iyi eğittiği, disipline ettiği özvarlığının bazen ona ihanet ettiği olurdu. Götürdüğüm paketlerin içindekileri handiyse

bir oturuşta büyük bir iştahla yer, siler süpürürdü. Çok kez, ben rakının henüz ikinci kadehindeyken, tüm şişe kaşla göz arasında bitmiş olurdu. Bir kez götürdüğüm tavuğu bir oturuşta yemiş... Ertesi gün bana, "Biliyor musun dün akşam ne yaptım... Getirdiğin tavuğun hepsini yedim. Sonra aynadaki kendimi karşıma aldım ve söylemediğimi bırakmadım. Utanmaz... aç gözlü... ihtiyar obur!.. dedim. Ben sana ömür boyu açlığa, yokluğa göğüs gereceksin demedim mi!.. Sen de bunu kabul etmedin mi?.. Nedir bu pisboğazlık şimdi?.." diye kendine uzun uzun sövdüğünü anlatmıştı.

1950 senelerinde İ. Şevket'e 150 bin lira civarında bir miras kalır (bugünün 200-300 milyarı diyebiliriz). Önemsemez... Ne arar, ne sorar, ne peşine düşer...

Stefan Zweig bir yazısında, "Para zayıf ciğerlerin oksijenidir. Âşık insan aradığı mutluluk yüzünden, haris bir insan hırsı yüzünden paradan vazgeçemez. Sanatkâr ise hiç vazgeçemez" der.

Bu büyük yazar, İ. Şevket'i tanımış olsaydı para hakkında fikri acaba daha mı değişik olurdu!

Neden Ben?..

24 Haziran 1992 tarihinde, İ. Şevket'in ölümü üzerine değerli gazeteci Neyyire Özkan'la birlikte ilk kez, *Aktüel* dergisinde çıkacak röportaj için yaptığımız araştırmalarımızda ve daha sonra da bu kitabın hazırlanması için onu yakından tanıyanlarla yüz yüze gelerek veya iletişim kurarak yardımlarını isterken, ardında bıraktığı tanıdıkları, dostları ve ahbaplarıyla birliktteliklerinin, kendi isteğine bağlı, gayri muntazam, periyodik dostluklar, sohbetler ve ziyaretlerinin, kısa, kopuk, parça pürçük pasajlar halinde anılardan ibaret olduğunu anladık.

Bu kitapta toplanan, kendisini yakından tanıyanların ve dostlarının anıları, anlatıları ve aldığımız bilgiler dışında, yakın dostu Oğur Arsal'dan ve benden başka İ. Şevket'in biyografisini, adresini ne bilene, ne de evinden içeri adım atmış bir kimseye rastladık. Yani kimseden yaşamı hakkında doğru dürüst bir bilgi edinemedik!..

Oktay Gültekin'in çizgileriyle İlhan Şevket.

Meğer ki hayatta insanın pek ender rast geleceği, kendine özgü bu marjinal kişinin yaşamı üzerine bilinen, Ozan'la birlikte olduğum zamanlardan ve sohbetlerimizden benim belleğimde kalan anılar, onlarınkinin tümünden fazla.

Bu nedenle biyografisini yazmak bana düştü... Kalem alışkanlığım da olmamasına karşın böylesine zor bir görevi çaresiz üstlendim.

1921, Kastamonu.
Şair çocuklukla gençlik arasında.

Ancak, İlhan Şevket'in ozanlığı ve gizemli filozof kişiliğine değinmek benim haddimi aşar. Bu konular hakkında fikir yürütmeyi, dostları ve ahbapları arasında bulunan uzman kalemlere bırakıyorum.

Bir zamanların Baro Başkanı, Ozan'ın pek sevdiği dostu Avukat Orhan Arsal'ın oğlu, sayın Oğur Arsal'ın bu kitapta anlattıkları dışında, Ozan'ı bize daha iyi tanıtacak, özyapısını, doğasını kesin çizgilerle belirten, bana anlattığı bir anısı daha vardır ki, onu da burada anlatmak gerekir.

1920 seneleri... olay Trabzon'da geçer. O tarihlerde Ozan henüz çocuk sayılır. Babasının mesleği nedeniyle İlhan Şevket'in doğum yeri, tesadüfen Bingazi'dir. 1322, yani 1906 senesinde doğmuştur... Keskin'de ilkokulu, Kayseri'de ortaokulu okumuş, göçe kalka geldikleri Trabzon'da da liseye devam etmektedir.

Mülazim-i sani (kıdemli yüzbaşı) Recep Bey, ciddi ve sert bir süvari subayıdır. Fakat etrafı titreten otoritesini oğlu üzerinde kuramamıştır. Sınır tanımaz, inatçı, serazat, keskin çelik gibi bir zekâya sahip olan bu çocuğa bir türlü söz geçirememenin sıkıntısı içindedir... Bu nedenle kızmakta ve her fırsatta sağa sola dert yanmaktadır.

Bir gün İ. Şevket sokakta, karşı kaldırımdan yürüyen, babasının komutanı (...) Paşa'ya rastlar.

Ne zamandır, emir subayı mülazım Recep Bey'in sık sık yakınmalarından ve kulağına çalınanlardan Paşa enikonu bu çocuğu merak etmektedir. "Çetin ceviz", "Şeytani zekâ" dedikleri, boyundan büyük laflar eden, ülkeyi, dünyayı ve sosyal dü-

zeni alışılmadık fikirlerle eleştiren şu küçük anarşist'i(!) kendisi de yakından tanımak istemektedir. Paşa karşısına çıkan fırsatı kaçırmak istemez, bulunduğu yerden, karşı kaldırıma seslenir: "Baksana oğlum, gelsene bir dakika!.." Bizimki ise anında yanıt verir: "Hayır gelmem!"

Genel olarak o güne dek komut ve isteklerinin yerine getirilmesine alışmış olan Paşa, birden terslenir gibi aldığı, böyle olumsuz bir yanıt karşısında hayli şaşırır.

Nedir ki muhatabı, sonuçta bir çocuktur... Kalenderce girizgâhı sürdürmeyi yeğler. "Hele gel yahu, görüşmek isterim seninle..."

Yanıt:

"Benim geldiğim kadar sen de gel, yolun ortasında buluşalım!" Bu gözüpek direniş Paşa'yı şaşırtsa da, pek hoşuna gider; keyiflenir hatta...

Pekâlâ... La havle çekerek yürür; sokağın ortasında buluşurlar.

Bu kez Paşa ağır ağır, sabırla konuşur:

"İlhan efendi evladım, sanırım karşı kaldırımdan beni tanıyamadın... Babanın komutanı değil miyim ben?.." der.

İlhan efendi(!) yanıtını yine duraksamadan verir:

"Sen babamın komutanısın, benim değil!.."

Görmüş geçirmiş Paşa, yılların deneyimiyle teşhisi koyar:

"Bu çocuk sert bir kaya... İflah etmez!.. Umutsuz bir vak'a..." Durumunu, duyduklarından çok daha fazla endişe verici bulur!

Paşa yenik düşmüştür... Ricat ederken İlhan efendinin(!) suratına bakar bakar da, "Vah evladım vah, sen bu kafayla çok çekersin hayatta..." der.

Bu öyküsünü kıs kıs gülerek şöyle bitirmişti Ozan:

"Nitekim, o paşanın dediği gibi; evet... Çok çektim... Çekmekteyim, görüyorsun... ölene dek çekeceğimi de biliyorum!.."

Sohbetlerimiz arasında, "Şair dediğin eza cefa çekmeli, ıstırap çekmeli!.." dediğini hatırlıyorum.

Yaradılışına uygundu bu felsefe ve anlattığı olayı da doğruluyordu.

Nasıl olduysa; hayrettir... ölümünden bir sene kadar önce,

kendisini zar zor şiirlerinin yayımlanması için ikna edebilmiştim.

Arayı uzatmadan, ahbabım bir yayınevi sahibiyle kendisini görüştürme imkânını da buldum. Şiirlerinden, yeni harflerle bir antoloji hazırlamak ve bir hafta sonra teslim etmek üzere hemen anlaştılar.

Bir hafta sonra, sözleştiğimiz zamanda yayınevi sahibi, ortağıyla, aynı zamanda redaktörle birlikte geldiler.

Aşağı kata indik. Kapısını istediğiniz kadar çalın; açmazdı. Şifreli çalmak gerekiyordu. Her zamanki gibi gümbür gümbür Sofya radyosundan klasik müzik dinliyordu.

Açtı. Şöyle bir baktı bize. Aramızda tanımadığı ve beklemediği üçüncü kişiyi gördü. Ben tam yeni gelenin kim olduğunu açıklamaya çalışıyordum ki, "Gidiniz efendim, ben bir kişiye randevu verdim. –Aralarına beni de katmıyordu!– Hem beş dakika da geciktiniz; güle güle..." dedi ve kapıyı yüzümüze kapadı.

Nasıl bozulduğumuzu anlatmaya gerek var mı!..

Ertesi sabah aşağı indim. Sorumu beklemeden. "Biliyorum ben başıma gelecekleri" dedi. "Bir de ben okuyayım diyecek redaktör... Alacak şiirleri gidecek. Ha bu gün ha yarın, bekleyip duracaksın. Elden ele dolaştırmayacağı da ne malum?.. Yok efendim, yok... Zaten hepsini sana bırakıyorum. Benden sonra ne yaparsan yap..." dedi.

Daha sonra yayınevi kendisine mektup gönderdi. Özür diledi. Tekrar ilişki kurmak için randevu istediyse de boşuna... O şansımızı yitirmiştik. Cevap bile vermedi. Çok sevdiği göre-

1990.
Fransızca sözlük artık kapanmak üzere...

vi, 12 yıllık tarih, coğrafya hocalığını, devlet memuriyetini 1950'lerde terk etmiş, zorunlu inzivaya çekilmişti. Oysa "Maya Galerisi" gibi sanat çevrelerinde sık görünen, sanat sohbetlerinde aranan ve etkinliklerde başı çeken, ukalalığa kaçmayan derin bilgisi ve kültürüyle donanmış fikirleri zevkle dinlenen bir kişiydi. Burada şunu hemen belirtmeliyim; son derece iyi bir estet ve sanat eleştirmeni idi. Bunun şiirlerine de yansıdığı görülür. Özellikle abstre sanat konusunda derin bir bilgiye sahipti.

O tarihlerde kendisini tanımış, günümüze erişen birçok sanatçı kendisinden pek çok şey öğrendiklerini ve etkilendiklerini ifade etmişlerdir.

Felsefesi, fikirleri ve sanatın evrensel estetiğine erişmiş bilgisinden, politika, tarih ve ekonomi bilimlerinin zengin birikimiyle donanmış engin kültüründen ne yazıktır ki toplum bir yarar sağlayamadan, hayatta hiç, ama hiç kimsenin önünde eğilmeden, özgürlüğünden ödün vermeden, para ve maddeyi önemsemeden, kimseye minnet etmeden, seksen beş yaşına bastığı gün, kendi isteğiyle dünyayı terk etti, gitti.

9 Mart 1999

Keskin bakışlarının yumuşadığı bir anında İlhan Şevket.

Şermin ve Akın Alyanak

SÖZCÜKLER VE İLHAN ŞEVKET

Dostluk uzadıkça anılar özelleşip, ayrıntılar siliniyor.
Hocayı andığımız bazı örnekleri
toparlamaya çalıştık.

İstanbul Sekiz saatten, sekiz günde gezilir.

Kadın Annedir. İlişki "nihari" olmalıdır. En iyi tanım Renoir'ın yuvarlakları.

Kitap Çalışılan bir konu, yılbaşı doğum günü bir yana, kitap armağan etmek için bahaneye gerek mi var?

Köpek Havlamaz ve yemek dilenmez ise iyi. Bizim koker bunları yapmadan duramazdı.

Küsme Yıllar süren dostluk, küsmelerle kesilegeldi. Küsmesi kolay, barışması zordu. Bize ayrı ayrı küstüğü için, birimiz barışma görevini üstlenirdi.

Meslek Ne iş yaparsınız sorusunun cevabı "Şairim"di.

Mevsim Kasım yüz elli, yaz belli. Kavanoza fasulye atılır her gün ve yazın gelişi beklenir ve müjdelenir.

Müzik Klasik Batı müziğinden başkası dinlenmez. Papa Haydn kapıları açtı; neşe saçan Mozart ile nabzı arttıran Beethoven'e. Mass dinlerken sıra "Haleluya"ya geldi mi ayağa kalkılır. Caz müzikten sayılmaz, tempo tutulduğu için.

Resim Sergiler gezilir, sanatçılarla baş başa eleştiri yapılır. Eleştiri ve övgüler daha sonra dostluklarla konuşulur.

Şair "Koskoca bir bavulu beş kuruşa taşıdı", "Akrep mi yuttun, yılan mı tuttun" sık tekrarlanırdı. Hilmi Yavuz en önemli şairimiz.

Şiir Okunarak hediye edilir ve paylaşır. Banda okuduklarını silmemi istedi. Hilmi ve Şermin hâlâ bir yerlerde sakladığıma inanıyorlar.

Titizlik Bütün şiirlerin kopyaları tek tek ve silintisiz, kalıntısız düzeltildi... Bir takım bizle kaldı.

Ada Vapuru: Rum madamları taşır.

Alkol Bira ile hoş geldin, rakı ile sohbet, bira ile güle güle. Bira buz gibi içilir. Rakıya buz ve su konur ve sohbet koyulur.

Alışveriş Mahallede alışveriş yapılmaz.

Ayakkabı Kalın deri, kösele tabanlı, maskaretsiz ve pırıl pırıl boyalıdır. Ismarlanan usta, ömür boyu yetecek kadar, kaç çift ise, yaptıktan sonra ölmüştü. Hazır giymedi.

Bahar Sevgili ile el ele koşmak.

Beslenme Kızarmış patates Amerika'nın ulusal felaketidir. Yaratılan aforizmalar var. Yağ, tuz ve şekerden kendinizi kollayın.

Cinsiyet Çocuklara, mürekkep hokkasına kalem batırır gibi anlatılabilir.

Çocuk Bu kadar kıymetli de, neden otomobillerin geçtiği tarafta elinden tutulur.

Dilimiz Son derece iyi ve dikkatli kullandığı Türkçeyi bıkıp usanmadan düzeltti. "İlk önce, zaten, gelene kadar (gelinceye yerine) ve halbuki'deki kalın a vb."

Dost Düzenli ve mesafelidir. Bütün dostlardan, herkese değil, yalnız yakın olanlardan bir diğerine söz edilebilir.

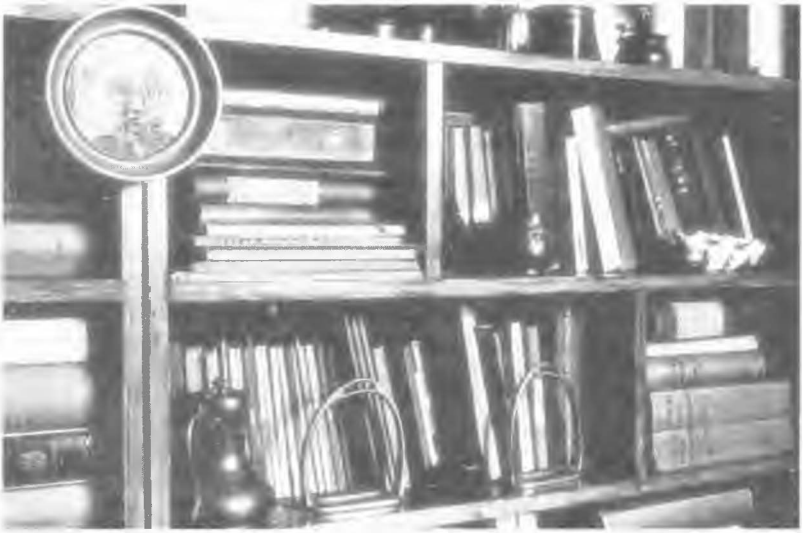
Giyim Rahat, sağlam ve dayanıklı olduktan sonra şıklığa hak kazanılır. Toz toplamasın diye, pantolon dublesiz olmalıdır. Mendil, keten ve kenarları elle bastırılmış olur, üç düzine alınır ve ömür boyu kullanılır.

Hastalık Bilmek için verem olmak gerekmez.

Hocalık Hoca olmayı sevmiş ve benimsemiştir. "Benim öğrencim" dediği zaman gözleri parlardı. "Ben hocayım" sözcükleri, birini azarlamaya hak kazandırırdı.

İğne Yahya Kemal Beyefendi, "Orhan Veli genç öldü ve meşhur oldu" buyurduklarında cevabı, "İyi ki bizim gibi yaşamak bedbahtlığına duçar olmadı."

İstanbul, Mart 1996

Ardından şiirler, anılar ve hepsi ciltli kitaplar kaldı İlhan Şevket'in.

Seçme Şiirler

Hilmi Yavuz'un yaptığı seçme esas alınmış, kitabı yayına hazırlayan tarafından birkaç ek yapılmıştır.

Saygı ve sevgi ile,

sanatının hayranı
kaldığım Tirajeye
İlhan Şevket
Haziran 1970 İstanbul

AYASOFYA

Bu özünü fışkırmışa yerin,
Olmak kasırgalarını taşlarında susmuşa,
Kapılarında kucaklamışa,
Duvarlarında örmüşe,
Tasvirlerinde ermişe,
Kubbelerinde çırpınmışa,
Düne doğru yükselmişe,

Yarına doğru adam canına çarpmışa
Sanki orta olmuşa sonsuza,
Sınır olmuşa sanki sonsuzluğa,
Sana Ayasofya,
Sana adam Hikmetinin bu yüce kozasına,
Mutlakımın kanı şarap üzere,
Mutlakımın eti ekmek için,
Sana yazı ata,
Sende Hrisostomos canının yüksek katına.

Seni sonsuzluklar üzere oymuşlar,
Sende güneşe özge bir öte ışık yaratmışlar,
Bir ikinci zeman kurmuşlar,
Sana canlar üflemişler
Ruhlar üflemişler.
Ölçülerinde adamı olmak derinliğin,
Kubbelerinde uçmak yüksekliğin,
Kanatlarında sevmek yüceliğin,
Ayasofya, Ayasofya,
Sende işin altın doruğuna varmışlar.

Korkular, azaplar ışıklarında gözlerinin.
Sorular ellerinin dalında,
Cevaplar dudaklarının acısında,
Yoklar, yokluklar omuzlarında,
Sende tasvirler yaratmışlar,

Tasvirler:
Yanaklarında dişlerinin kaza izleri ölümün.
Tasvirler:
Kaftanlarında yaşamak bayramı.
Tasvirler:
Kollarında, kucaklarında sevmek sarhoşluğu.
Sende korkmuşlar, tapmışlar, ağlamışlar,
Sende sormuşlar, aramışlar, beklemişler,
Sende susmuşlar, kalmışlar.

Kubbesinde konukları yıldızlar,
Pencerelerinde gözleri sonsuzluk,
Temellerinde yolu saman uğrumun
Karşısında bütünümün karşısızlığı,
Yağmalar, baskınlar, savaşlar arasında,
Yarım milyon yaz gecesinin dehşeti içinde,
Yarım milyar yaz gündüzünün körlülerine karşı,
Sen Ayasofya.
Sen çamurunda kanı Spartaküslerin,
Gözyaşları Meryemlerin,
Sen bu dev porfirler
Ejder granitler.
Yiğit mermerler,
Yavuz demirler barışı,
Sen çekimler, uçurumlar, tayfunlar, ölümler, olumlar anaforu,
İşin, acının,
Hesabın, umuşun,
Korkunun, korkusuzluğun,
Taştan cana, candan taşa,
Sen duvak duvak dalgası,
Sen altun yakamozlar dolu uçurumu.

Arslanlara karşı,
Meydanlara karşı,
Çarşılara karşı,
Yüce yüce orospulara karşı,
İmparatorlara karşı,
Sultanlara karşı,
Eşsiz, eşitsiz,
Yoldaşsız, ortaksız,
Sen Ayasofya,
Sen ölümler örsü,
Canlar eşiği,
Sen Beethoven Dokuzunun müjdesi,

Sen adam İstanbulunun yarınlara doğru yüce ocağı.

Bütün bilgiler kasırgalarında çekirdeğinin,
Bütün ustalar duraklarında, uğraklarında.
Jüstinyanustan Muhammede,
Muhammetten Mehmede,
Mehmetten Petroya, Bonaparte'a
Bütün yırtıcılar dönümlerinde yivlerinin,
Sen Ayasofya,
Sen bu yüce yapı canlar talanına,
Ruhlar oyununa,
Tanrılar yalanına.
Sen bu koca iskele sorgular yokluğuna,
Bu koca döküm cevaplar hiçliğine.
Sen bu eşsiz ölçeği adam ölümsüzlüğünün.
Sen adam emeğinin burgusu sonsuzluğa.
Sen yıkımlar, devrimler, olmaklar, anlamaklar üstü.

Sağda, bir kolda,
İnanmışı, acımışı
Korumuşu, kurtarmışı
Sevmişi, bilmişi,
Vasili, Mansuru,
Adamlık bölüğü.

Solda, bir kolda,
Sömürmüşü,
Vurmuşu, kırmışı,
Yakmışı, yıkmışı,

Elde hançer papazı
Belde pala hocası
İfler, İfritler takımı.
Melekler, iblisler ordusu.
Kürekde köleler, kurbanlar.
Sen Ayasofya,
Sen dünün acı hiçliklerinden
Yarınların canlarda eşitliğine,
Adamlığımın ölümsüz kadırgası.

Mart 1966 İstanbul

VATAN

Bir mevsimin vatan olduğu yerde.
İstanbulda abrilde.
Bülbüller yasa dışarısı,
Güller yasalar üstünde.
Can, değiller üzere,
Güzeller, hançer çiçekler belde,
Güzeller bütün yasaklara karşı...

Bir mevsimin vatan olduğu yerde.

4. 1952

GECESİZ YOLCULUK

Bütün gölgelerini attı üstünden,
Kendisi kaldı.
Bana uyandı.
Kollarımda ikinci ışığı.
Sabahın gecesiz yolculuğu başladı.

4. 1952

DOLU TABAKLAR

Tabaklar tabaklar.
Dişsizler dişsizler.
Dolular dolular,

Dişler var, dişler var,
Tabaklar uzaklar,
İşsizler. İşsizler.

4. 1952

BABAMDA ÇOCUK OLMAK

Çocukmuşum,
Babamın nişanlarını takmışım.
Yolun kenarına oturmuşum.
Oynamışım, babamda çocuk olmuşum.

4. 1952

İKİ NATIRLAR

Bayar ağa hamamda,
Natır İnönü.
İnönü hamamda, natır Bayar ağa.
Kurnada sabun su.
Çıkmışız gitmişiz lağamdan lağama.

4. 1952

İKİLER

Sevmişler vatanı,
Vatanda İstanbulu,
İstanbulda yazın İstinyede bir yalıyı,
Kışın İstanbulda Yıldızda bir yavru konağı
Dede artığı.
Konakta sevmişler bir odayı.
Odada iki koltuğu,
İki köpeği.
Köpekte iki sevgiyi.

Sevmişler vatanı.

5. 1952

İLLET

Molla sordu, illet nedir?
Hallac etti, illet yoktur.
İllet olsa gereği ne?

Molla etti, illetlerin illeti var.
Hallac etti, illetlerin illeti yok,
İlk illetin illeti ne, sebebi ne?
Molla sordu gerek nedir?
Hallac etti, tanrı olsa gereği ne?
Molla etti, yaratmak tanrı gereği.

Hallaca etti, tanrı nedir?
Tanrıya, gerek gerekse.

Canım sana kurban Mansur,
Tanrı nedir, tanrı nedir,
Adam tanrıya gerekse?

6. 1952

SUSMAK

İkimizin arasında ne var?
Kim anlayacak, susmak var.
Canımızda gölgeleri var:
Gözyaşları.
Yollarımızda adımları var:
Anlamamaklar.

6. 1952

İNANMIŞLAR

Anası abayı yakmış Tanrıya
Namazlar kılmakta,
Yatmakta... Kalkmakta...

Kızı orospulukta, yatarak kalkarak.

Ne, ana Tanrı bilmekte
Ne kız anlamakta namussuzluktan.

İnanmışlar ikisi de,
Biri Tanrıda orospuluğa,
Biri Tanrıya orospuluğa...

6. 1952

ALMAK

Baba kimin burası?
Türklerin oğlum.

Bu gökler, bu denizler,
Türklerin oğlum.

Bu ormanlar, bu göller,
Türklerin.

Bu dağlar, bu ırmaklar,
Türklerin oğlum.

Babacığım burası ne?
Vatanımız oğlum.
Babacığım kimden almışız?
Dedelerimiz gelmişler, almışlar.
Kanlarını dökmüşler.
Ah bu çocuklar.

7. 1952

KUŞLAR

İçtiler kuşlar,
Öyle içtiler ki beni sarhoşlar.
Uçtular kuşlar
Yeri uçtular.

Öyle uçtular ki kime konuktalar,
Hangi yıldızdalar? bilemediler.

İçtiler kuşlar,
Beni yolculuktalar,
Duraksızlar, uğraksızlar..

7. 1952

ÖPMEKLER

Gözlerinden öpmek, bayramı körlüğümün.
Dudaklarından öpmek, kanımın yangını.
Memelerinden öpmek, canı dolmak.
Hendeseler hesaplar unutarak...
İnmek üçgenine seni öperek...
Taşmak canı,
Aşmak can.

7. 1952

OYUNCAKSIZ

Arasıra bir öfke,
Masa öfkesi.
İstesem silinecek süpürülecek ne varsa,
Ya bir üfürükle, ya bir fiskede.
Sonra bir gözyaşı kasırgası.
Gözlerimin arkasında yıldırımlar,
Bakmak – Camlarının yanaklarımda kırıldığı.

Ah bu sonsuzun karşısında,
Oyuncaksız kalmak yalnızlığı.

8. 1952

SEMER

Eşek yolda bir semer gördü,
Vardı kokladı kokladı,
Semer eşek kokmuyordu,
Adam adam kokuyordu.
Öteden bir hamal öfkesini tutamadı,
Geldi iki yumruk attı suratına hayvanın.
Ne bilecek eşek bu?
İnsanın da semeri vardı. İnsanca korkuyordu.

8. 1952

ÖTE ACI

İlk arkadaşım Satılmışa

Henüz çocuk, sıska, kara, çabuk.
Yattığım odanın duvarı arkasında.
Komşum, arkadaşım.
Sabahın karanlığı oduna gitmekte.
Yağmurda, karda, fırtınada.
Kurtlar ortasında.
Ben uyanmışım,
Dönüyorum sağıma soluma yatağımda.
Yüreğimi koparmış bir anlamak – acıda,
Anlamadığım bir öte acı var ki canımı kanırmakta.

9. 1952

OZANLIK

Ozanlığı,
Bu, sonsuzun çocukluğu,

Ozanlığı,
Sonsuzun yaşamadığı
Bende olduğu... Bende yaşadığı.

9. 1952

TENEŞİR EŞİTLİĞİ

Su, sabun görmedi.
Öldü yıkadılar.
Bir çamur parçası ağardı sanki,
Tanıyamadılar, öyle adama döndü ki.

Bu kızıllara ne oluyor?
İnsanlar eşit oldular,
Teneşirde gene işte.
Acele ne?

9. 1952

BİR BULUTUM VAR

Ne tencere bulutlarının eşi,
Ne denizlerin buğularının.
Bir bulutum var göklerde,
Tuzu henüz üstünde.
Arasıra gözlerime inmekte,
Memleketi yok, devleti yok.
Uçmuş, dönmemiş yere.

Bir bulutum var,
Eremya'nın gözyaşlarından biçmişler.
Arasıra yüreğime konuk oluyor.
Benden gene göklerdeki yalnızlığına dönüyor.
Tuzları içinde.

10. 1952

YOL

Gölge bu,
Yaz ikindilerinin koşumu.
Yükü canlar dolu.
Karıncaların azman gölgeleri üstünde,
Adamın akşam koğuklarına doğru,
Uzak uzak yolculuğu.

11. 1952

YOKLUĞUN YOKLUĞU

Bir serpilmiş dışarısızlığın
Serpilmiş içerisizliğinde.
Bu dağılmışlıkta,
Bu yayılmışlıkta,
Kendisizliğinde bu uzanmışlıkta.
Ancak bildiğim yokluğun yokluğu.
Yaşadığım ancak yokluğun yokluğuna doğru.

Canın bir ara bu bende yolculuğu.

11. 1952

KONU

Konu söze gerek,
Yazıya gerek.
Ozan ne yapacak sözü,
Yazıyı ne yapacak?
Ozana işler gerek.
Ne konuyu tutsak almak,
Ne konuya tutsak olmak.
Sömürüsüz ekmekler üstüne
Yeni seslere, yeni renklere acıkmak.
Bir olmayacak hendesede biçimler avlamak,
Arka arkaya yarınlar yaratarak.
Can üzere yeni canlar kurmak,
Gerçek ötelerinin ellerde tasarıları,
Ozana işler-öte işler gerek.
İşler üstü gerek.

Tabaktan oturağa,
Oturaktan koltuğa,
Koltuktan yatağa teneşire...

Bu konular konu komşuya gerek.

Ozana konu ne gerek,
Mahalle ne gerek,
Memleket ne gerek?

Sonsuz ozanın vatanı.
Ozan vatanında işler görmek...

12. 1952

YOKSULCA YOKSULCA

Ocak ateşinden yoksun
Candan indirdiğim odun,
Bende çilesi Tapduk'un,
Sevmek yoksulca yoksulca.

Taşlar yoksulca yoksulca,
Taşta yoksulca yoksulca,
Taşlarda saçlar usulca,
Öpmek bulutca bulutca,
Öpmek usulca yoksulca
Canlar, yağmurca yağmurca.

Dudaklar erik olmuşu,
Yanaklar uçmak solmuşu,
Kucaklar abril dolmuşu,
Kollar gönüller uçmuşu,
Yatmak yoksulca yoksulca.

Memelerden biçtiğim yazlar,
Belinde seçtiğim pınar,
Dizçukurunda avuçlar,
Ah bu susuzluk, susuzluk,
Tanrı yokmuşu yokmuşu,
İçmek usulca usulca,
İçmekler olmak yosunca.

Tanrı yollarına ırak,
Kucak, tuzak;
Kucak sonsuz...
Dudak durak,
Gözler uğrak,
Sevmek murat.
Murat yoksulca yoksulca.

Sevmek nedir?
Sevmek nedir?
Sevmek bilmekten ötedir.
Öte nedir?
Öte içinler sonrası,
Öte tanrılar yokluğu.

Ölmek yoksulca, yoksulca;
Olmak sonsuzca, sonsuzca.

1. 1953

DOST ASKERLER

Dostluk var,
Evleri badana etmişler.
Denizde bir konuk gemi var.
Askerler dolusu sokaklar.

Askerler, askerler,
İçmişler, uyanmışlar,
Arzu var, bayram var.

Askerler, askerler,
Ellerinde ayıplar.
Kapılarda kuyruklar.

Bu sefer askerler,
Dostlar, konuklar.

1. 1953

AĞLAMAK

Sıra sıra tepsiler,
Balıklar sedeflerden giysilerinde serilmişler,
Ölmüşler, ölmekteler.
Kollarında yavru balıklar,
Yağmurlar denizlerden dönmekteler.

1. 1953

AY

Bu ay,
Gökler duvağı,
Yıldızlar etekleri,
Bulutlar kemeri.
Düğünü her zeman.

Bu ay,
Yerin terkisinde kimin gelini?
Arkasında sevdiği yoksul ozanlar.

2. 1953

ÖLÜ

Ölmüştü,
Öldüğü bilinemedi.
Yaşadı haritasında sanki,
Tanrısından, aldığı ödünce.
Kakalarının kuru kabukları üstünde.

Bir sabah kapısını vuracaklar,
Uzanmış bulacaklar Çoruhtan Meriçe...

2. 1953

BUĞU KUŞU

Sis düdüğü,
Körlüğümün uzak dallarında öttüğü.
Sanki görülmemekler öttüğü.

Sis düdüğü,
Bu, Buğu Kuşu canın.
Bana sonsuzluklara kavuşmaklar öttüğü.

2. 1953

BİR MAĞARA VAR

Çocukluğumun masallarından birinde bir mağara var.
Mağarada yok, yok...
Mağara sanki koca koca bir mağaza,
Yol yol, ışık ışık,
Sıra sıra, oyuncak oyuncak,
Görmek yasak değil.
Bakmak yasak değil.
Yalnız el sürmek yasak.
Kül oluyor el sürdüğün ne varsa...

Bir mağara var.

2. 1953

OROSPU

Hem sevdi parası için,
Hem bir gece bu ihtiyarı uykusunda kesti.
İşi gece işi...
Asacaklar, soruldu son isteği.
Bırakın, doğuyor, güneşi göreyim dedi.
Bıraktılar, ilk sefer güneşin doğduğunu gördü.

3. 1953

ATEŞBÖCEKLERİ

Sanki kendisine uçmakta,
Kendisinde olmamaktan.
Bu ne?

Ateşböcekleri akşamlarımızın dönemeçlerinde,
Gönüllerimizin, bir var bir yok, avuçlarında.

3. 1953

YAMA

Gene bahar geldi,
Oturdu gene kulübesine,
Yamaları güller,
İğnesi güldikenleri,
Ozan gene bülbül yürekleri yamadı.

3. 1953

CENNET

Kuran yasak eyledi Muhammede ozanlığı,
Cehennemini bırakalım.
Cenneti nasılmış bakalım?

Nedir o arsızlığı cennet milletinin,
O şerbet pınar, bal ırmaklar ne?
O Kevserler ne?
O sofralar ne?
O yataklar ne, gilmanlar dolu dolu?
Her biri yıllarca sürecek o öpmekler, sevmekler ne?
Hele iğrencin iğrenci
Kızları her akşam kanasalar da, parçalansalar da
Her sabah kendisini örecek, onaracak o zarlar ne?

3. 1963

YARIN

Bu yarın ne?
Yaşadığımız değilse.
Bu yarın ne, yaşayacağımız değilse.
Bu yarın ne?
Değilse değilse,
Yarınlar üzere...

3. 1963

KESİTLER

Kısalar,
Kısa sözler,
Kısa yazılar.
Candan kesitler.
Can can kesitler.
Bu kısa parçalar olmasalar,
Ne yapacaklar anlamamaklar?

3. 1953

SÜRMEK

Çiçekler sürmek,
Kelebekler sürmek,
Tavuslar, güller, bülbüller sürmek,
Sözler sürmek,
İstekler, meraklar, acılar sürmek.
Gönüller sürmek,
Anlamaklar, anlamamaklar sürmek...
Bu eller, bu gözler, bu dudaklar,
Bu kirpikler, bu saçlar,
Bu bacaklar, bu kuşlar dolu kucak...
Bir güzelliği, yaşadığım parçalarda,
Sonsuzluğa nasıl götürmek?

4. 1953

OLMAK

Bir varmışım, gerçekmişim,
Bir yokmuşum gerçekmişim,
Gerçekte gerçekler olmuşum.
Ben olmuşum, ben yokmuşum.

Ben yokmuşum, yokta değil,
Ben varmışım yokta değil,
Gerçekmişim yokta değil.
Ben olmuşum, ben yokmuşum.

Taptuk'ta tutsak olmuşum,
Yunus'ta çırak olmuşum.
Yarına uğrak olmuşum.
Ben olmuşum, yokmuş benim.

4. 1953

TEMAM

İmam,
Hamam;
Oğlan meram.

İmam,
Meram,
Oğlan, haram.

Hamam cennet,
Oğlan gilman.

Kitap temam,
Temam imam.

4. 1953

ANLAMAKCA

Can yokmuşca,
Adam sanki yokmuşca,
Varlık kendisini anlamak istedi,
Nasıl oldu bu Efendi?
Haydi anlayalım bakalım,
Nasıl olmadı bu yoksa...

İşte yıldızlar,
Samanyollarındalar,
Anlamışca anlamışca.
İşte sayısız yıldızlar yanmaktalar anlamakca.

5. 1953

BİRİ

Baktığı zeman aşınmakta,
Batmakta oturduğu zeman.
Artık giderek kendisi değil.
Bir kim, bir herhangi, bir ne?
Yabancı kendisine.

İhtiyarlamakta,
Kendisine sanki biri taşınmakta.

5. 1953

MERAKLAR

Pabucumuz eskidi,
Utandık,
Islandık.
Kolayı bulundu,
Yenisini aldık.

Millet merakta,
Emniyet ayakta,
Bakalım, parasını hangi devletten aldık?

3. 1954

TASVİR

Ah ne kocakarı,
Kurutulmuş patlıcan dilimi dilimi suratı,
Zümrüt küpelerin ateşinde,
Midye ölüsü dudakları,
Pıhtı pıhtı gerdanı.
Parmaklarında yüzükler,
Kollarında sucuk sucuk bilezikler,
Memelerini asmış,
İşkembelerini bağlamış,
Kiralamış karşısında ressamı.

Ah ne kocakarı,
Leonardonun delisi,
Picassonun aptalı.

2. 1954

BİR

Birde birler,
Birlerde bir.
Bu bir nedir,
Bu bir nedir?
Oynamaktayız birdirbir.

3. 1954

SAFİYYE

Hayber Fatihi,
Doğrattı memleketi,
Attı terkisine ganimeti Safiyyeyi.
Vardı ilk durakta evlenmek istedi.

Kocası henüz öldürülmüştü,
Gözleri henüz dolu,
Yüreği kanamakta,
Safiyye bu yüksek isteği yerine getiremedi.

Gücendi Efendimiz,
Yola devam edildi.
Kudurtuyordu terki Muhammedi,
Kalmadı bir surette taakati,
İkinci durakta Safiyyeyi,
Yumuşattı, kısacası, evlendi.
Artık yatacaklardı ki sordu kadına
İlk duraktaki inadın sebebini.
Safiyye doğrusu hayretler eyledi,
Muhabbetindeki acelesine ihtiyarın,
Utanarak gülümsedi:
Ya Muhammed henüz Hayberden ayrılmıştık,
Baskına uğramak muhakkaktı.

Hayran oldu Efendimiz,
Onbirinci karısının uyanıklığına.
Hayber Fatihinin gene kudreti karşısında
Müslümanlar yerlere eğildi.

3. 1954

DÖNMEK

Ölüm,
Ölüm.
Oyulmuş gözlerimin eşiklerinde,
İlk türküsü yosunun.

Toprağa dönmüşüm.

3. 1954

EY RABBİM

İstanbul yazlıklarında,
Müslüman işi öğle sonraları,
Ağaçkakan bit ayıklamakta,
Serçeler merdivende akşama unutulmuş pirinci,
Ördeklerle kargalar,
Ortayı kaldırıyor elbirliği.
Horoz ayağının altına almış kümesi,
Kar yağmakta uykusuna köpeğin.
Tırnak yapmakta kedi.
Uyutuyor ortalığı silmiş süpürmüş milleti,
Berber makasları sanki,
Saksağan edepsizlerinin sesi.
Bereket yetişmekte yardıma, mübarek ikindi,
Ezanlar okunuyor.
Ruhlar uyanmakta.
Acıkılmakta gene akşama.

Ne yücesin yarabbî!

6. 1954

SON KURŞUN

Marmarada sabah saati kumsalın,
Altımda lüfer eti kum.
Yatmışım.
Kemiklerimde ana ana sıcağı güneşin.
Kanımda denizin eski sesi.
Ciğerlerimde eski eski kokusu çakılla yosunun.
Ben toprağın dünkü çocuğu,
Kaabil'den aldığım yaraların kaburgalarımda sancısı,
Beynimde son kurşunu Pentagon'un.

6. 1954

BİR YILAN MASALI

Adamları emniyetin,
Varmışlar ateşin Özçocuğu,
Canımızın ortağı İblis kardeşe,
Memleketi yabancılara satmışız demişler.
Demişler ezberlemişiz Kuran'ı,
Muhammede kul köpek olmuşuz,
Oruçla yaşamaktaymışız,
Sadakayla yaşamaktaymışız.
Demişler meleklerle ahbapmışız,
Demişler birkaç saat fazla yaşamak için,
Sırlarını satmışız İblisin,
Azrail itine.
Dostumuz aldırmamış gene.
Öfkeden kudurmuşlar hafiyeler bu sefer,
Seni Türkiye'den attıracağız demişler,
Yoksa birlik misin bu iymansızla, bu vatansızla?
İblis aldırmamış gene,
Dayanarak cihanda birliğine, bütünlüğüne.
Sonra olmayacak yerde birden bire,
Kimdi demiş ya kimdi dedeniz
adamı cennetten koğdurtan?
Bağırmışlar bir ağızdan:
Yılan, yılan.

YOL

Vardığım yolunu bulamadığım pınar,
Yattığım örgülerini özlediğim.
Yattığım sesini dinlediğim.

Vardığım gölgelerini biçtiğim bulutlar,
Döndüğüm harmanından içtiğim,
Vardığım sarhoşun sarhoşun.. Iraklar.

Döndüğüm yolunu bulduğum pınar.

6. 1955

SEVMEK

Sevmişim varım,
Değilim yerimde.
Gözlerimde kim?
Yüreğimde ne?

Sevmişim, yokum,
Yerinde biri var.

Tanımadım kim?
Tanımadım ne?

6. 1955

ÇIKRIK

Dönmekte güneş çıkrık
Dönmekte. Dönmekte.
Çıkrık renkler eğirmekte,
Çıkrık sesler eğirmekte.

Dönmekte güneş çıkrık,
Dönmekte, dönmekte.
Çıkrıkta yağmur düğümleri
Çıkrıkta yıldırımlar,
Topraklar örülmekte.

Dönmekte güneş çıkrık,
Dönmekte, dönmekte.
Dönmekte yer masala.
Masal bahar dönmekte.

7. 1955

USTA LİMONU

Durak durak, iskele iskele,
İki limon gelmiş bize.
Doğrusu Zurbaran'ın
Yanlışı Braque ustanın.

Braque ustanın yanlışı,
Limonu bizim salatanın...

8. 1955

BÜTÜNÜN AKDENİZİ

Ali Bütün'ün heykeli için

Bütün Akdenizi,
Bir bakın sarhoşluğu sessizliklerin,
Bir bakın geminde yalnızlıkların,
Bir bakın aydınlık sonsuzluklarının hesabı.
Bir bakın beyazın türküsü.

Bütünün Akdenizi.
Bir bakın masalı Mutlakın,
Bir bakın gerçeği yeninin.
Bir bakın bayramın son sözü,
Bir bakın, acısı ne derin,
Bir bakın sıcağı ne doğru.
Bir bakın,
Varın yüreğine güzelliklerin.

Bütünün Akdenizi,
Bir bakın İliada masalı,
Bir bakın yarını Yunanın.

Bütünün Akdenizi,
Bir bakın sevgilisi,
Bir bakın sevgilimiz.

6. 1955

ANASON

Namussuz hıyarın kokusu,
Bastı İstanbulu.
Döndü yaz keratası
Kolunda büber dostu.
Cebinde türkü dolu.

Akşam sularında.
Bulutla anasonun oyunu.

6. 1955

YAZ

Sular atı yazın,
Pınarlar yelesi,
Yelelerde kokusu poyrazın,
Yelelerde ışıkların ayakları.

Sevmek yelesini atın,
Terkisinde olmak poyrazın.

6. 1955

KARA

Bir erguvan süpürge,
Gökleri süpürmekte.
Suları süpürmekte.
Güneşlerden sonra.

Kara gelecek,
Yıldızlarını söktüğüm zeman,
Uyuyacağım derin kara.

6. 1955

ACELE

Bir orada, bir burada,
Bir beyazda, bir karada.
tutmuşum var, tutmuşum yok,
Pire yolsuz;
Pire yolda.
Pire bende,
Pire kimde?
Pire nasıl?
İşi acele pirenin.

11. 1955

KASAP

Ya Hak!
İşimiz ya cerraha kaldı, ya kasaba.
Ya Hak,
Bıçaktan korktık,
Cerrah aramadık.

Kasabımız senden gelecek muhakkak.

11. 1955

GELİN

Mızrak var,
At var, yol var, çadır var.
Haydi arayalım uşaklar,
Kilimde gelin var.

11. 1955

KAYIK

Kaşık,
Çorbada kayık.
Batsa kurtulacak adam,
Yoksa havada boğulacak.
Batası kaşık,
Batası kayık.

11. 1955

KADIN TOPRAK

Yatmış kadın toprak,
Sular dönmüş yerine.
Kumluklar uykuda.
Kokuyor ıslak otlar,
Islak yokluklar.

Yatmış kadın toprak,
Kumluklar uykuda.

11. 1955

GÖÇEBE YÜREK

Yosun sürü,
Yosun kavalsız, çobansız, masalsız.
Yosun taştan taşa göçe göçe,
Geldi yüreğimin penceresine.
Eşiğine canımın.
Yeşilgillerin göçebe yüreği yosun.

12. 1955

KOLAN

Vardığım yüksekliklerden karanlığın,
Kolan atmaktayım yaz gündüzlerine.
İstanbul ıraktan ırağa,
Gülkurusu serap iskeletinde,
Yaz bulutları, ötelerinde.

Ellerimdeki iplerde,
Yıldız düğümleri yanmakta, sönmekte.

12. 1955

ÇABUĞUN PANTALONU

Utanmamışlar,
Ölçüsünü nasılsa almışlar,
Çabuğa bir pantalon uydurmuşlar.
Yanmış pantalon ilk adımda.
Kurtulmuş aptal ölçülerden bacaklar.

Canım ne yapacak pantalonu çabuk?
Ne ahmaklar..

1. 1956

KULE

Sevgilim fildişi kulede,
Bu kule Türklerin elinde.
Ne yapsam kuleyi kurtarsam.

Sevgilim fildişi kulede,
Sevgili Türklerin elinde.

1. 1956

TORNA

Yatmışız,
Dönüyor ellerimde sıcak çamurun,
Dönüyor,
Öpüyorum belin, memelerin, saçların;
Dönüyor, öpüyorum,
Kolların, kucağın, dizçukurun.

Yatmışız dönüyor sıcak çamurun.

1. 1956

KUĞU

Kar kuğu, kar kuğu,
Yatmış uykuda.
Renk renk yumurtalar kanatları altında.
Kar kuğu, kar kuğu
Güle kuluçkada
Bülbüle kuluçkada..

1. 1956

AZATLIK

Ne tanrısı güzelliğin,
Ne milleti, ne vatanı,
Ne tapusu güzelliğin,
Ne duvarı, ne kapısı.
Ne çarşısı, ne pazarı.
Ne doğrusu güzelliğin,
Ne eğrisi, ne yalanı.

Azatlığı güzelliğin
Adamlığın güzelliği...

3. 1956

MANGIR

Cebimizde ay mangır,
Gecenin harçlığı.
Uyumamışız, zenginiz.

Ay mangır, ay mangır
İşsizin aylığı.

3. 1956

DAM

Yıldızlar yağmışlar kayığıma,
Dönmüşüm yaza, Marmarada.
Soprano balıkların sustuğu ışıklarda.

Sarhoşum suların damında.

3. 1956

ESKİ LEYLEKLER

Gözlerim çivit çivit yollarında, leyleklerim,
Döndüler, dönecekler.
Kanatlarında can ıraklarından renkler.
Bacalarımıza uzaklar indirecekler
Bulutlarımıza hemenler, henüzler..

Döndüler, dönecekler,
Aydınlıklarında yeni istekler,
Eski leylekler,
Eski leylekler...

3. 1956

ACEMCE

Bir acem gazelinde gece,
Sırça kaftanında gönlümce,
Yıldızlar göklerde ölümce ölümce,
Bardaklarda içkiler gülce.
İsfahan Irakta bülbülce,
Şiraz dudaklarda gülümce.

Bir acem gazelinde gece..

3. 1956

YENİ ÇOCUKLUK

Bir geceden, bir yataktan,
İlk adamlardan,
İlk koğuklar, ilk çakıllardan,
Kalkalım koğanın kasıklardan,
İlk ballardan.

Bir geceden, bir yataktan,
Kalkalım ilk otların acısından, ağısından,
İlk pınarlardan,
Kalkalım avdan, oyundan.

Bir geceden, bir yataktan,
Kalkalım ilk seslerden,
İlk sözlerden,
Ölümü henüz bilmemekten,
Ayıp anlamamaktan,
Yasak tanımamaktan...

Yaprak giysilere henüz uzaktan.
Uyanalım yeni sabahına adamın,
Ellerimizde çakıl aydınlıklar,
Yeni çocukluğunu adamın
Yeni zemanların kapısında oynayalım.

3. 1956

PİRELER

Uyumuşum,
Taşımış beni pireler
Uyanacağım geleceklere..
Yaşamışım, yollarda, eller üstünde.

Buyursunlar pireler yarına,
Kanıma doğrayacağım ekmeğe.

Yaşasın pireler..

3. 1956

SEYRAN SAMANLIK

Seçmişim babamı, anamı.
Kör parçaların güneşe doğru yarışı.
Bir can sevmişim çarptığım toprakta,
Atlamış duvarımı,
Atlamışım duvarını..

İki can kurmuşuz bir can ortaklığı.

Seçmişim babamı anamı,
Doğmuşum seyran olmuş yıldızların samanlığı.

4. 1956

IRAKLAR

Iraklarda gözlerin,
Yatmışız, kollarımda belin.
Can canın sürek avında.

Yatmışız,
Yarışı iki varlığın,
Kanlarının yolunda.
Dişlerimde dişlerin,
Kollarımda belin.
Yatmışız, gözlerin varamadığım ıraklarda.

7. 1956

PUSU ZENBEREKLER

Zindanım ışığımın zindanı,
Saatlerin hangi kaçında,
Yılların kangısında,
Kangı uğrakta, kangı durakta,
Kötürüm kalmışım aydınlığımın kabuğunda,
Güneşin kuluçkasında tutsağım..

Olacak yüreğimin yerinde ağrılar,
Olacak beynimin yerinde kasırgalar,
Sayısız zenberekler canın kanatlarında pusuda.

7. 1956

KANBUR

Kanburum,
Dilim anahtarı.
Dişlerim sıra sıra kilitleri.
Kanburum yeraltı canımın.
Kimseye bırakmamışım,
Kimseyi bırakmamışım.
Kemik çatısını korumuşum.
Kemik duvarlarına bakmışım.
Eskiyse onarmışım.
Kanburum,
Bende, bir bana-dışarıda,
Öldürdüğüm benliklerimin üstü üste mezarı.

7. 1956

OYUNCAK

Sevmişim ölüm oyuncak,
Oynamışım canımın eşiklerinde.
Korkuyorum yeni piçleri mahallemizin,
Oyuncağımı elimden kapacak.

Sevmişim ölmekler oynamak.

7. 1956

YUVA

Eşek sümüğü büyükbaba,
Fil söğüşü büyükana.
Teneşir teftiği koca.
Ayva hafakanı gelin.

Çocuklar,
Biri ayak sesi sineğin,
Çocuklar,
Biri yağdan havan.
Çocuklar,
Biri kaka galetası.
Çocuklar,
Biri domuz yavrusu turşusu...

11. 1956

YAŞAMIŞIM

Yerin kara damı,
Kör pencereleri,
Kara sokakları,
Yaşamışım,
Cebimde köpek sesleri,
Yalnızlığının ekmeği.

Canda yıldızların ipleri.

11. 1956

TAŞINMAK

Çökmekte temelleri, duvarları,
Eskimekte yüreği, mantıkı,
Aşınmakta işlerinin biçimi.
Taşınacağım maymunumdan akşama sabaha.
İğrenmişim, utanmışım,
Yıllardır yaşamamışım.
Bir yeni ışıkta, yeni çabada,
Bir adam kurmuşum yarında.

11. 1956

ENGÜRÜ

Damı, tandırı,
Tezeği, yufkası,
Eşeği, ezanı,
Uçkuru, yağlısı,
Postu, çaputu, çarığı...

Engürü, Engürü,
Yavşaklar dolu yakasında,
Pentagonun son yıldızı.

11. 1956

KUYU

Yuttuğum kuyu,
Sayısız gözler dolu.
Sayısız gözler yolu.

Uyku.

1. 1957

KEBAP

Hikmeti var kunduranın,
Kundurada çorabın.
Hikmeti var tencerenin,
Tencerede kebabın.

Ne yapalım Hikmeti yok,
Bu ayaksız sonsuzluğun,
Bu tenceresiz kebabın.

1. 1957

TERKİ

Bahar,
Yeri terkiye almışım.
Bütün yolları bırakmışım.
İsteklerimin koşumu gökkuşaklar,
Yelesi samanyolları.

1. 1957

ANLAMAKTAN SONRA

Bilmekten sonra, işlerden sonra;
Sevmekten sonra, yaşamaktan sonra.
Bu anlamamak,
Bu birden bire.

1. 1957

DAĞILMAK

Kurtulsam etimden, kemiklerimden,
Birden bire varlığa dağılsam,
Parça parça.
Gözlerim her parçada.
Bütünüm her parçasında.
Olsam her yerde.
Bu parçalar yakalansalar,
Çabuğun kasırgasına.
Dağılsalar her yere,
Her isteğe.. her duyguya.
Her acıya, her bayrama.
Yaşasam parça parça varlığın sazında.
Olmasam bir parçada,
Ölmesem bir kerrede.

1. 1957

SINIR

Çünkü
Çünkü,
Çünkü..

Yollarımda,
İşlerimden sonra,
Beynimin yıktığım sınırı bu çünkü.

Çünkü,
Çünkü...

1. 1957

ACI

Ne ekmeğim acı,
Ne felsefem acı.
Ne bayramım acı.
Acı gerek sevgi,
Ancak acı acı.

İki sıra kirpik,
İki acı öte,
Acı aydınlıklar,
İki acı gözde,
Acı güzellikte.
Ne olmakta acı,
Ne ölmekte acı,
Acı sevmek gerek,
Güzel gerek acı.

1. 1957

GELDİK.. GİTTİK

Geldik,
Yaşadık,
Anlayamadık.
Çizdik acun turpa yüreğimizi, gittik.

2. 1957

ADIM ARASI

Gitti, gitti.
Bir adım kaldı delirmek üzere.
Bu adımı az attı, olmadı,
Fazla attı olmadı.

Doğru atamadığı adımda yaşadı.

2. 1957

FAL

Ellerimde yollar, yollar,
Yollarımda meydanlar, bayraklar,
Zurnalar, davullar.
Bana yeni bir yolculuk var.

Falıma bakmışlar.

2. 1957

SABAH

Uyanmışım,
Sabah göklerinin çivitsi yokluğu.
Derinlikte yıkanmakta bir yokmuşu.
Dinleyelim bir varmışı, bir yokmuşu.
Bülbül sonsuzluğu.

5. 1957

SORULAR

Bu ağaçlar kimin sesi?
Bu denizler hangi duyguda?
Bu yollar, bu kuşlar, bu bulutlar kimin türküsü?
Kimin üflediği sazdan bu yıldızlar?
Oturuyorum hangi türküde?

5. 1957

KIRDIĞIM KILIÇLAR

Türk çınarda,
Türk yalıda,
Erguvan Bizansta
Rumluğundan salkımların,
Sünbüllerin ortodoksluğunda,
Yörükten Yunana,
Çerkesten Ruma, Rusa, İtalyana,
Güzellikler harmanında,
Yaşadığım devletsiz baharlar İstanbulda.

Kırdığım kılıçlar olacakların aydınlığında.

5. 1957

KIZ ANNEMİ GÖRMÜŞÜM DALINDA

Toprağı ebemkuşağı,
Koku koku bulutlar kucağı,
Gülyanağı,
Kiraz dudağı,
Görmüşüm kız annemi pınarda,
Göçler yolunda.
Göz kuyruklarının yörük masalında.

Dişlerinde sütümün akı akı,
Gözlerinde zeytinimin karası,
Memelerinde ekmeğimin sıcağı.
Can denizin saçlarında dalgası,
Görmüşüm kız annemi dalında,
Domurcuk türküler dudaklarında.

Öpmüşüm kara filiz filiz eşiği,
Koklamışım başak kollar beşiği.
Sevmişim yalansız güzelliği,
Bilmişim yalansız sevgisi,
Kız annem kız annem,
Bir bahar çözülmekte ayaklarında.

Söylese, yürekler dolu sözünde,
Baksa, yürekler yanmakta gözlerinde.
Can domurcuk domurcuk,
Gülse gamzesinde;
Ağlasa merhametinde.

5. 1957

ÖLÜM ÜSTÜ

Kaydığım ölüm üstü,
Yaktığım sıra sıra ayaklar,
Üstünde olacağı, öleceği, ölüsü.
Ocaklarında sınırsızlığının,
Dönerek olacaklar.
Dönerek doğacaklar..

Kaydığım ölüm üstü,
Kaydığım ölümünden adamın,
Kayup ölümden,
Kayup sıra sıra bütün ölümlerden,
Mutlakın vardığım ölümsüzlüğü.

Kaydığım ölüm üstü.

8. 1957

CEKETLER

Kollar bırakmışım kollarında,
Eller bırakmışım ceplerinde,
Güneşler eskitmişim üstünde,
Yaşamışım ceketten cekete.
Canın son biçimindeyim üstümde,
Son kesimindeyim yüreğin,
Bayramındayım sözlerimin,
Bir ceket kalmışım ölüme..

8. 1957

BİRİSİ

Ayakları balıklar
Elleri kuşlar.

Sokaklar, sokaklar..

8. 1957

SARHOŞ NOKTA

Bir noktanın sarhoşluğu,
Başladığı yerden başlamadığı yere doğru.
Çizgi eğri, çizgi doğru.
Ağır ağır, koşu koşu.
Yolu, yollarımın yolu.

Bir noktanın sarhoşluğu,
Ben bu yolun kaç sarhoşu?

8. 1957

İLK SANCI

Olmayacakların aydınlığında,
Eski gözlerimin oyulmuşluğunda.
Yeni gözlerimin doğduğu yerde.
Yeni ellerimin verdiği filizlerde;
Kömürleri üstünde eskilerinin.

Olmayacakların aydınlığında,
Viranlığında eski duyguların,
Yeni acıların domurcukluğunda.

Olmayacakların baharında,
Seslerinde, renklerinde, kanatlarında yeninin,
Güneşimin dişlek ölüsü üstünde.
Yeni yıldızının canda ilk sancısında.

Olmayacakların baharında.

9. 1957

YOLCU

Geminin arkasında.

Köpük yollarda, köpük seslerde,
Yakamozların oyunları sıra,
Elimde ay uçurtma,
Köyler ipinin düğümlerinde sıra sıra,
Köyler çıtasında, kuyruğunda.

9. 1957

BAŞLAMAK

Bilgiden sonra,
İnerek kesim biçim değilliğe,
Ölçü yokluğuna,
Anlamaktan sonra.

Sevgiden sonra,
Ekmekten, iş'den sonra,
İnerek renk değilliğe,
Ses değilliğe.
Söz değilliğe,
Anlamaktan sonra.

Anlamaktan sonra,
Güzellikler... güzellikler
Anlamamak başlamaktan sonra.

9. 1957

ACI

Acı otlar, acı topraklar ısırmışım
Acı ballar içmişim.
Kireçler, çamurlar, kömürler elimde.
Çizmişim son bayramlarını hayvanlığımın,
Kemiklerimin duvarına.
Bir maymunun son saatleri kucağımda.
Asılmış köprücük kemiğime bir ahbap yarasa.
Dost ayılar sıcak sıcak ağlamakta ayağıma,
Bırakacağım mağaraların kapılarında.

Uyanmışım geçmişime,
Dönmüşüm,
Adamın henüz başlamış yolunun,
İlk duraklarından birine.
Derin sessizliğinde gecenin.

9. 1957

ELDİVEN

Işığın eldiveni,
Kalmış penceremde.
Işığın eldiveni,
Koklamışım ellerimde;
Koklamışım gözlerimde.

Işığın eldiveni,
Güller penceremde,
Teşrinlerin eşiğinde.

10. 1957

YELKEN

Bir çuvaldız, bir yumak yıldırım,
Derinlikler kesmişim makasımda.
Olacağa yelkenler yapmışım.

Bir çuvaldız,
Bir yumak yıldırım.

10. 1957

BİR UYKUNUN KIYISINDA

Oturmuşum bir yılan uykusunun kıyısında,
Çürük seslerinde denizin,
Kokularında çürük ağların,
Otların, odunların.
Kokusunda çürük güneşlerin.

Bir yılan uykusunun örgü örgü masalında.
Ellerimde buluttan buluta,
Uzak kuşlara attığım olta.
Uçurtma, uçurtma.

11. 1957

KAR ÇIĞININ ÇEKİRDEĞİ

Bir kar çığının çekirdeğinde,
Uyumuşum güneşin memesi dişlerimde,
Yeşilgillerin ırak çanları,
Uzak kuşlar, uzak ağaçlar,
Uzak sesleri sıcak denizlerin, sütümde.

Bir kar çığının çekirdeğinde,
Sıcak yağmur kanatları uykumun örgülerinde.

11. 1957

OLMAKLAR OYNAMAK

Bir elmanın inmek çekirdeğine,
Tırmanmak kökünden kızılına güllerin.
Kamışların ışığa susuzluğuna ortak olmak,
Katık olmak ısırgana,
Yaşamak beneklerinde böceklerin.
Torunların yaşamak sonsuzluğa doğru yapısında,
İkilere kırılarak.
Yerin dağılarak olmaklar yaşamak,
Demirinde, bakırında, kömüründe..
Olmaklar oynamak denizinde, tuzunda.
Balık gözlerinin kabuğunda..

11. 1957

TEPELER

Göklerin eteklerinde,
Tepeler akmakta, gitmekte.
Tepeler sular üstünde.
Tepeler altında bulutlar.
Kervan yüklerinde tepeler.
Domurcuk domurcuk tepeler,
Tepeler boncuklar boncuklar,
Tepeler salkımdan sünbüle.
Tepeler kuşların kanatlarında,
Yollarında dumanların,
Sislerin kucaklarında..
Tepeler kayıktan kayığa,
Yelkende yelkene..
Tepeler tepeler,
Mozart düdüklerinde.

12. 1957

ÖLMEKLER BAYRAMI

Sonbaharda,
Sayısız güzelliklerinde ölümün.
Ağaçlarda, kaftanında;
Kuşlarda, kanatlarında;
Pınarlarda, gözlerinde;
Yapraklarda, kesimlerinde;
Narlarda yanaklarında;
Renk renk çürüklerinde saatlerin

Sonbaharda ölümler bayramında.

12. 1957

YARIN

Elimde sapan,
Ağımda can,
Dönüyor atmışım,
İtim, çekim,
Çekim, kaçım;
Yıldızların eşiğinde,
Yarınlar oynamışım.

1. 1958

OLACAK MASAL

Doğmamışım,
Olmamışım.
Bir doğacak masalmışım.
Sözlerinde yaşamışım.

Yarınlarıma kalmışım.

1. 1958

YAZMAK

Sana senden yazdım,
Seni sana bilmişim yazdım.
Sonsuzluk, sonsuzluk,
Ey kendisizliğinin kötürümü yolculuklar,
Ben, sanki sen olmuşum.

Seni sana anlamışım yazdım.

1. 1958

OYNAMAK

Varmışım başım elimde,
Mutlak üstüne oynamışım.
Kumarı kazanmışım.
Artık başım cebimde,
Hep üzere..

1. 1958

KİMLER

Uyku..
Olacağın bende yolculuğu.
Yattığım yerin uyandığım yerde yokluğu.
Varacağım kimde bırakacağım kimin uykusuzluğu.

Uyku.

1. 1958

SON UYKU

Yattı,
Ayakları yerinde,
Elleri yerinde.
Yattı,
Uyku değil bu.
Artık gözlerinin değil yerinde.

3. 1958

KENDİSİZLİĞİ YOLUNDA

Balıklardan olacaklar, dişlerinde yıldızların,
Kuşlardan olacaklar, çekimlerin kasırgasında.
Can çabuğun dallarında,
Olamayacaklar domurcukta.

Varlık kendisinden kendine yarışlarda.

3. 1958

YAĞMUR BÖCEKLER

Işığın iskeletine,
Yağmur böcekler inmekte.
Yağmur böcekler,
Yağmur böcekler,
İplerinde abriller yanmakta, sönmekte,
Yağmur böcekler
Sayısız canlar yüreklerinde.
Kanatlarında çarpmakta,
Sayısız yürekler bütünlüğümüz üzere

Yağmur böcekler..

3. 1958

YOL

Benden yeni bana doğru,
Bir yol ki bu,
Ben yokluğu.
Bir yol ki bu,
Bende olduğu.

Benden yeni bana doğru.

3. 1958

OYUM

Vedat Günyol'a

Henüz doğmadığım zeman,
Arasıra indirdiğim küçük kayıklar kanına annemin.
Arasıra oynadığım ilk kaydıraklar yüreğinde.
Ellerim arasıra ellerinin köklerinde.
Arasıra inüp gözlerinden öptüğüm kuşlar.

Henüz doğmadığım zeman,
İkimizi birden kucakladığı aylar babamın,
İkimizin birden verdiği cevaplar.
Dudaklarımda ilk dudakları adamın,
Dişinin ilk sıcağı kemiklerimde.

Henüz doğmadığım zeman,
Henüz yaşadığımı yaşamadığım zeman.
Anamı oyduğum zeman.

6. 1958

KARŞI

Birinde ben sandalyanın,
Birinde hayır – Ben,
Birinde değil – Ben,
Varlığın kıyısızlıklarına bir uzaklıkta,
Oturduk bir masaya,
Bir bardağın karşısına.
İçerek,
Bir olduk bende arasıra,
Arasıra olduk hayır – Bende
arasıra değil – Bende olup
Yaşadık sarhoşluğunu yalnızlığımızın,
Bir karşısı olamamakta.

6. 1958

HENÜZ

Güneşin altında,
Bir deniz gömlek üstümde.
Yer, kıskacında yüreğimin,
Kumun yumurta yumurta sıcaklığında.
Bir çivit hava tenteye,
Bir nardişi ışığın yağdığı saatte.

Hemenin kokusunda,
Henüzün avında.

7. 1958

OYUN

Üstümde sonsuzun daması.
Yıldızlar taşları.

Bu nasıl oyun,
Karşı sanki bende,
Ben bana yabancı.

11. 1958

SEN DEĞİL

Bir sen – değilde,
Bir sen – hayırda,
Bir sen – yokta,
Arasıra bir belki – sende.

Hiçbir zeman olamadım sende.

Belki bir ben – değil, değil – sende.

11. 1958

SAÇLAR

Elimde kaplumbağa uçurtma.
Yaşadığım merhametler,
Oyuncak oyuncak, çocukluğumda.

Kız kardeşimden kestiğim saçlar,
Güzel uçurtmamın kuyruğunda.

11. 1958

UYANMAK

Kanatlarının yükünde gökler,
Isırdığı güneşler gözlerinde,
Pençeleri renk renk çiçekler,
Bu uykusuzluğun bende oyduğu kuyu.

Bu uykusuzluğun,
Sonsuzdan esir aldığım bu kuşun,
Bende bütünümü uyanmışlığı...

11. 1958

YILAN

Uykusundaki yılana,
Kumsaldaki yaz gündüzünün,
Avuçlarımdaki sıcağından içirdiğim zeman;
Kulaklarına, meltemlerin çiçekler içmiş seslerinden
Sıcak sıcak renkler üflediğim zeman;
Belli bir uykunun derin sularında oynadığı zeman;
Kolları doğduğu zeman uykusundan,
Dişlerimin arasında.
Olacak memelerinin kabukları kırıldığı zeman,
Uykusundan uykuma döndüğü zeman yılan,
Dudaklarımın ateşinde,
Gömleği yandığı zeman.

Yılana yılan olduğum zeman.

12. 1958

ELMA ÇİÇEKLERİNE KOMŞULAR

Kız kardeşimin memeleri,
Ben ekmişim.
Toprağına ben ışıklar taşımışım.
Ben sıcaklar taşımışım.

Kız kardeşimin memeleri,
Domurcuklarını öpmüşüm,
Kanatlarını sevmişim,
Gölgelerini, oturmuşum koklamışım.
Beklemişim, uyanmışlar
Bayramlar yapmışım,
Gözlerine türküler yazmışım.

Kız kardeşimin memeleri,
Bir ağaç serçe her baharda,
Bir ağaç ışıkta,
Elma çiçekleri komşuluğunda.

Kız kardeşimin memeleri.

12. 1958

OPUS 1171

Sende çocuk olmak İstanbul,
Gene iki çabuk bacaklar üstünde,
Gene iki koca gözler,
Gene iki sıra sıra ayva dişler arkasında.
Gene ayakta yok,
Kursakta yok,
Üstte yok,
Arsız gene,
Uyanık gene.

Çocuk olmak sende,
Atmeydanında,
Sultan Ahmet avlularında,
Sıcak kaydıraklar elimde,
Eski ışıklar üstünde.

Çocuk olmak sende,
Soğan bacakları üstünde, yaz yağmurları.
Kürtten, Acemden, Çerkesten, Tatardan,
Gürcüye, Ruma...
Çocuk kızlar arasında.

Sende varmak, bayramlar yapmak,
Bir uçurtmanın yüreğimi ısırmış çekiminde,
Üsküdar tepelerinin gündüz yıldızları dolu poyrazında.
Sende inmek yerin yüreğine Göksuda bir kayıkta.
Gözlerimde bebeksiz gözleri,
Fırtına fırtına körlüğü sonsuzun,
Seni bilmek karda Çamlıcada.

Sende yalnızlıklar oynamak kumsallarda,
Yengeçlerin arkadaşlığında,
Sende korkmaklar kucaklamak,
Köpüklere, bulutlara boğularak
Bir yelkenin ateşinde,
Bir teknenin kollarında, dalgalarda.

Seni sevmek ısırgan ısırgan yollarında surların,
Dolap gölgelerinde, bostanlarda,
İskete, ispinoz, saka dostluklarında,
Çağla, kiraz koruk yağmalarında.

Seni sevmek bir top oyunu arkasından,
Çabuk, sıcak, acı oğlanların,
Yüreklerine ortalıkta,
Canlarına ortalıkta,
Otların biçtiğimiz kokuları sıra,
Bir pınar sesinin arkadaşlığında.

Seni sevmek,
Çözemediğim iki yumak yumak meme,
Kedi kedi ellerimde,
Kedi kedi dilimde,
Yaz ikindilerinde,
Komşu kızlarının yalan uykuları üstünde.
Kişiliğimin ateşten eşiğinde.

Uyanmak sende yarına,
Bir yaz gecesinin renk renk iskelelerinde.
İştihalarında, oyunlarında,
Hanımelleri kokularından anason kokularına,
Fıçı kokularına, odun kokularına,
Sabah ekmeklerine,
Sabah çeşmelerine,
Seslerine kuşların,
Kapı kapı, sokak sokak, seke seke.

5. 1959

GÖKLER

Gözler öpmek,
Gözler, yuvalarında kirpiklerin kuşlar
Kuşlar, yürekleri yüreğimin vurumunda.
Gözler gözler,
Sevmişim gökler avuçlarımda.

5. 1959

KARI

Eşek, eşek.
Bu yarım karısı erkek milletimin.

5. 1959

BİR ANLAMAK

Bana baktığı zeman,
Bana baktığım kendisinden.

5. 1959

PİÇLER

Uçurtma,
Bu balıkların kuşlardan Piçi.

5. 1959

UĞRAK

Başım,
Bu uğrak,
Bende kozmosun durağı.

5. 1959

SEVGİ

Memelerinin bu zekkum penbesi,
Devedikeni çiviti gözlerinin,
Bu bacakların sazlar,
Sayısız ellerin bu ışık.

Ben yaz sevmişim.

5. 1959

CEBİMDEKİ HENÜZLER

Uykumun kara mumunda,
Yaktığım karanın aydınlığında,
Yolculuklar yapmak,
Yaşadığım kıyılarına unuttuklarımın,
Azıklar taşımak unutulmuşa.

Ben kime?
Ben kangıya?

Yaşadığım henüzler cebimde,
İnmek bende, ben küller altında kalmışa.

6. 1959

HEMEN

Ölümsüzde,
Çabuklar zencirinde,
Hemen duraklarda,
Yaşamışım bir henüz doğumdan,
Bir ölüm henüze.
Yelesi dişlerimde,
Sürdüğüm bir şimşek üstünde.
Sevgiler terkide.

Acun hemenda.
Hemen adamda.

6. 1959

GEBE

Anadolu,
Göçebelerin, toplumlarm Eceller Köprüsü,
Anadolu Anadolu,
Bu hep kendisine gebe uçurum.

6. 1959

BEN OZAN

Ben ozan,
Kendisinde erik,
Kendisine aptal.

Ben ozan,
Kendisine çiçek,
Kendisine masal..

Ben ozan,
Kendisine karşı,
Kendisinde sonra.

Olacaklar yükünde, olmayacaklar üstüne,
Döl dönümlerinin anaforunda,
Ben ozan.

6. 1959

YORUM

Bu sarhoş karanlığın,
Yıldızlara doğru yolunun,
Erguvan koşumunun,
Bülbül boncuklarının,
Balıklardan yelelerinin,
Yüreğimin elinde dizgininin..

Bu sarhoş karanlığın,
Haziran eşiklerinde
Bir İstanbul gecesinin,
Ozanca yorumunun.

6. 1959

TAŞINMAK

Çölü arslanına,
Ormanı maymununa,
Bırakarak yeri celebine, çalabına
Uykuyu aptalına,
İşi eşeğine,
Bağırsaklarını efendisine,
Samanyolunda yeni bir durağa taşındığım zeman.

Işık yollar, ışık azıklar, ışık katıklar..
Yeni bir devletin zencirinde
Yeni bir çekime tutsak olmadığım zeman.

7. 1959

UYANMAK

Uyanmışım bir Marmara yazına,
Sende, bir kedi ağzı penbesinde sabahına canın,
Ben varmışta bir gündüze başlamışım,
Öpmekler atkısında,
Öpülmekler çözgüsünde.

7. 1959

ÖTMEK

Sabaha karşı,
Elde söz düdük,
Yıldız avından dönüyorum acuna.
Beynimde sorusuz, sorumsuz olmak aydınlığı.

Elde söz düdük,
Ötüyorum adam dalında,
Bir varmışı, bir yokmuşu,
Hiç yokmuşa, tanrı yokmuşa.

7. 1959

KUŞAKTAN KUŞAĞA

Suratındaki ahır ışığı,
Tezek kuruluğu ensesinin
Dişlerinin bit bit sırası,
Maymun acelesi ellerinin,
Kara kılları sesinin,
Gözlerinin öküz öküz dilsizliği.
Bacaklarının ayıca kısalığı,
Ayaklarının ayımsı yatıklığı,
Ellerinin parmaksızlığı.
Bayramsızlığı, bilmeksizliği,
İsteksizliği..
Pislikleri üstünde yerinde sayışı.

Bir zemanlar kaçkını,
Bu son artığı adam geçmişinin.
Küçükasyanın Hititten Türkiyeye,
Kuşaktan kuşağa uru.
Dönerek uru,
Azarak uru.

Ağa çocuğu,
Bey çocuğu.

1. 1960

ÇARMIH

Bu dam,
Bu gökler,
Bu Türkiye,
Bu yalnızlık.
Kuşlar çarmıhının çivileri.

2. 1960

ARASIRALAR

Bu uzak çeşme,
Bu uzak köpekler,
Duvar böceklerinin bu yeşilsi kara ıslıkları.
Bu saat sesi,
Gözümsüz sözümsüz aydınlığı gerçeğin,
Avuçlarımda çekirdekleri güneşlerin,
Arasıra vardığımız bir uyku.
Bu uykuda arasıra vardığımız,
Bir ana koğuğu, kardeşler topluluğu.

Dışarıda dişlek bir ışık,
Dişlek bir korku.

2. 1960

KOŞUM

Tanrı bu,
Sıfırın varlığa koşumu.

2. 1960

YENİ

Yaşamak,
Bu doğmaktan yeni.

2. 1960

İKİNCİ YOKLUK

Bir olmamak baharı eşiği,
Yüreğimde menekşe dişleri ölümün.
Karayı yanmakta karanlık.
Başlamışım ikinci yokluğumun güzelliği.

2. 1960

VARLIK

Bu varlık,
Bu yolları kendisinde,
Bu varacağı yok yolcu,
Durakları yok yolcu.

Bu varlık,
Körlüğümü delmiş dışarılar yokluğu.

2. 1960

DOLAP

Abril dolap,
Dönüyor ışıkta,
İstanbul dönüyor abril dolapta.

Abril dolap,
Umutlar sesinde,
Yarınlar yükünde,
Olacak yolunda.
Dönüyor balıktan dönüyor kuşa,
Dönüyor kuştan dönüyor buluta.
Dönüyor buluttan dönüyor adama
Abril dolap dönüyor yarına.
Dizgini canımda.
İstanbul dönüyor abril dolapta..

3. 1960

ÇEKİMLER

Yaz gelmek.
Olmayacaklar gelmek,
Yaşamak balıkların, kuşların çekiminde,
Bayramlarda parçalarımın,
Yaz gelmek.

3. 1960

ALİ

Kahremanı çocukluğumun,
Ejderler biçmişi,
Devler boğmuşu,
Devranlar durdurmuşu,
Köleler kurtarmışı,
Hastalar korumuşu,
Ekmeksizler acımışı,
Yurtsuzlar bakmışı,
Yoksullar sevmişi,
Ali adam kardeşi.
Karıncalar dostu,
Bütün canlar yoldaşı.

Ali gözlerinde hak güzelliği,
Sözlerinde hak büyüklüğü,
Yumruklarında hak kuvveti.
Ali doğru,
Ali aydın aydın,
Ali koca,
Ali yüce,
Ali korkusuz,
Ali derin,
Ali bilgin,
Ali yoksul,
Ali güzel.

Ali kahremanı çocukluğumun,
Devlet boğmuşu,
Devranlar durdurmuşu.

3. 1960

YILANLAR

İki belkemiği merdiveni,
İnmişiz el ele,
Dudak dudağa.
Uyanmışız köklerine bir eski zelzelenin,
İki sıcak yılan iliklerimiz yerine.

4. 1960

BEYAZ HENÜZLER

Beyaz henüzler,
İplerde çırpınmakta.
Komşu komşu uzaklarda.
Köpükler, bulutlar aktığında.
Kanatlar çabuklarında.

Beyaz henüzler,
İstanbul henüzler,
Çamaşırlar iplerde.

4. 1960

UZAK SEVGİLİYE

Bulutlar üstüne,
Meltemler üstüne,
Kuşlar ışıklar üstüne,
Mektup uzak sevgiliye,
Acıkmış can üzere,
Samanyolu üstüne.

Uzak sevgiliye, uzak sevgiliye,
Günaydın kucağının biçilmemiş ışığına,
Günaydın memelerinin uzak Yunanına
Günaydın uzak İstanbuluna saçlarının,
Kirpikleri ateşine,
Dudakları ağısına.

Günaydın uzak sevgiliye,
Yüreğine bende başlamışa,
Varlığını bende çarpmışa.
Günaydın kanının kollarımda çabuğuna,
Günaydın dizçukurunun henüz yumurtada kuşuna.
Henüz kanatlarına uyanmamışa.

Uzak sevgiliye,
Uzak sevgiliye,
Günaydın ben üstüne.
Benden İstanbullar üstüne.

4. 1960

MERAK

Bu yürek kapı,
Bu güller tokmağı.
Kim vuruyor, kim vuruyor?
Bülbüllerin her bahar merakları.

4. 1960

HİÇLER

Tırtıl yüreklerinin,
Kurbağaların uykulardan taşıdıklarının,
Otbelinde yılanın,
Yel kolunda civanın,
Yosuncanın,
Karınca hesabın,
Arı hendesenin,
Leylek ötenin,
Kelebek felsefenin,
Tavus seyranın,
Bülbülün, gül sürüleri çobanının.

Ben sözcüsü baharın,
Hiçlerin, hiç gerçeklerin.

4. 1960

UYKU

Dönüp bir yılanın uykusundan,
Bana uyanup,
Yanup sönüp,

Dönüp bir yılanın uykusundan,
Bir ot uçkur belde,
Gerdanlığı çağlalar,
Canımı ısırup,
Yüreğime kayup,
Bana sıcaklar olup,

Karlar altında,
Bir yılan-uyku yaza kavuşup,
Seyranlar olup.

5. 1960

MERDİVEN

Duman.
Bu can sigaradan.
Üflediğim tütün tütün merdivenleri.
Bana dönemeyeceklerin..
Duman.

6. 1960

IŞIK SONRA

Bir Haziran gündüzü sonrasına doğru.
Işığın yokmuşluğu,
Karanlığın yokmuşluğu.
Gözlerimi yağmasında martıların.
Canımı yağmasında akşam-ayın.
Sularda, bir kayıkta geceye doğru.

Işık sonra, zemanlar üstü bu.

6. 1960

IRAK ELLER

Artık uzaklığı çocukluğumun,
Kar kuklalar ağlamakta,
Bana ırak ellerimde.
Bana ırak eller, eller,
Hangi hangi yüreklerde?

6.1960

KURUMAMIŞ KANLAR

Sınırlar, sınırlar,
İplerinde bayraklar,
Kanlarını kurumamışlar.
Başlarında kavak yelleri,
Bayraklar, bayraklar..

6. 1960

HAYDI

Çakıl, çakıl,
Hani sesin?
Hani kolların, kanatların, gözlerin?
Hani yüreğimden işittiğim yüreğin,
Uykularımın sularında.
Çakıl, çakıl,
Artık haydı.
Haydı yerin, canımın kuluçkasındaki taşı.

6. 1960

SORU

Bir sürek avı,
Soru, soru, soru..
Sonu anlamak yokluğu,
Avlar yokluğu.

6. 1960

YOLDAŞ YILDIZLAR

Yosundan balığa,
Balıktan saza, yılana,
Yılandan kuşa,
Çekirdekten yumurtaya,
Canın ilkinlerini sende yaşamak bayramında.
Bu yaz akşamında,
İstanbulun bir çiçek çiçek damında.
Yıldızlar yoldaşlığında.

6. 1960

KORKU

Yarın – korku,
Doğmak korkusu,
Doğmuşlarda doğacakların korkusu.

6. 1960

HAVA TEBDİLİ

Doğmamak işte,
Olmamak hava tebdilinde.

6. 1960

GÖZLERİN GÖTÜRDÜĞÜ

Bakmak, bakmak, bakmak.
Benden gözler ben götürerek.
Taşınmak başımdan bütüne.
Anlamaktan uyanmak öteye.

7. 1960

UNUTMAK

Derin ellerinden tutup bir kuyunun,
İnüp inüp
Unuttuklarımı tutup
Dönüp uyanup
Artık unutmaklar onarup

7. 1960

ELMA

Çorap yıkamak
Cam silmek,
Yer süpürmek,
Örümcek almak...
Sonra oturmak,
Damda bir İstanbul-zemanda,
Çocuk yanaklarından bir elmanın,
Varlığın sınırsız dökümünü ısırmak.

Yoksulluk yoksulluk, seni severek.

10. 1960

ÇIĞLAR

Ölmek,
Adamın başlamak yokluğunun çığı.

10. 1960

EVETLER DEĞİLLER

Ben evet,
Ben değil.
Ben yeni evet.

Ben yeni evet,
Ben yeni değil;
Ben gene evet.

Ne değil, değil,
Ne evet, evet.

10. 1960

TABAKLAR

Susturmuşuz,
Aldatmışız,
Devrim devrim avutmuşuz.
Tencerede taşlar kaynatmışız.
Tabaklara taşlar kotarmışız.

10. 1960

FAZLA

Arasıra hayvandan fazla,
Arasıra insandan fazla.
Her zeman olmaktan fazla.

Ben bu fazla.

10. 1960

KENDİSİ

Sen kızım,
Sen sayısız dalgalar, kucağı,
Sen denizi kollarımın.
Yatağımın sen arka arkaya kendisi.

11. 1960

YARIN

Beyler devlet kurmuşlar,
Torunlardan miraslara oturmuşlar.
Yollarını kesmişler olacakların.

Yarın yarın,
Beyler yarın bırakmamışlar.

11. 1960

ARASIRALAR

Arasıra aylar almak yatağa,
Ekim gecelerinin eteklerinde,
Dost uykusu üstüne.
Dudaklar üstüne,
Saçlar, memeler üstüne.
Kollarım arasıra aylar indirmek,
Dizlerin üstüne, saçların üstüne.

Arasıra aylar almak yatağa,
Dosta uyanmak üstüne.

11. 1960

HARÇLIK

Bu ben.
Sonsuzun cebimde bu harçlığı.

11. 1960

KISA

Kısa yazmışım,
Adam domuzundan kıl koparmışım.

11. 1960

KUŞLAR

Kuşlar, kuşlar,
Kanatlarında sabahlar,
Gözlerinde sabahlar,
Senden uçmuşlar
Dallarına inmişler canımın.

Elçi elçi kuşlar..
Bana sen üzere istekler taşımışlar.
Çekimlerine yerin, yadırgı kuşlar.

12. 1961

PİÇLER

Korkular, korkular
Yaşamak sevgisinin ölümlerden piçleri.

12. 1961

ANLAMAMAK

Gözleri henüz olmamış bebek beşiğinde,
Gözleri annesinin ellerinde,
Örgüsünde, işinde.
Sonsuz anne,
Sonsuz anne,
Bebek seni anlamamak öğrenmekte.

12. 1961

İSHAK AĞA ÇEŞMESİ

Yelesi ışık,
Yolu aydınlık,
Avı canlar canlar,
Rahat, rahvan.
Beykoz Çeşmesi.

Ekmeği bulutlar,
Boncuğu yıldızlar,
Yüreğim üstünde,
Dizgini dişimde,
Sürmüşüm gitmişim,
İstanbul terkimde.

İshak Ağa Çeşmesi,
İshak Ağa Çeşmesi.

12. 1961

TEVRAT TOPRAKLAR

Küçükasyada,
Bir eski eski yolda,
Bir Tevrat toprakta,
Tevrat yalnızlıklarda,
Ben çocuk ay altında.

Küçükasyada,
Acı sıcak, acı uzak,
Acı derin, acı ilkin,
Tekrarlarında kağnı seslerinin.
Kendisine varmak yollarında, canının.
Yıldızdan yıldıza ben çocuk.

Ben çocuk bir Tevrat toprakta.

4. 1962

YOL ALMALI

Yol almalı,
Yol almalı,
Yaz olmalı,
Susamalı,
Varmalı Kumkapısına.
Akşamlar olmalı,
Dostlar oturmalı,
Kırılmalı, karpuzlar kan kırmızı olmalı,
Yarınlar olmalı.

Yol almalı, yol almalı,
Yıldızlar yollara yağmalı,
Geceler olmalı,
Bulutlar rakıya inmeli,
Dostlar oturmalı,
Bilmeli, sevmeli, gülmeli,
İçmeli, içmeli,
Bir yıldız senin olmalı,
Bir yıldız benim olmalı.

Yol almalı, yol almalı,
Yarınlara inmeli.
Ne tanrı kalmalı,
Ne millet kalmalı,
Devlet olmamalı,
Geceler olmalı,
Ay doğmalı,
Kumkapısı yanmalı,
Stinbolis uyanmalı.
Dostlar oturmalı,
Yürekler anlamalı,
Başım dönmeli, dönmeli.

Yol almalı, yol almalı,
Yarınlara varmalı.
İşler oyun olmalı, yaşamak iş olmalı.
Ne almalı ne satmalı.
Adam adamı sevmeli, yol bulmalı.
Kumkapısına varmalı,
Başım dönmeli, dönmeli.

4. 1962

AKIN BAKTIĞI

Bir Meryem ana samanlığın,
Bir Bizans yaldızı karanlığın,
Döndüğüm çocukluğun,
Bacakları arasına oturduğum bir ineğin,
Canlar dolusu sıcağının.
Yürekler dolusu gözlerinin.
Kucaklar dolusu memelerinin..

Sütün fışkırdığı akın,
Akın baktığı Mutlakın.

5. 1962

DELİK DENİZ

Üstünde yırtık sular, yırtık dalgalar,
Gözlerinde yırtık derinlikler,
İhtiyar balık.
Cebinde denizi delik fukara balık.

Artık olacaksız balık.

5. 1962

UZAK

Kim kim dolu adam,
Kimsesiz sokaklarda,
Ay altında.

Kim kim dolu adam
Sabaha karşı.
Para para canı,
Çarşı yıldız yıldız.

Kim kim dolu adam,
Bir yıldızın pazarlığında,
Canı var almak üzere.

Uzak bayram bayram.

10. 1962

BAKMAK

Bir kuyusu olmak,
İçerisi unutmak.
Unuttuklarına yem atmak.
Yemler yıldız olmak,
Dönmek akşam olmak,
Dönmek, Mutlak bakmak.

12. 1962

YÜREK

Yalnızın yüreği,
İçerisinde sevgilisi.
Dışarısında kimsesi.

12. 1962

ALAN

Çobansız alanının,
Belki sürüsünün,
Mutlak kurdunun.

Mutlak alanının,
Çobansız sürüsünün,
Belki kurdunun.

Belki sürüsünün,
Belki çobanının.
Belki Mutlakının,
Mutlak alanının.

12. 1962

NASILLAR

Hem maymundan sapmışız,
Hem adamdan sapmışız.
Olmamak nedir, nasıl becermişiz.
Sana yaşamamak tapmışız nasıl?
Emek, emek! senden nasıl kaytarmışız.
Seni ey bilmemek nasıl sevmişiz?
Devirmişiz, devrilmişiz.
Devrimler yapmışız.
Acun acun, sende ne yapmışız?

12. 1962

CAN

Yürek arka arkaya,
Dalga arka arkaya
Can çarpa çarpa kıyısızlıklarına Mutlakın,
Mutlak dalgalarında yürek yana söne.

Can kazana kazan..

12. 1962

ÇOCUK YILDIZLAR

Bu kokuların,
Bu mantarların,
Çürük ışıkların,
Çürük suların,
Güneşte bu çıralığın,
Kuşların gözlerimde unuttuklarının,
Uykularıma kurbağa göçlerinin,
Sonbaharın..

Çocuğu kaldığım bu ölümler bayramının.
Arabamda taşıdığım çocuk yıldızların.

12. 1962

Haklı kuşku ile paranoya arasında salınan tuhaf duyguların tutsağı;

Adressiz bir kaçışa dönüşen hayatın kahramanı;

"Senin yüzünden maaşımdan olacağım" diyen babasını bir daha ardına bakmadan terk edecek kadar gözü kara;

Galatasaray Lisesi'nde dersine konuk olan Atatürk'ün yanında söze "Diktatörler..." diye başlayacak kadar cesur;

Dostluklarını tek taraflı kurup bozacak kadar kendine düşkün ve pervasız;

Arasında Rusça da bulunan birçok dili kendi kendine öğrenecek kadar sabırlı;

"Birlikte yaşayalım" diyen sevgilisini kırk gün "bezdirdikten" sonra terk edecek kadar zalim;

Ve;

Bir Fransızca sözlüğü koyup masasına, her gün bir sayfasını çevirecek, sözlük bitince bir avuç kalp ilacını içerek hayatına son verecek kadar kararlı, gizli kalmış bir şair: İlhan Şevket Aykut'un çekici ve tuhaf yaşamöyküsü ve Seçme Şiirleri.

TEMA
TÜRKİYE ÇÖL OLMASIN!
(0212) 281 10 27

ISBN 975-08-0196-2

9 789750 801969